

Rotasız Evlilik

AHMET KURUCAN

ROTASIZ EVLİLİK
AHMET KURUCAN

Rotasız Evlilik

AHMET KURUCAN

ROTASIZ EVLİLİK

Copyright © Gül Yurdu Yayınları, 2008

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Seyit N. ERKAL

Ali BUDAK

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Necmi TOPAL

ISBN

978-975-9105-29-7

Yayın Numarası

31

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası Sarıncı Yolu Üzeri No: 7

Gaziemir/İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Nisan 2008

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Gül Yurdu Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.gulyurduyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Çifte standart ve sen-ben	7
Kavga yaş dinlemiyor	11
Mutluluk yolunda hicret.....	15
Öfkenin kullanım alanı.....	19
Kuvvetler ayrımı veya çatışması	23
İslâm kadınının sosyalleşmesi	27
“Hayat eve doğru bir yolculuktur”	31
Koca evinden kaçma.....	35
Keşke zengin olmasaydım!	39
Aşkın gözü kör olmamalı	43
Ortak akıl	46
Aile sırrı	51
Terk edilen bayan ve kırılan onur.....	55
Babasızlık	59
Eş arayanlara.....	63
Rotasız evlilik.....	67
Piece of paper/bir kâğıt parçası	71
Özgürlük, bağımsızlık ve fakirlik	75
Maraton.....	79
Ana baba rızası ve evlilik.....	83
Teshiş yanlışlığı	89
Sorumlu olmak veya sorumluluğun farkında olmak.....	93
Ergenlik çağı	97
Sıfır problem mi dediniz?.....	105
Baba sorumluluğu	109

Eşya ve zamana hâkimiyet.....	113
Ev hanımının teberrusu	117
Hayat dersleri	121
Kıskançlık etrafında	125
Para sadece para değildir!	129
Röportaj	133
1- Boşanmayı gerektiren sebeplerin başında ne geliyor?.....	133
2- Dinî açıdan insanı ahirette mesul etmeyecek boşanma sebepleri nelerdir?.....	134
3- Dinî bilgisizliğin boşanmada rolü olduğunu düşünüyor musunuz?.....	134
4- Boşanmaların yaşanmaması için önceden yani sözlülük ve nişanlılık döneminde yapılması gereken bir şeyler var mı?.....	136
5- Günümüzde özellikle bizim toplumumuzda çok rahat karar verilen boşanmaya İslâm nasıl bakıyor?.....	137
6- Boşanmada, “özgür ol, kimsenin kahrını çekme” tarzında yaklaşımları olan feminist örgütlerin tesirleri de var. Bu konuda tavrımız nasıl olmalı..	137
7- Ailelerde zaman zaman çeşitli tartışmaların olması tabii mi?.....	138
8- Günümüzde yaşanan olumsuz hadiseler Asr-ı Saadet'te de rastlanıyor mu?139	
9- Tartışmalı ve huzurun bojkot edildiği durumlarda aileyi oluşturan taraflara ne tavsiye edersiniz?	139
10- Batı'da aile iflas etmiş durumda. Ailenin iflası ne anlama geliyor? Bu iflasın yaşanmaması için fert, aile, toplum ve devlet olarak neler yapılmalı? ..	140
11- Yer yer yaşanan yıkımlarda “uzman desteği”nden bahsediyorsunuz. Bu uzmandan kasıt nedir? Nasıl özelliği olmalı bu uzmanın?.....	141
12- Her türlü tedbire rağmen yaşanan boşanmaya dinimiz nasıl bakıyor ve boşanmış insanlara ne tavsiye edersiniz?	143

ÇİFTE STANDART VE SEN-BEN

Evlilik çok yönlü ilişkiler yumağıdır. Bu yumağı çözmek herkese nasip olmaz. Şurası kesin ki yumak ne kadar çabuk çözülmürse evlilik hayatında mutluluk o kadar çabuk yakalanır. Ama bu yumağı çözmek/çözebilmek için her şeyden önce Allah'ın yardımı gerek, ardından Hz. Muhammed fetaneti, Hz. İsa dayanıklılığı, Hz. Musa kararlılığı, Hz. Nuh öngörüsü, Hz. Eyüp sabrı, Hz. Lut metaneti. Daha birçok peygamber ismi ve onların belli başlı özelliklerini sıralayabilirim; ama meramımın anlaşıldığını umuyorum.

Geçenlerde bana intikal eden bir hadise münasebetiyle kaleme aldım bu sözleri. Yine karı-koca geçimsizliği. Sebebi ise kendileri keşfedemese de çifte standart. Her ikisi de birbirine karşı tutarsız davranıyor. 10 yıla varan evlilik hayatlarıyla ilgili dinlediğim hikâyeler, edindiğim izlenimler benim bu sonuca ulaşmamı sağladı. Ama bunun farkında değiller. Farkında olmama bir yana birbirlerinden anlayış bekliyorlar. Daha açık ifadeyle kendi tutarsızlığını nazara almayan kadın, kocasından anlayış beklerken koca da aynı şekilde mukabele beklentisi içinde. Bu birinci problemleri.

İkincisi ise 'sen' ve 'ben'. Yanlış duymadınız konuşma esnasında o kadar 'sen' ve 'ben'e şahit oldum ki sanki ortada hayatlarını evlilik ile birleştirmiş bir çift yok zehabına kapılırsınız. Çünkü üçüncü şahıs olarak hadiseye baktığınız zaman duyduğunuz tek ses var: 'ben'. Elbette 'sen' ve 'ben' insanın fitrî kimliğini nazara veren iki kavram. Ve yine elbette evlilik bu 'sen' ve 'ben'in bir kenara atılmasını gerektirmiyor. Aksine o kimliklerle insanlar yuva kuruyor. İşte düğüm noktası da burası; kuruyor ama bu kurma yani evlilik ahdinde karşılıklı irade beyanı ile karı-koca olmayı kabul, artık 'sen' ve 'ben'i terk edip 'biz' olmayı gerektiriyor. Aradan geçen 10 yıl içinde 'biz' olma ufkuna fikren dahi olsa ulaşamamış bu çiftin mutluluğu yakalayamaması, ufak tefek şeylerden dolayı boşanmanın eşiğine kendilerini getiren tartışmalar yapmaları gayet tabiidir.

Şimdi; 'el-insaf' diye söze başlayayım. Eşinin tutarsız davranışlarını gündeme getirip kendi tutarsızlıklarına hoşgörü beklemenin insafla, akıl mantıkla ve hissiyatla bağdaşan bir tarafı olabilir mi? Aynı durum diğer eş içinde geçerli. Dürüst ve tutarlı olmak lazım. Önce insan kendini düzeltmeli, sonra bu düzeltmeyi -ki hastalıkları/problemleri aynı- karşısındakinden yani eşinden beklemelidir. Zira ortada bir yanlışlık, kötülük, hata varsa, bu 'ben' yapınca iyi, 'sen' yapınca kötü olmaz. Yanlışlıklar, kötülükler ve hataların mahiyeti bunları yapan kişinin kimliğine göre değişmez. Yanlış yanlıştır, kötülük kötülüktür ve hata da hatadır, kim yaparsa yapsın. Ama bunların uzantısı yani doğurduğu sonuçlar o kimliğe göre değişir. Sıradan bir vatandaş ile başbakanın aynı hatayı yaptığını düşünün.

Sen ve ben kelimelerini lügatlerinden silmeli bu çift. Unutmamalı ki Bediüzzaman Hazretlerinin yaklaşımına göre; sema, arz ve dağların yüklenmekten çekindiği emanetin adıdır 'ben'.

İnsanda elbette 'ben' duygusu, bir başka isimlendirme ile 'enaniyet' olacak ama vahyin öncülüğü, Hz. Peygamber'in rehberliği içinde şekillenmiş bir 'ben' olmalı bu. Bizim inanışımıza göre İlahî rehberlikten yoksun bir 'ben', insanı Firavun yapar. Böyle bir 'ben' ile ahiret yolculuğuna çıkılmaz. Çıkılsa bile yolculuk –Allah muhafaza- Cehennem ile son bulur. Çünkü onun rehberi nefsanîdir. Bir başka tabirle behîmî nefis. Yani hayvanlarla insanların ortak paydası olan nefis. Ve ne yazık ki benim bu Müslüman çiftte gördüğüm şey bundan başka bir şey değil. Çift ama hayatlarının merkezine oturttukları 'ben' ile müstakil iki şahıs sanki.

Ne acıdır ki dünyada bir evlilik anayasası yok. Ne kadar isterdim tüm insanlık ailesini içine alacak, İlahî iradenin nefhalarını, peygamber soluklarını, Hz. Âdem'den bu yana bütün bir beşeriyetin tecrübesini içinde barındıracak bir evlilik anayasası olsaydı. Tüm evli çiftler bu anayasayı okuyarak, ezberleyerek evlilik hayatına başlasaydı. Hatta imtihan olsalardı evlilik öncesi bu anayasadan. Geçerli not alanlara sertifika/diploma verilip evliliklerine izin verilseydi. Aksi takdirde evlenemese-lerdi genç kız ve erkekler. Ama ne var ki böyle bir şey yok ve olması da mümkün değil. Sadece hayal bu. Bununla beraber her bir evli çift kendi evlilik anayasalarını karşılıklı oturup konuşarak yazabilir. Yazılı olması da şart değil, İngiltere'nin yazılı olmayan anayasası gibi genel kabul ve teamüller belirler bunu. Sonra da çiftler ona göre hayatlarını birlik ve mutluluk içinde sürdürür. Anayasaya aykırı durumlarda birbirlerini uyarırlar, gerekirse buğu buğu huzur kokan evlerinin bir odasını mahkeme salonuna çevirip hâkim, savcı ve avukat olurlar kendi kendilerine. Sonra verdikleri karara göre sil baştan, ya da kaldıkları yerden devam ederler hayatlarına.

Bu arada işin manevî boyutu adına bir şeye temasta bulunayım: Allah âdil-i mutlakdır. Hayata bütüncül bir gözle bakan/bakabilen insanlar bu adaleti çok net görürler. Bu çerçevede parçacı yaklaşım, bir diğer tabirle belki seneler belki asırlar içinde oluşacak büyük resmi değil de, sadece o resmin bir karesini görmek ve buradan hareketle hüküm vermek yanıltıcı olacak ve insanın yanlış sonuçlara ulaşmasını netice verecektir.

Ben şahsen bu problemleri yaşayan eşlere bir de bu gözle kendi mazilerine bakmalarını tavsiye ederim. Kim bilir tevbesi yapılmamış bir günah, içinde yaşadıkları problemlerle karşılaşmalarını netice veriyor olabilir. Eğer öyleyse, yapılacak bir tevbe-i nasuh, İlahî iradenin onların evlilik hayatlarına başka şekillerde tecellisine vesile olabilecektir.

KAVGA YAŞ DINLEMİYOR

13-14 yaşındaydım. Bugünkü gibi hafızamda canlı. Bir yaz akşamı, hafta içi bir gün babamla dükkanımızı kapatıp eve gitmiştik. Rahmetli dedem her nedense o gün erken ayrılmıştı işten. Eve geldiğimizde ne görelim; rahmetli ninem kapının eşiğinde oturmuş babamı bekliyor. “Derhâl araba tut gel. Bu adamdan canıma ciğerime doydum. Kaçacağım artık!” diyordu. Babamın “Nereye gideceksin anne?” dediğini hatırlıyorum solgun ve ölgün bir sesle. “Dayına tabii ki.” dedi ninem. Çünkü annesi de, babası da toprağın altına gireli uzun yıllar olmuştu. İknaya çalıştı babam ninemi ayaküstü. “Yemin ettim oğlum, gideceğim bu evden. Israr etme, tut arabayı gel.” demişti sert bir ses tonuyla. Sonunda ninemin dediği oldu. Ninem erkek kardeşine gitti belli bir süreliğine. Sonra geldi eve.

Sizin de dikkatinizi çekti mi bilmem, yaşları kemale ermiş, 13-14 yaşında torunları olan -ki halamın çocukları benden büyüktü- bir çiftin birbirlerinden uzaklaşmayı gerektirecek ölçüde kavga etmeleri. Hani derler ya ‘aşk ferman dinlemez’, aynen öyle ‘kavga da yaş dinlemiyor’ çiftler arasında. Tıpkı ecel gibi, ne zaman kapıyı çalacağı belli olmuyor her nedense!

Yaşın, eşler arası geçimsizliği önlemesinde mutlaka etkisi var ama her zaman değil. Ya da herkes için geçerli değil. Batı toplumunda bugün yaşlılarda boşanma oranı hayli yüksek. Dedemle ninemin tartışma sebepleri neydi bilmiyorum ama gelenek ve göreneklerimizin gerektiğinde insanın hür iradesini baskı altına alan karakteri olmasaydı belki de ninem 'kaçma' yerine boşanmayı tercih edebilirdi.

Bu hadiseyi hatırlamama sebep gariptir, yine memleketimde karşılaştığım yaşlı bir çift arasında geçen hadiseler zinciri ve bu zincirden bana şikâyet olarak yansıyan halkalar. Torunlarının çocuklarını görmeyi bekleyen, yaşları 70'i aşkın bir çift sözünü ettiğim insanlar. Bir vesile ile önce kadın ile karşılaştık. "Dertli söylegen olur" derler ya, beni görünce hemen başladı kocasından şikâyete: "Yaşlandıkça aksileşiyor. Beni sıfırılıyor. Ben onun için varmışım, yokmuşum hiç anlam ifade etmiyor." Bu arada ağlamaya başladı. "Ne olur, seni sever ve dinler, gelsen bizim eve de benden duymuş gibi yapmadan bir şeyler desen bu adama! Eğer bir de benim dediğimi duyar veya anlarsa iyice didik didik eder benim etimi." dedi.

Güler misin ağlar mısın bu manzara karşısında. Ben henüz karar veremedim. Ama çifti, kısmen mazileri ile tanıdığım için bir tek soru sordum kocasından yana yakıla şikâyet eden ve torunu yaşındaki insandan medet uman kadına: "Gençliğinizde nasıldı sana karşı tavırları? Yine böyle miydi?" Cevabını bildiğim bir soruydu bu, çünkü çocukluğumdan hatırlıyorum, o zamanlar en fazla 10 bin nüfusu olan ilçemizde birçokları o kocanın karısının sözünden çıkmadığını biliyordu. İç güveyinden beter bir hâli vardı. Kılıbık fıkralarının konusu hâline gelmişti.

Kadının cevabına dönelim. Dedi ki: "Ne münasebet! Yüzüne, başına okurdum onun ben. Bir dediğimi iki yapmazdı,

yapamazdı. Haddine mi düşmüş! Bir yapsındı da göreydim onu!" Şöyle mukabelede bulundum: "O zaman roller tersine dönmüş gibi şu anda değil mi?" "Evet aynen öyle." dedi.

Ne anlatıyor size bu kıssa? Üstelik bu hayali değil, gerçek hayattan alınmış bir hadise. Kocasının karısına karşı olan bu tavırlarının doğru veya yanlış olduğunu bir kenara bırakarak düşünelim ve konuşalım: insan ektiğini biçer değil mi? Gerçekten her bir insan yaptığığın karşılığını mutlaka ama mutlaka er veya geç görüyor. Bununla da Âdil-i Mutlak Allah adaletinin tecellisini gösteriyor.

Ben ne yaptım? Gittim o eve. Yemek, çay derken bir şekilde mevzuyu açtım. "Kalb ameliyatından sonra insanlar aksileşiyormuş. Sende de var mı böyle bir tavır değişikliği?" dedim. Keşke demez olaydım, hemen karısı atıldı ortaya ve başladı bir iki gün önceki şikâyetlerini dile getirmeye. Hem de ağlaya ağlaya. Ortam birdenbire ciddileşti. Karısının şikâyet esnasında "Beni silkip atıyor, bir kenara koyuyor." tesbitine, haklılığını ispat sadedinde bir teşbihle mukabelede bulundu koca: "Nasıl şu sofraya bezini silktikten sonra bir kenara koyuyor ve tekrar kullanıyorsun, bu da aynı öyle oğlum!" dedi gülererek. Ne kadar ciddiyet payı vardı bu şaka veya teşbihte bilmiyorum ama bu gergin ortamı yumuşattı. Ben de bunu fırsat bilerek mevzuyu başkaları üzerinden ele alıp anlatmayı tercih ettim. Her ikisinin de rahatladıklarını zannediyorum.

Bu hatırayı şunun için kaleme aldım: Genç karı-kocalar arasında olan tartışmalar, ihtiyarlar arasında da olabiliyor. Bu da eşler arasındaki karşılıklı sevgi, saygı ve güvene dayalı münasebetlerin dur durak bilmeden kabir kapısına kadar devam ettirilmesi gerçeğini bize anlatıyor. Eşler hayatlarının hiç bir döneminde karşılıklı ilişkileri itibarıyla kendilerini salmamalıdır.

Düşürmekten, kırmaktan korktukları değerli hazine misali birbirlerini başlarının üzerinde kabir kapısının eşiğine kadar taşımalıdır.

Ne güzel demiş atalarımız: “Herkesin evi kabir.” Akşam kapılar kapanıp herkes evine, odasına çekilince o dünyada neler olduğunu herkes kendisi biliyor. Misalde olduğu gibi, dünyevî hiçbir sıkıntısı olmayan ve dışarıdan bakılınca mutluluğun zirvelerinde dolaştığını zannettiğimiz nice ailelerde ne fevvaler kaynıyor. Ah bir bilseniz!!

MUTLULUK YOLUNDA HİCRET

Problemler radikal hâle gelince çözümler de radikal olmak zorundadır. Mühim olan, önce problemleri oluşturacak şartları ortadan kaldırmaktadır. Bu safhada başarılı olunamaması durumunda problemleri küçük iken tespit edip gerekli tedavi metodlarını uygulamaktır. Bu arada söz konusu sorunun tedavisi yapılırken baştan yapılamayan sorunları oluşturan arka plan şartlarını izale çalışmaları ihmal edilmemelidir ki sorunlar bir daha tekrar etmesin. ‘Ba’de harab’l basra’ deyimini ile tarifi yapılabilecek şekilde, eğer sorunlar iş işten geçtikten sonra fark edildi veya ilk cümlede ifade ettiğimiz gibi radikal hâle geldiyse radikal çözümler almaktan başka seçenek yoktur; kangren olmuş hastanın kangrenli uzvunu kesmek gibi.

Kur’an: “Kim Allah yolunda Hicret ederse dünyada gidecek çok yer, genişlik ve bolluk bulur.” (Nisa, 4/100) buyuruyor. Kur’an Mekke’de müşrikler tarafından işkencelere, boykotlara maruz bırakılan Müslümanlar için bir çıkış kapısı olarak gündeme getiriyor Hicret’i bu ayeti ile. Dinî inançlarını tam anlamıyla Mekke’de yaşayamayan insanların başka beldelerde yaşayabileceğini ima ediyor. Bu imadan öte insanın insan olma

vasfıyla dünyevî hayatını devam ettirebilme adına gerekli olan maddî ihtiyaçlarını bir anlamda garanti ettiğini ise açıkça bildiriyor. İma, işaret, delalet değil, sarahat. Bir başka tabirle dinî için hicret düşünenler rızık endişesinden dolayı Hicret'ten dür olmasın diyor. Öyle ya kendi için kurulu düzenini terk eden Allah terk eder mi? Kendisine yar olana, O bar olur mu?

Dinî literatürde Hicret, söz konusu ayet etrafında kısaca yapmaya çalıştığımız açıklamalar etrafında anlatılır. Hicret'in İslam tarihine mâl oluşu yani Habeşistan ve Medine hicretlerinin de 'hicret' kavramının anlam çerçevesinin bu şekilde belirlenmesinde etkisi büyük. Fakat dinî değerleri yaşamak amacıyla değil de, başlangıçta ifadeye çalıştığımız hayatın başka alanlarını ilgilendiren ve radikal hâle gelmiş problemleri çözmek amacıyla Hicret olamaz mı? Bir başka ifade tarzıyla hicret sözü edilen problem/problemlere radikal bir çözüm yolu olarak önerilemez mi? Mesela; kabil-i iltiyam olmayan gelinkaynana, damad-kayınpeder vb. geçimsizlik problemlerinin çözümü için Hicret?

Bence olabilir; olmalıdır da. Tabîî, sıralamada son tercih olmak şartıyla. Bu aşamada eşler, yuvalarını devam ettirme adına başka çare bulamadıkları için yaptıkları bu Hicret'ten sırf dinî sebeplerle yapılan Hicret kadar sevabı olmasa da mutlaka sevap kazanırlar. Çünkü ameller niyetlere göredir. Genel anlamda bir cümle ile verdiğimiz malum-u meçhul örnekte üçüncü şahısların varlığı, fiziki mekân olarak yakınlığı, eşler arası münasebete sürekli müdahil olmaları mezkur yuvanın mutluluğunu engellemektedir. Asıl niyet bu olunca maişet endişesi fazlaca düşünülmemeli. Allah eşlerin niyetlerine göre mutlaka rızık kapılarını onlara açacaktır. Zaten ayeti zikretmenin sebebi de bu.

Başka bir açıdan bakıldığında aslında bu, resmen bir kaçışın göstergesidir. Gelinin, kayınvalideden, damadın kayınpederden, Müslüman'ın Müslüman'dan, insanın insandan kaçıışı. Daha genel anlamda insanın ruhundan, özünden kaçıışı. Nedendir bilmem, çok yabancılaştık biz birbirimize. Yabancılaştıkça uzaklaştık bizi biz yapan, yıllarca, asırlarca bizi ayakta tutan değerlerden. Ve uzaklaştıkça vahşileştik. Ortak aklımızı kaybettik, tıpkı kaybettiğimiz ortak paydalarımız gibi. Mana vermekte zorlanıyorum aslında ben bu geçimsizlik örneklerine. Şöyle diyeyim geliyor kayınvalidesinden kaçan geline: "Dizini kır ve otur annenin dizinin dibinde. Aç sineni ve öğren ondan öğrenebileceğin her şeyi." İyi ama bunu diyebilmem için kayınvalidenin gelinine kızı gibi bakması, kızı gibi muamelede bulunması gerekmez mi? Genel anlamda bu olgunluğu da görmediğim için diyemiyorum gönlümden geçeni gönül rahatlığı içinde. Bunun yerine, sizin de okuduğunuz gibi birbirlerinden kaçmalarını, uzaklaşmalarını tavsiye ediyorum. Ne garip değil mi?

ÖFKENİN KULLANIM ALANI

İçtimai düzende kölelik, sömürü, baskıcı yönetim, sınıf farkı ve benzeri unsurların gruplar, kabileler, milletler ve devletlerarası huzursuzluklara, geçimsizliklere hatta şiddet ve savaşa yol açtığı herkesin bildiği bir gerçek. İnsanlığın, birlikte yaşama proje ve modelinin kesintisiz olarak ürettiği bir netice bu. Bu neticenin sebepleri başka bir yazının konusu ama sonuç gerçekten inkâr kabul etmez biçimde gözümüzün önünde duruyor. Mazi bir kenara, sadece bugün dünya coğrafyasında yaşanan hadiselerle bile bu gözle bakılsa bunu ispatlayacak onlarca, yüzlerce hadise ile karşı karşıya geliriz.

Aile, toplumun küçük bir prototipidir. Veleve ki kadın-erkek, karı-kocadan ibaret olsa bile bu farklı iki insan cinsinin birbirleri ile olan, olması gereken münasebet biçimlerini iyi ayarlayamamaları, tıpkı toplumda ortaya çıkan sonuçları doğuracaktır. Daha açık bir ifadeyle, genelde ataerkil aile modellerinde gördüğümüz erkeğin kadını köle gibi kullanması, cinsellik başta olmak üzere onu sadece kendi istek ve arzuları istikametinde sömürmesi, aile içinde 'dediğim dedik, astığım astık, kestiğim kestik' mantığını yansıtır bir yönetim mo-

deli tercih etmesi, sırf kadın olduğu için karısını âdeta hakk-ı hayat tanımayacak ölçüde sınırlaması elbette ve hiç şüphesiz huzursuzluklara, geçimsizliklere, kavgalara ve boşanmalara sebebiyet verecektir.

Var mı hâlâ böyle aileler deyip hemen kestirip atmayın. Evet, var; hem de modernitenin beşiği sayılan Batı ülkelerinde yaşayan aileler arasında. Tahsil durumlarını ve eşlerin birbirlerine olan tutumlarını örnekleri ile anlatsam, hayretten dudaklarınız uçuklar ve insanlığınızdan utanırsınız. Eşyle insan olma ortak paydası etrafında birleşmenin unutulduğu bu modelde, dinî değerler malesef yaptırım gücünü yitirmiş. Yuvanın devamı için şart olan eşler arasındaki saygı, sevgi, aşk, hürmet gibi kavramlar manasını kaybetmiş. Sizin iradenizin dahil olmadığı, sözgelimi askerlik görevini ifada geçici bir süreliğine beraber olan insanlar gibi bir beraberlik söz konusu bu tip ailelerde. Çocuklarının hatırına beraberlikleri devam ediyor mesela. Ama askerlik örneğinden farklı olarak bunlar iradî olarak bir araya gelmişler, geçici değil ebedî beraberliği ihtiyar etmişler. Öyle söz vermişler nikâh esnasında birbirlerine. Ama yolda şu ya da bu sebeple oyun bozanlık yapıyorlar. Sağlıkta/hastalıkta, fakirlikte/zenginlikte deyip Hak ve halk önünde verdikleri sözü unutuyorlar.

Bu çok boyutlu meselenin sadece bir tek yönüne işaret edeceğim: öfke. Çünkü karşılaştığım vak'ada görebildiğim kadarıyla kocanın karısına yukarıda tavsife çalıştığım şekilde davranmasının sebebi öfke. Hz. Peygamber'in isimlendirmesi ile gadab. Öfke şu imtihan dünyasında insanın, insanlık semasına yükselmesi için Allah'ın insana verdiği alet hükmünde olan bir histir, duygudur. İnsan bu duyguyu yerinde kullandığı takdirde insanlık semasının yıldızları sayılan Peygamberlerin

yanına da çıkabilir, insî ve cinnî şeytanların derekesine de inebilir. Öfke, Hakk adına kullanılırsa yaratılış gayesine uygun biçimde kullanılmış olur. Bu dairenin dışındaki her kullanım onu anlamsız kılar; sahibini de dediğimiz gibi şeytanların derekesine indirir.

Bu tespiti bir kenara koyduktan sonra psikologların şu tespitine dikkat buyurun lütfen: 'Öfke, sevgi ile birleşirse iletişim korku ile birleşirse saldırganlık sebebi olur.' Buradan hareketle eşlerin zaman zaman haklı ya da haksız gerekçelerle birbirlerine öfkelenediklerini varsayalım. Varsayalım diyorum, çünkü bunun özellikle İslamî değerlere saygılı bir Müslüman için yerinde bir kullanım olmadığını düşünüyorum. Yani ne sebeple olursa olsun eşlerin birbirlerine öfke ile muamelelerinin doğru olmadığını söylemek istiyorum.

Tekrar sadede dönecek olursak; eğer birbirlerine öfkelenen eşler arasında sevgi ve saygı varsa ya da birbirlerine karşı olan sevgi ve saygıları hâlâ ölmemiş ve sönmemiş ise, o öfke duygusu, eşleri iletişim çabası içine sokacaktır. Ancak, öldü ve söndü ise saldırganlık biçiminde bir tezahürü olacaktır. Yani demek istiyoruz ki kendinizi öfke ile test edebilirsiniz. Öfkeli olduğunuz anlardaki davranış kodlarınız size sizi anlatacak, eşinize karşı olan duygularınızın, özellikle aşk ve sevgi alanındaki ilginizin seviyesini gösterecektir.

Herkes biliyor, insan elbette melek değil. Düşse kalka, yanlış ve doğrularla alude ola ola yüksebilir insanlık semasına. Doğru ama burada önemli olan; kalbin sönmemiş, vicdanın pörsümemiş olması ile muhasebe ve murakabe duygusunun canlı olması ve uyanık bir şuura sahip olunması. Çünkü bir insanda bunlar varsa yaptığı yanlışlıklardan döner; halktan da, Hak'tan da özür dilemesini bilir. Yeter ki Bediüzzaman Hazret-

lerinin yaklaşımı ile kâinatın sebab-i hilkatî ve varlıkları birbirine bağlayan, imdatlarına koşturan tek bağ olan sevgi tohumu ölmemiş olsun. Tohum bağ ile bağbanını bulunca yeşerir. Kimsenin endişesi olmasın.

Gecenin yarısında öfkesine hâkim olamayıp sabahı bekleyemeyen ve karısını uyandırıp ona verip veristiren kişilerin kulakları çınlasın! Keşke bu yazıda anlatılmak istenenler zaviyesinden eşleri ile olan ilişkilerini gözden geçirseler! Hem de hemen. Çünkü yarın çok geç olabilir.

KUVVETLER AYRIMI VEYA ÇATIŞMASI

“Allah insanı muhtaç yaratmıştır.” Geçenlerde bir vesile ile bana söylenen bir söz bu. Bir ihtiyacım olup olmadığı sorusuna ısrarla verdiğim ‘hayır’ cevabının peşi sıra söylendi bana. Kimin söylediği önemli değil, ama siyak-sibak bütünlüğünden de anlaşılacağı gibi benden büyük, himaye ve şefkat kanatlarını üzerime geren/germek isteyen birisi tarafından söylendi.

Belki de bir dakika süren bu mükamele bana çok yakınlarda yaşadığım bir başka hadiseyi hatırlattı. Birisi telefonda kocasına muhtaç olmadığından dem vuruyordu. Fakat ses tonu, ağızdan çıkan sözlerini yalanlıyordu. Çünkü sesteni; astığı astık, kestiği kestik birinden çok şefkate muhtaç biri olduğu anlaşılıyordu.

Kestirmeden ifade edeyim: Don Kişot gibi yel değirmenlerine savaş açmaya gerek yok. Fitrata rağmen hareket etmek lüzumsuz demek istiyorum bu teşbihimle. Kadın kocasına muhtaçtır her hâlükârda, her yerde ve her zamanda. Tabii koca da karısına. Onlar birbirinin rakibi değil, birbirlerinin eksik ve gediklerini tamamlayan bir bütünün iki parçasıdır. Ontolojik olarak eşittir bu iki parça, ama sahip oldukları özellikleri,

vasıfları itibariyle eşit değildir. Bazılarında erkek, bazılarında kadın öndedir.

Cebrî kader, bir başka anlatımla beşeri iradenin hiçbir şekilde rol oynamadığı ve oynamayacağı bu gerçeği kabul etmek her şeyden önce realiteye saygının ifadesidir. Yel değirmenlerine savaş açmama yani. Sonra Allah'ın iradesinin bu şekilde tercihinden dolayı O'nun takdirine, meşiet ve iradesine saygıdır. Ve hepsinden önemlisi belki de insanın kendi yaratılışını kabullenerek kendisine saygısıdır. Zira biz biliyoruz ki; kendisine saygısı olmayanın başkasına saygısı olmaz.

Ben şöyle düşünüyorum ve birkaç defa da ifade ettim bu düşüncemi: Eşler kendi aralarında kuvvetler ayrılığı prensibini benimseyerek iş bölümü yapmalılar. Hayatın bütününe kuşatmalı yapacakları iş bölümü. Evde, işte, çarşıda, pazarda, gençlikte, yaşlılıkta, çocuk bakımında, ailelerle ilişkide... Hâsılı hemen her yerde altına imza attıkları kararları olmalı eşlerin. Zaman zaman sırf bu niyetle bir araya gelerek sakin kafayla, kavga gürültü etmeden müzakere etmeliler söz konusu kararları. Değişen ve gelişen şartları, ailevî tecrübelerini esas almalı ve vakîf ya da muhtemel aksaklıkları nazara alarak eski kararlarını, gerek varsa, değiştirmeliler. Ya da yenilerini ilave etmeliler. Hiçbir boşluğa yer vermemeliler hayatlarında.

Yapmazlarsa ne olur dersiniz? Hayat gelişigüzel yaşanır. Hadiseler onların hayatlarını şekillendirir. Ortada uymakla yükümlü oldukları prensipler mecmuası da olmadığı için kuvvetler birbiri ile çatışır. Hem de sürekli. Çatışmalar ise hayatı yaşanmaz kılar. Kaos ortamı doğar evde. Tabir caizse terör estirir eşler birbirlerine karşı. Bir kaşık suda boğacak hâle gelirler birbirlerini.

Bu durumda olan kişi Müslüman ise, Allah bu haneden bereketi alır. Ölümüne beraber olmaya söz vermiş iki kişi ittifak edemeyince ittifakın tecellisine vesile olduğu isimler, onların ne evlerinde, ne hayatlarında tecelli eder. Bunun manası; Allah'tan kopuk bir hayat yaşayacak olmalarıdır. O'ndan kopuk bir hayat ise, insanı ne dünya da ne ukba da mutlu kılar, payidar eder.

Sakin ola ki "Falanlar böyle ama dünya nimetlerine mazhariyette de çok öndeler." demesin kimse. Zira bu durum maneviyat büyüklerinin, ufku ötelere açık olanların tesbitine göre istidraçtan öte bir şey değildir.

Küçücük iki tavsiyem var bu karışık duygular içinde bulunan eşe; önüne bir kâğıt, eline de bir kalem alsın ve kocasının müspet ve menfi huylarını, beğendiği ve beğenmediği özelliklerini karşılıklı iki sütuna yazsın. Sonra baksın bakalım hangileri fazla!

İkincisi ise; kendi ölümünü düşünsün. Öldüğü zaman eşinin muhtemel duygularını ve tavırlarını! Bir manada gerçek sevginin açığa çıktığı o kayıp anını.

Ne olacak bunlar? İhtimal ki bu farklı perspektiflerden bakış, bambaşka ufuklara yelken açmasına vesile olacak o kişinin. Tabii, kişi seviyesine göre yolculuk yapacak bu ufuklarda. Ama hangi seviyede olursa olsun, çok farklı şeyler hissedecek, çok farklı şeyler düşünecek. İşte bu farklılıklar da kim bilir onu yeniden eşine ve evine bağlayacak.

Bir söz bizi nerelere götürdü. Evet, Allah insanı muhtaç yaratmıştır. Evlilik bu ihtiyacın tamamlanması için İlahî iradenin bir emridir. Yerine göre farz, yerine göre sünnet olan bir emir hem de. Batı kökenli modern düşünceler değil, kendi öz kültürümüz, mazimiz, tarihimiz, dinî ve millî değerlerimiz yönlendirmeli bizi; kadınımla, erkeğimizle.

İSLÂM KADINININ SOSYALLEŞMESİ

Sosyalleşme hususunda bazı problemler yaşıyoruz bütün bir insanlık olarak. Küreselleşen dünyada 'küresel kültür' hâline getirilen değerlerden kaynaklanıyor bu. Tabii tek sebep bu değil; ama önemli bir sebep olduğu inkâr kabul etmez.

Burada hangi kültürel değerler küresel hâle geldi ya da getirilmek isteniyor sorusu sorulabilir. Ama bunun sorulmasını bir açıdan doğru, diğer açıdan abes buluyorum. Doğru buluyorum; zira bugün dünyanın nüfusu 6 milyar 513 bin. Bunun büyük bir çoğunluğu, kültür denildiği zaman Batı ve İslam dünyasında genelde kâle alınmayan Uzak Doğu coğrafyasında yaşıyor. Hâlbuki bunların da kendilerine özgü kültürel değerleri var ve bu değerlerin insanlığın bugün sahip olduğu medeniyet seviyesine katkıları çok büyük.

Yalnız hemen ilave edelim; bu coğrafyada yaşayanlar kapalı bir kutu gibiydiler daha düne kadar. Totoliter rejimlerin ağırlıklı rol oynadığı bu süreç, bugün itibariyle henüz bitmiş sayılmaz; fakat eski hüviyette olmadığı da rahatlıkla söylenebilir. Özellikle Çin, Japonya, Tayland, Hindistan gibi ülkelerin ekonomik alandaki çıkışları, vasıflı ve vasıfsız eleman potan-

siyelerini iyi kullanabilmeleri, onlara bir imtiyaz sağlamış durumda.

Burada yine fakat demek zorundayız; fakat bu ülkelerin iktisadî açısından Batı dünyasına açılması, kültürel açıdan bakıldığında tamamıyla Batı kültürüne hizmet ediyor. Bebek oyuncağından, elektronik aletlere; bayan çantalarından giyim eşyalarına varıncaya kadar ürettikleri hemen her şey, Batı'nın siparişi, dolayısıyla Batı değerleri üzerine kurulu. Onun için bunlar vesilesi ile bir Mc. Donaldlaşmadan veya Mc. Donaldlaştırmadan bahsetmemek imkansız.

Bir de 'hangi kültür' sorusunu abes bulduğumu söylemiştim. Evet; abes buluyorum; zira bu anlamda kıta Avrupa'sı ve ABD ile Batı'yı kastettiğimiz açık. Avrupa, kendini sınırlayan coğrafi alanın dışına çıkıp 19 yy. boyunca yürüttüğü sömürgeci tutumları ile rüştünü ispat etmiş durumda! ABD ise, bu çizgide Avrupa'nın izinde gitmiştir ve hâlâ gitmektedir. Hem de değişen ve gelişen zaman, mekân, insan unsurlarına uygun biçimde yapageldiği metodik değişikliklerle.

Bu girişi niye yaptım? Bazı geçimsizliklerde özellikle bayanların; "Ninem ve annem gibi olmak istemiyorum! Akşama kadar koca beklemek benim işim olmaz! Kaçıncı yüzyılda yaşıyoruz! Ev işleri ve çocuk bakımıyla ömür tüketmek kaderim olmamalı!" çıkışları ile başlayıp giyimden kuşama, ev döşemesinden, araba modeline varıncaya kadar devam eden küllî değişiklikler söz konusu. Tabii, bu ister-istemez o ailede geçim problemini beraberinde getiriyor.

Öncelikle; İslâm dini kadının asosyal biçimde evinde ömür tüketmesini amir ahkâma sahip değildir. Yoksa ilk dönem uygulamalarında Hz. Hatice'nin iş kadını olmasına izah getirmek imkânsız. Evinde eğitime katkıda bulunan, devasa talebeler

yetiştiren Peygamber hanımlarına da. 15 asırlık İslam tarihi sürecinde bu genel çizgiden kırılmalar yaşansa da, Kur'anî ve Nebevî temeller ortada. Onun için, Müslüman bayanların böyle bir yaklaşımı zihinlerinden çıkarıp atmaları şart.

Ancak; sosyalleşmenin mahiyeti, boyutları ve sınırı, yaşanılan özel ve genel şartlara göre belirlenmek zorundadır. Bu şartların başında hiç şüphesiz, İslamî temellere aykırı bir şeyin olmaması gelir. Son tahlilde ferdî veya toplumsal Müslüman kimliğini parçalayacak veya yok edecek bir adım atılmaması esas olmalıdır. Hâlbuki işte bu nokta, bugün yaşadığımız bir kırılma noktasıdır. Yazının başındaki uzun girişin de sebebi budur. Sosyalleşeceğim, ev hanımı olmayacağım, çocuk bakıcısı değilim diye tutturana birçok Müslüman bayanın ayağı tam bu aşamada kaymaktadır.

Nasıl mı? Gayet açık; Tv'si, sineması, reklamı, gazetesi, dergisi ile pompalanan ve çarşıda, pazarda, mahallede karşılaştığı örneklerle pekişen hayat tarzını biricik sosyalleşme modeli sandığı için. "Bu devirde olursa böyle olur, başka türlü mümkün değil." diye düşündükleri için.

Her şeyin bizcesi olduğu gibi, sosyalleşmenin de bizcesi olmalıdır ve vardır.

“HAYAT EVE DOĞRU BİR YOLCULUKTUR”

Atlı karıncaya binmişizdir hepimiz. Atların üzerinde, yuvarlak bir mekân aralığında dön babam dön. Bir saat de dönseniz, bin saat de dönseniz, hiçbir mesafe katedemezsiniz. Kilometrelerce gitmiş olabilirsiniz biniş sürenizin uzunluğuna bağlı olarak; ama ya kaydettiğiniz mesafe?

Yıllar önce düğün konuşmasında bir hikâye dinlemiştim; evliliğinin 5. yılında bulunan kocaya soruyorlar, evde kim daha çok konuşuyor? Bu soruda hedef belli; hâkimiyet kimin elinde! Kastedilen şey bu, ama muhatap olan kişi, konuşma kelimesine takılmış ve söyle cevaplandırıyor soruyu: “Nişanlılık dönemimizde ben konuşuyorum, o dinliyordu. Evliliğimizin ilk birkaç yılında o konuştu, ben dinledim. Şimdi ise ikimiz de konuşuyoruz, komşular dinliyor!”

Birbirinden kopuk bu iki hususu bir başka hususla birleştirmek için kaleme aldım; geçenlerde yana yakıla dert yanan bir şahısla karşılaştım. Konu; tabii ki geçimsizlik. Ama sebepler o kadar basit ki! Kendileri de farkında bunun ve her defasında konuşarak çözüme kavuşturuyorlar. Kavuşturuyorlarmış desem daha iyiydi aslında. Çünkü anlaşmanın ardından, çok de-

ğil birkaç gün sonra tekrar başladıkları noktaya geliyorlarmış. Bu defa başka bir sebep, ardından konuşma ve anlaşma süreci. Ve işin garibi, yakın akrabalarından birçoğu bunu biliyormuş.

Yukarıdaki iki örnekle ne kadar da bağdaşiyor bu çiftin durumu. Bir taraftan, atlı karıncada olduğu gibi, dönüp dolaşıp hiçbir mesafe katedemeden aynı noktaya geliyorlar, diğer taraftan cümle âlem bunun farkında. Onlar konuşuyor, başkaları dinliyor yani.

Bana göre, birçok ihtimal var burada eşleri bu noktaya getiren. Bir; eşler birbirini dinlemeden konuşuyorlar. İki; dinliyorlar ama anlamıyorlar. Üç; anlıyorlar ama gereğini, aldıkları kararı yerine getirmiyorlar. Dört; gereğini yapıyorlar ama uzun süreli olamıyorlar. Beş; bu türlü kavgalı gürültülü bir hayat tarzını benimsemişler, vazgeçemiyorlar. Âdeta mutsuzluktan zevk alıyorlar. Altı... yedi...

Daha birçok madde sıralanabilir.

İslamî perspektiften bazı hatırlatmalarda bulunayım; nikâh bir akit olduğu gibi, aynı zamanda bir ibadettir. İslam fukahası nikâhın hangi yönünün öncelikli olduğuna dair fıkıh kitaplarımızda sayfalar süren müzakereler yapmıştır. Bu müzakerelerin hiçbirisinde, onun ibadet yanı rededilmemiş, sadece önceliği tesbitte farklı mülâhazalar serdedilmiştir.

Bu gerçeği bir cümle ile belirttikten sonra; madem nikâh bir ibadettir; öyleyse evli çiftler, evlilik hayatlarını bir ibadet ciddiyeti içinde düzenlemelidirler. Tıpkı namaz kılar gibi, hacda tavaf eder gibi. Namazda ya da tavafta Allah ile olan irtibatlarında taşıdıkları ibadet şuurlarını evlilik hayatlarının her karesine de taşımaları, taşımaya gayret göstermelidirler. İnsana nafîle ibadet sevabı kazandıracak bu ciddiyetin, muhtemel problemlerin çıkmadan önlenmesinde ya da çıkan problemlerin çözümünde bizlere çok şey kazandıracığına inanıyorum.

İşletilebildiği takdirde emanet şuurunun da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Allah'ın emaneti' tabiri ile tavsif buyurduğu perspektiften, eşlerin birbirine bakmasını, bakabilmesini yani. Canlı İslâmî inanç ve şuura sahip bir Müslüman'ın hayatında, emanet anlayışı çok önemli bir yer işğâl eder çünkü. Kendisine emanet edilen maddî-manevî herhangi bir şeye ihanet etmez mesela. Onu canı pahasına korur, korumaya çalışır. Emaneti koruma uğrunda nice hikâyeler vardır bizim mazimizde. Onların hemen hepsi de verilen canlar, dökülen kanlar, ya da akıtılan terlerle süslüdür.

Madem aslını inancımızdan, tarihî miras ve kültürümüzden alıyordur bu canı pahasına emanete sahip çıkma anlayışı; öyleyse bu anlayışın eşler arasındaki münasebete temel ittihaz edilmesi çok problemleri çözer. Daha açık bir dille; bayan kocası için: “Kocam, Allah'ın nikâh bağıyla bana armağan ettiği bir emanettir. Ona sahip çıkmalı, son nefesime kadar onu korumalıyım.” dese, öyle düşünse; aynı şekilde koca da: “Karım, Cenab-ı Hakk'ın ezeli planda takdir buyurup bana tevdi ettiği bir emanettir. Ali'nin, Veli'nin bana emanet ettiği malı korurken Allah'ın emanetini korumaz, ona ihanet edersem ne derim ben ruz-i mahşerde?” dese ve bu düşünceyi davranışları ile gösterse, problem bir tarafa, evlerimiz Cennet bahçesi hâline gelir.

Ne dersiniz; sadece şu iki perspektiften yani ibadet ve emanet şuuru perspektifinden evliliğimize yeniden baksak! Atlı karıncaya binmekten veya komşulara dedikodu için malzeme vermekten daha iyi olacağına eminim!

Hem unutmayalım: “Hayat, her hâlükârda eve doğru bir yolculuktur.” Dünyadaki bu son durağı, cennet bahçelerinden bir bahçe yapma ise eşlerin kendi iradelerine bağlıdır.

KOCA EVİNDEN KAÇMA

Anadolu'nun başka yerlerinde de var mıdır bilmem ama genelde yeni evlilerde görülen bir davranıştır; gelinin ana evine kaçması. Şu ya da bu, haklı ya da haksız sebeplerle evini terk eden gelin, belli bir müddet sonra araya giren araçlar vesilesi ile tekrar koca evine döner. Sık veya seyrek aralıklarla olur bu durum eşlerin geçimine bağlı olarak. Yalnız, farklı açılardan bakıldığında ciddi bir şekilde üzerinde durulması gereken bir hadisedir bu.

Her şeyden önce; karşılıklı istek ve irade ile kurulmuş yuvalarda bu hadisenin gerçekleştiği varsayımı üzerinde konuşalım ve şu soruya cevap arayalım: Yıllarca evlilik hayalleri kuran, gelin olma rüya ve hülyaları ile yaşayan, hayata yönelik '20 yaşımda evleneceğim, 25 yaşında çocuk sahibi olacağım.' türünden planlara sahip olan, nişanlılık dönemlerinde mesajlar, hediyeler ve birlikte gezmelerle müstakbel kocalarına ilan-ı aşk eden kızlarımız, neden bütün bu rüya ve hülyalarını gerçekleştirme zemini bulduktan sonra böylesi davranışlar içine girer?

Bir; kızlarımızın velev ki biyolojik yaşı evlilik için uygun olsa da, zihnen evliliğe hazır olmamaları burada öncelikli rol oyna-

maktadır. Evliliğin hep getirileri üzerine kurulu hayaller, hayatın gerçek yüzüyle çarpışınca her zaman olduğu gibi realitelere yenik düşmüştür. Hâlbuki yaz kadar kış, sıhhat kadar hastalık, doğum kadar ölüm de bu hayatın gerçeği değil midir? Öyleyse hayallerimize realite gömleği giydirmek gerek.

İki; yapılan istatistikler göstermiştir ki; bu türlü davranışlar sergileyen kızlarımız, kendilerine anne-baba gibi bakacak bir eş aramaktadırlar. Bu, boşuna bir arayış ve beklentidir. Çünkü hiçbir kocanın, karısına anne-babası gibi davranması mümkün değildir. Tıpkı karının, kocasına anne-babası gibi davranması mümkün olmadığı gibi.

Üç; gelin-kaynana geçimsizlikleri ya da eşlerin birbirlerinin aileleri hakkında besledikleri duygular, dile getirdiği düşünceler bu türlü hadiselerde bir başka etkili faktördür. Yüksek sesle hemen her yerde dillendirilen bu düşünceler, özellikle gıybet ve dedikoduya açık küçük şehirlerde, ilgili kişilerin kulaklarına çabuk gitmekte, bu da musibeti ikileştirmektedir.

Dört; kaçma, “Eşlerin nerede hata yaptım.” türünden kendini sorgulama sürecine girmesini engellemektedir. Çünkü kaçma olayı şehirde duyulduktan sonra, her iki taraf ve tabii ki akrabalar, kendilerinin/kendi taraflarının haklı olduğunu isbat sadedinde etrafta konuşmakta; bu da eşlerin, hem kendilerini sorgulamalarını hem de geri adım atmalarını zorlaştırmaktadır. Hele kızın anne veya babasının, kızlarına hak verici bir tutum sergilemesi, bu sürecin hem hızlanmasına hem de kemikleşmesine sebep olmaktadır. Başlangıçta karı-koca arasında kalabilecek küçük bir anlaşmazlık, böylece kocaman bir aile problemi hâline gelmektedir. Bunun çözümü zorlaştırdığını, bazen içinden çıkılmaz hâle getirdiğini söylemeye hiç gerek yok sanırım.

Beş; hadisenin birkaç defa tekrarı, her iki tarafta da alışkanlık duygusu meydana getirir. Bayan, anne-baba ve çevresinden destek bulduğu ölçüde olur-olmaz hemen her hadisede bunu tekrarlarırken erkek “Nasıl olsa geri dönecek.”, “Gideceği başka kapı mı var?” türü vurdumduymaz bir hava içine girer. Bu da, problemler karşısında nasıl tavır alınacağına dair bir bakış açısı oluşturur eşler üzerinde.

Altı; mücerred anlamda kaçma olayı, kocanın kalbinde ciddi yaralar açmaktadır. Sık tekrarı da, bu yaranın kabil-i iltiyam olmaz hâle gelmesine vesile olmaktadır. Kim bilir -gördüğümüz örneklerden hareketle konuşalım- bir yuva için öldürücü zehir hükmündeki eşlerin birbirine güvensizliğinin çıkış noktasıdır bu ve benzeri davranışlardır.

Ne yapılmalı o zaman? Her zaman dediğimiz gibi, hadiseye taraf olanlar kendi aralarında konuşmalı, konuşmalı ve yine konuşmalılar. Evin terk edilerek sorunların çözülmeyeceği konusunda anlaşmalılar o konuşmalarda. “Her ne pahasına olursa olsun, böyle bir tavır içine girmeyeceğiz.” diye söz vermeler birbirlerine. Gerekirse çok güvendikleri birilerini şahit tutmalılar sözleşmelerine.

Ayrıca; ketum davranmalılar hanede cereyan eden hadiseler hakkında. Öyle ki iki kişi arasında bile olsa, yatak odasında yaşadıkları bir anlaşmazlığı, oturma odasına dahi götürmemeliler. Tabii çok sık tekrar ettiğim gibi; eğer geçinmeye niyetleri varsa.

Ne güzel birleştirmişler hilkatte var olan bir gerçeği, sosyal hayata taşıırken: “Allah insana iki kulak bir ağız vermiştir.” Bunun manası; iki dinle, bir konuş demektir. Ve yine ne güzel demişler: “Yarın özür dilemek zorunda kalacağın bir davranışı, bugün yapma!”

Ah keşke!..

KEŞKE ZENGİN OLMASAYDIM!

“Keşke zengin olmasaydık.” diye başladı söze Hatice Hanım. “Fakir iken çok daha mutluyduk. Ay sonunu nasıl getireceğiz diye kara kara düşünüyorduk. Yıllar var ki lokantada bir defa bile eşimle baş başa yemek yemedik. Ev eşyalarımızı evlendiğimiz günden bu yana, hem de üç defa taşınmamıza rağmen değiştirmedik. Bütün bunlar doğru ama mutluyduk. Şimdi işe, her şeyimiz var. Evimiz, arabamız, hizmetçimiz, sınırsız harcayabileceğimiz paramız ve daha neler neler. Ama mutluluğumuz yok!”

Bu satırlarda yer alan itiraflara bakınca bilmiyorum sizler neler düşündünüz ama benim aklıma gelen ilk şey; zenginlik düşmanlığı oldu ve kendi kendime: “Umarım bu olumsuz örnek kimseyi zenginlik düşmanı yapmaz.” dedim. Zenginlik başka şeydir, onun istismar edilerek kötüye kullanılması başka şey ve bu ikisinin ayrılması çok önemlidir.

Emeviler Dönemi’nden bu yana çok sık örneklerini gördüğümüz bir kırılma dönemi yaşamışızdır zaman zaman bu mevzuda. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve hülefa-ı Raşidin dönemlerindeki İslâmî ruh ve heyecanı, ekonomik güce bağlı olarak artan sosyal refaktan dolayı muhafaza edemeyen ne-

siller zuhur etmiştir bizim tarihimizde. Bir anlamda genel çizgiden sapmayı ihtiva eden bu kırılma, gelecek nesillere de intikal etmiş ve başlangıçta küçücük olan bu kırık açı, sonraları merkezden muhite yayıldıkça büyümüş ve çok büyük bir kitleyi içine almıştır.

Bu kırılmaya, ana çizgiden sapması itibariyle ifrat diyebilirsek bunun karşısında yer alan tefrit düşünceler de doğmuştur. Genelde tasavvuf dünyasının temsilciğini yaptığı ya da onunla birlikte anılan bu karşıt/tefrit düşünce, diğerlerine bedel, dünyada 'bir don, bir gömlek' sloganı ile özdeşleşen bir anlayışla yaşamayı hedeflemiştir. Zaman zaman meşru zevklere dahi kapılarını kapatan ve zahidane bir yaklaşımla ömür tüketen bu zihniyet, toplum hayatına hâkimiyeti nisbetinde, Müslüman toplumların değişim ve gelişiminde frenleyici rol de oynamıştır.

Hatice Hanım'ın işte bu itirafları, bu düşünceleri çağırıyordu birdenbire. İbni Haldun'un enfes tesbitleri içinde, devletlerin hayatına âriz olan ve onların ölümünü netice veren üç büyük illet vardır: sefahat, acziyet ve istismar. Buradan hareketle ifade edecek olursak; aile de aslında eş, çoluk-çocuk, yakın ve uzak akrabalarla akıllıca yönetimi gereken bir devlet gibidir. Eğer, Allah'ın nasip ettiği maddî imkânlar, sefahatte kullanılır ve istismar edilirse yönetiminde acziyet gösterilirse elbette onlar nimet değil, nikmet olur. İnsanın dünyasını da, ukbasını da karartır.

Zaten Hatice Hanım'ın ilerleyen cümlelerinde bunu görüyorsunuz. Halk tabiriyle "ne oldum delisi" olmuş kocası. Har vurup harman savurmalar, meşru ile başlayıp gayr-i meşru çizgiye doğru kayan eğlenceler, tatiller, alışverişler, yurt dışı seyahatleri, onları –daha doğrusu Hatice Hanımı- bu noktaya getirmiş.

Bu vesile ile imanî perspektiften hadiseye bakarak şunu hatırlatmak isterim: Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) beyanıyla söyleyecek olursak dünyanın bütün mezafiri -güzellikleri, cazibe unsurları- ile geçici olduğunu yeniden hatırlamak icap eder. Müslüman'ın hesaba çekilmeden önce kendini hesaba çekmesi anlamındaki muhasebe ve murakabe derince yapılmalıdır. Bunun yetmediği yerde -ki olmaması lazım- harici unsurlar devreye sokulmalıdır. Mesela; Bediüzzaman Hazretlerinin kabristanları ziyaret tavsiyesi bu çerçevede ne kadar yerindedir. Tabii, imanlı bir sine için.

Çok acı ama gerçek, kabristanların, insanın kendi akıbetini düşünmesi için yeterli olmaması durumunda, hastaneleri ziyareti tavsiye eder Hocaefendi. Çünkü der: "Günümüz insanı dünyaya daha çok meftun olduğu için ayağı askıda, aldığı kemoterapiden saçları dökülmüş, diyalizde sıra bekleyen yüzü sapsarı vb. hastalar, belki daha çok tesirli olur; olur da kendilerine verilen sağlık nimetinden dolayı Rabblerine karşı iki büklüm olurlar."

İkinci bir husus; zenginler adına günümüz dünyasında görülen güzel örneklerdir. Nice zenginliğin zirvesinde olup sahip olduğu imkânları Hak namına kullanan kişiler var gözümüzün önünde. Saadet Asrı'nın Ebu Bekirlerine, Abdurrahman b. Avflarına benzer bu insanlar, tarihin mazi yaprakları arasında değil, bizimle beraber aynı çatı altında yaşamaktadırlar. Ve onlar, belki Hatice Hanım'ın eşinden çok daha eski, çok daha köklü zengin oldukları halde, 'Ne oldum delisi' olmamış, hayatlarını istikamet üzere sürdürmektedirler. Keşke his ve hevalarına tabii olup gününü gün edenler, ya da fışk ve sefahatte ömür tüketenler değil de, onlar örnek alınabilse.

Son bir hatırlatma hepimize: Zenginliği yegâne maksud yapıp bu istikamette dua dua yalvarma yerine, Allah'tan hayırlısını istemeliyiz. Hakk'ın takdirini kendi takdirimize, isteğimize, arzumıza üstün tutma madem gerçek kulluğun nişanesidir. Madem Allah bizim hakkımızda neyin hayırlı olacağını bizden iyi biliyordur; öyleyse baştan her şeyi O'na havale edip "Sen bilirsin Allah'ım!" demek daha güzel değil mi?

AŞKIN GÖZÜ KÖR OLMAMALI

Eğer susturmasaydım yüz değil belki bin tane daha kusurunu sayacaktı eşinin. Mübalağa yaptığının farkındasınız, yüz, bin derken; ama bir hakikate de parmak basmıyor değil bu mübalağa. Hiddet, nefret, öfke hatta her kelimesinde kendini ele veren kin ile kendinden geçmiş konuşuyordu ki, benim yerimde kim olsaydı 'yeter' der ve sustururdu muhatabını. Bir sabır imtihanı idi onu dinlemek zira. Makinalı tüfek gibi, nefes dahi almadan yapılan konuşma esnasında, araya sıkıştırılan lanet cümleleri de cabası.

Müthiş bir hafızası var eşin. 10 yıllık evlilik hayatlarında cereyan eden ve onları –tabii ki kendi açısından- bu raddeye getiren hadiselerin en küçük detaylarını dahi unutmaması dikkatimi çeken ilk özellik oldu. İnsan, bu kadar menfi maziye, bu kadar kötü hatıralara sahip olduğu hayat arkadaşı ile nasıl beraber olur diye düşündüm kendi kendime önce. Unutmanın Allah'ın ne kadar büyük bir nimeti olduğunu hatırladım tekrardan. İnanın, bana böyle bir hafızaya malik olmadığım için şükrettim Rabbime yana yakıla.

Bana kalırsa insan, bu türlü hadiseler karşısında hafızasını, onları ezberleme, muhafaza etme değil unutma noktasında zorlamalıdır. Bütün semavî dinlerde ısrarla üzerinde durulan ‘affetme, bağışlama’yı kendine şiar edinmelidir. İster haklı isterse haksız olsun, affetsin muhatabını ne kaybeder ki insan? Haklı olan, insafı olur zaten. O, affeder, unuttur, geçer. Haksız olana gelince; asıl affetmesi, af için kendini zorlaması gereken odur.

Kaldı ki, affetmek, Allah’ın bir vasfı değil mi? O bizi affetmeseydi, işlediğimiz günahlar karşısında şu an nefes alıyor olabiliirdiydik acaba? Hele ahirette rahmet, merhamet ve affi ile bize muamelede bulunmazsa, Cennet’e girebileceğimizi mi zannediyoruz amellerimizle? Hepsinden önemlisi “Allah’ın ahlâkı ile ahlâklanmak” bir Peygamber emri değil mi bize, salallahu aleyhi vesellem?

Hadisenin ikinci önemli dikkat çeken yanı, söz konusu evliliğin aşk evliliği olmasıymış. Deli gibi âşık imişler birbirlerine bu çift. Ailelerini tehdit etmişler: “Vermezseniz kaçarız biz, el âleme rezil olan siz olursunuz, biz değil.” demişler. Neden böyle bir sürece girmişler dersenez; çünkü her iki tarafın ailesi de makûl bulmamış bu işi. Çocukluk hevesi –aşk bile değil demişler. Denk görmemişler, uygun bulmamışlar bu iki genci. Hâlbuki hangi anne-baba vardır çocuğunun mutlu yuva kurmasını istemeyecek? Evladının sevdiği, âşık olduğu biri ile aynı yastığa baş koymasına hayır diyecek? Ama hayat tecrübelerini konuşturmuşlar demek ki ve hayır demişler.

Bunu da duyunca, madem “Neden?..” dedim muhatabıma. Verdiği cevap: “Aşkın gözü körmüş. Bu ve benzeri davranışları o zaman da yapıyordu; yapıyordu ama görmüyordum ben onları demek ki! Bakmak ile görmek arasındaki fark derler

ya, işte benim durumum buna güzel bir örnek herhâlde. Birlikte yaşıyorduk o flört ve nişanlılık dönemini. Dolayısıyla gözümün önünde cereyan ediyordu şimdi beni boşanmanın eşliğine getiren hadiseler; fakat görmüyordum. Dedim ya aşkın gözü!”

Evlenecek gençlerin anne-babanın da görüşünü alması gerektiği hususunu bir kenara koyarak şu aşkın gözü üzerinde durmak istiyorum. Bence, evlilikte hissiyat çok önemlidir. Eşlerin birbirlerine karşı besledikleri kalbî hisler, yuvanın huzur ve mutluluk ocağı hâline gelmesi için vazgeçilmez ve yeri başka bir şeyle doldurulmaz bir şarttır. Eskiler, ‘evvelemirde’ derlerdi bu tür durumları ifade ederken. Evet, ‘evvelemirde’, ‘olmazsa olmaz’ bir şarttır hissiyat bir yuva için.

Fakat bu demek değildir ki, akıl, mantık, muhakeme hissiyata mağlup olsun. Hayır, olmamalı. Çünkü yuvada his kadar akıl, mantık ve muhakemeye de ihtiyaç var; hem kurulmasında hem de devamında. Hele devamında, hele devamında. Beraberliğin uzamasına bağlı olarak eşlerin birbirlerine karşı olan hislerinin aşınması tabiidir. Bu durumda yuvayı ayakta tutan akıldır, mantıktır, muhakemedir.

Aşkın gözü kör olmamalı diyorum ben. Tamir ettirelim onu bir tamirciye gidip.

Ya da göz doktoruna götürüp tedavi ettirelim. Ameliyat gerekiyorsa, parasını sağdan soldan bulup mutlaka ameliyat ettirelim onu. Yurt içinde tedavisi mümkün değilse, Avrupa’ya, ABD’ye, ne bileyim uzaya, Mars’a, Venüs’e, Jüpiter’e götürelim aşkı veya uzmanlar getirelim oradan memleketimize eğer varsa ve mümkünse.

Ya da sosyal bilimcilerin tartışma konusu yapalım. Kitaplar sipariş edelim; uzman kalemler düzeltsinler şu aşkın gözünü. Konferanslar, paneller, sempozyumlar düzenleyelim, şu kör

göze neşter vurmak için. Yediden yetmişe toplayalım herkesi futbol stadyumlarına topladığımız gibi. Gerekirse zor kullanalım, polis, jandarma gücünü devreye sokalım; hariçte bir tek kişinin bile kalmaması için. Dinleyin, öğrenin ve amel edin diyelim o stadyumlarına topladığımız insanlara.

Hukuka, siyasete müracat edelim isterseniz. Mecliste müzakere etsinler milletvekilleri saatlerce, günlerce. Komisyonlar kurulsun, kanunlar çıksın, oylamalar yapılsın ve ilan edilsin aşkın kör gözü düzelmiştir diye.

Ve sonra tamircinin tamir, göz doktorunun ameliyat ettiği aşkın kör gözü sağlam olarak iade edilsin vatan sathında nefes alıp veren her kişiye. Ya da sosyal bilimcilerin yaptıkları konferanslarla çözüp siyaset adamlarının kanunlaştırdığı bu sağlam gözlü aşkın özellikleri bir tamimle duyurulsun her vatan evladına. Evde, arabada, işyerinde her yerde bulundurmak, hatta okumak, ezberlemek mecburi olsun bu tamimi. Özellikle evlilik arefesinde olan gençler iyi okusun bunu. Okusun ki sadece kendi hayatlarını, çocuklarını, ailelerini değil, bütün toplumu ilgilendiren böylesi hayatî bir konuda daha dikkatli ve temkinli davransınlar.

Bir ömür boyu aynı yastığa baş koyacak eşlerini seçerken kör gözle değil, sağlam gözle seçsinler. Hissiyatları, akıl ve mantıklarına galebe çalması.

ORTAK AKIL

“40 Yıllık kocam, ben tanımaz mıyım onu! Ciğeri bilirim onun. Bu yüzden ne deseniz nafile. Hiç onu korumaya, beni kararımdan vazgeçirmeye çalışmayınız. Kaldı ki kocam olacak adamın da, umurunda değil zaten. Bu iş, evet, 3 çocuğa rağmen bitti. Çevre ne derse desin. Bu zehir-zıkkım hayatı yaşayan benim. Onlar değil. Akşam olunca herkes kendi kapısını çekiyor. Bu yaştan sonra bu da olur mu diyenler, hakkında konuşanlar benim evde ne çektiğimi biliyorlar mı? Hem kim verdi onlara bu hakkı?”

Aklıma Nabi'nin bir beyti geldi. Der ki Nabi, tam da bu duruma uyum sağlayan beytinde:

'Bende yok sabr u sükun, sende vefadan zerre
İki yoktan ne çıkar, fikr edelim bir kerre.'

Tam da Nabi'nin dediği gibi, ne kadında sabr u sükun var, ne de kocasında vefa.

Anlatılan şeyler karşısında önce sakin olup teemmül etmek gerek. Birinci husus; kadının kocasını tanıdığı. Bence burada ciddi bir hata söz konusu. 'Ciğeri bilirim.' dedirtecek ölçüde, insanların birbirlerini -velev ki karı-koca bile olsalar, velev ki 40

yıl evli bile kalsalar- tanıyacaklarını ihtimal vermiyorum. Herbert Spencer'in bir müşahedesini aktarayım: "İngiltere'de yalnız üç hafta oturmuş bir Fransız, İngiltere hakkında bir eser yazmaya karar verir. Fakat çeşitli sebeplerle ikameti üç ay daha uzayınca kendisinin böyle bir eseri vücuda getirmeye pek hazır olmadığını hisseder. Bu sürelere ek olarak üç yıl daha kalınca, İngiltere hakkında hiçbir şey bilmediğinin farkına varır."

Sosyal bilimlerdeki çalışma metodolojisine ait verilen bu örnek, aslında üzerinde durduğumuz konu için de geçerlidir. Her insan ayrı bir âlemdir. Her âlemin kendine özgü ve çoğu zaman ancak kendisi tarafından bilinen, çoğu zaman da kendini keşfe doğru yolculuk yapmaması itibarıyla kendisi dahil hiç kimse tarafından bilinmeyen özellikleri vardır. Elbette ki 40 yıllık karısıdır. Elbette acı-tatlı günleri ile kocasının çok şeylerine vâkıftır. Ama boşanma gibi, mezara bir adımın kaldığı bir zaman diliminde hayatî bir kararı verirken bu argümana dayanma bence yapılan ilk hatadır.

Bayanın yaşanan son hadise ile yılların birikimini de üzerine koyarak bir karara varması tabiidir. Bu kararında -eğer ciddi ise- ciddiyetini göstermesi de gereklidir. Fakat bu demek değildir ki, geriye dönüşü yoktur. Belki de vazgeçer 40 yıllık huyundan. "Taviz vereyim, bu yaştan sonra ben tek başıma ne yaparım?" der. "El âleme ne derim?" düşüncesi etkin rol oynar bu kararda kim bilir? Ya da "3 tane çocuğumun, 5 tane torunumun nasıl yüzüne bakarım?" diye düşünür. Veya başka sebepler. İşte bütün bu sebepler, onun tavır ve tutum değiştirmesini gerekli kılar. 'Ciğerini bilirim'den, 'onun umurunda değil'e giden ikinci bir hataya işaret etmiş olduk bu cümlelerle.

Gelelim son yanlışa; yani çevreye yapılan atfa: Doğru söylüyor hanım; herkes kendi kaderini yaşıyor. Ama yakın veya

uzak çevrenin katkısı 'ortak akılı' bulmak için önemli bir fırsattır. Ortak akılı bulmak, sadece bu sayfalarda konu edindiğimiz karı-koca geçimsizlikleri için değil, hemen her alanda, insanlığın ihtiyaç duyduğu bir unsurdur. Dün, bugün ve yarın yeryüzünde var olan/olacak olan insanlar arasındaki geçimsizliklerin temelinde, işte bu ortak aklın bulunamaması yatmaktadır. Eğer ortak akıl bulunabilseydi, din, dil, kültür farklılıkları bir zenginlik kabul edilip herkesin kendi olarak kalacağı yönetim sistemleri inşa edilebilseydi, belki de savaşlar hiç olmayacaktı. Bediüzzaman Hazretlerinin dediği gibi, kâinat âdeta bir mehdi uhuvvet/ kardeşlik beşiği olacak ve insanlar kardeşçe yaşayacaklardı.

Onun için şahsen ben, çevreden akıllı insanların, iyi niyetli kişilerin ara bulucu olarak devreye girmesinin yanlış olmadığını düşünüyorum. Bunların müdahaleleri, tarafların hissiyatlarından uzaklaşmalarına vesile olabilir, daha sağlıklı kararlar verebilirler. Nitekim gerek Kur'an'ın bu türlü geçimsizliklerde eşlerin taraflarından birer hakem seçilmesini gerek Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bizzat kendi kızı Fatıma ile damadı Hz. Ali'nin arasına ara bulucu olarak girmesini bu çerçevedeki teorik ve pratik örnekler olarak gösterebiliriz.

Sadi ne güzel der: "Âşık sevgilisi uğruna canını verir. Ölüden ise ses çıkmaz." Umarım eşlerin birbirlerine karşı hisleri ölmemiştir. Yoksa yazık, upuzun 40 yıla!

AİLE SIRRI

“Sana kaç defa dedim, iki kişinin bildiği şey sır değildir. diye. Yahu, bu kaçınıcı dinleyişim ve rezil-kepaze oluşum el-âleme! Neden, ama neden sadece aramızda kalması gereken meseleleri başkalarına anlatıyorsun? Kime ne anlatılır, ne anlatılmaz tesbit ve teşhisindeki yanılığını bahis mevzu etmiyorum, neden başkalarına anlatıyorsun diyorum. Aile sırrı bunlar. Allah aşkına, mukaddes bildiğin başka şeyler aşkına, bu son olsun, eğer bir daha tekrar ederse, bu evliliğin biteceğini sana söylüyorum şimdiden.”

Bu, karısına çıkışan kocanın serzenişi, azarı veya ultiमतu. Pekâlâ kadın ne düşünüyor? O da diyor ki; “Anlattığım şeyler kadınların hem cinsleri ile otururken kocaları hakkında konuştukları sıradan şeyler. Onun büyüüttüğü kadar değil. Ben başkalarının anlattıklarını ona anlatmıyorum; bir anlatsam şaşırır kalır. Söylemeyi bırakın, dinlerken bile yüzünüzün kızarcacı en mahrem şeyleri anlatanlar var aramızda.”

Ortada bana göre ciddi bir problem var. Problemin bir ucu, bu yazıya konu olan karı-kocaya dayanıyor, diğer ucu toplumsal hayatta bizi kuşatan ve son tahlilde toplumsal huzu-

rumuza, ahlakî anlayışımıza, kültürel değerlerimize zarar veren, tedavisi oldukça zor, müthiş bir maraza kadar uzanıyor.

Önce karı-koca özelinde konuşalım; aile sırrı, devlet sırrı misali mutlaka tarifi yapılması, anlam çerçevesi, sınırı ve boyutları belli edilmesi gereken ucu açık bir kavramdır. Aileden aileye değişebilir bu kavramın mahiyeti. Yaşanan mekâna, o mekânda cari olan örf ve âdete göre de değişebilir. Akrabalık ilişkileri, bu ilişkilerin samimiyet oranı da bu kavramın muhtevasını etkiler. Öyleyse böyle tartışmaları netice veren zemini ortadan kaldırmak gerek öncelikle. Yani karı-koca başbaşa verip 'aile sırrı' dedikleri şeyleri belirlemeliler. Bu belirleme esnasında ortak noktada umarım buluşurlar; ama buluşamazlarsa; daha ihtiyatlı düşünen eşin görüşünü esas almalılar. Çünkü bu meselede ihtiyatlı davranmadan dolayı bir kayıpları olmaz.

Örneğimizde olduğu gibi, baştan böyle bir anlaşma olmadı ve böylesi bir problemle karşılaşıldı ise; aile reisliğini üstlenen erkeğin, çok daha makûl ve yapıcı bir üslupla meseleyi ele alması lazım. Evet, çıkışlarından anlaşılıyor ki; defalarca tahakkuk etmiş bir hadise bu. Defalarca da tembih yapılmış; ama aile sırrı üzerinde anlaşma olmadığı için devam ediyor problem. Kocanın aile sırrı olarak gördüğü şeyi, eşi görmüyor çünkü. Zaten halledilmesi gerekli olan da bu değil mi? Yoksa bir daha tekrarlanırsa boşanırım demek, boş, anlamsız ve yarın sahibini pişman edecek türden kuru tehditlerdir.

Aile reisliği, sorumluluk isteyen bir iştir. Hislere göre değil, akıl, mantık ve muhakemeyi her daim öne çıkartan yönetim anlayışına sahip olmayı gerektiren bir iş. Onda tezcanlılığın yeri yoktur. Soğuk kanlı olmak, uzun vadeli düşünmek şarttır. Bu tür karmaşık zeminler üzerinde gerçekleşen tartışmalardan

hareketle, evlilik hayatının geleceğini ve yönünü belirleyici kararlar alma, tehditler savurma aile saadetini önemsememe demektir.

Ayrıca, tepki üzerine felsefe geliştiremez aile reisi. Hiç tepki göstermeme anlamına gelmez bu. Elbette, yeri ve zamanı geldiğinde eşler birbirlerine karşı tepki gösterecektir. Ama aile saadetinin temeline dinamit koyarcasına değil. Tepki, adı üzerinde bir yanlışlığa -ki onun yanlışlık olup olmadığı şahsa göre değişir- karşı ortaya konulan kalbî ve fiilî tavrın adıdır. Eğer bu tepki/ler yerli yerine oturmuyor, eşte düşünce ve davranış değişikliğini beraberinde getirmiyorsa, demek o ikna olmamış demektir. Bu durumda her iki taraf, doğru bildiğini okumaya devam edecek, karşılıklı tepkiler hayatın fâsid bir daire yani kısır bir döngü içinde devamından öte bir işe yaramayacaktır. Sonuç: Galibi ve mağlubu belli olmayan/olmayacak olan bu mücadeleden her iki taraf da zararlı çıkacaktır.

Bayanların kendi aralarında aile hayatlarına ait şeyleri birbirlerine anlatmasına gelince; Hz. Aişe Validemiz, Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem), hadis literatüründe Ümmü Zer' hadisi olarak bilinen bir muhaverede, 11 kadının oturup kocaları hakkında neler konuştuklarını anlatır. Bu kadınlardan sadece bir tanesi kocasının yani Ebu Zer'in iyiliklerini dile getirir. Öyle ki Ebu Zer' daha sonra bu kadını boşamış, o da kendisine Ebu Zer'den daha büyük ihsanlarda bulunan bir başkası ile evlenmiştir. Ama ilk kocasını bir türlü unutamaz Ümmü Zer' ve sözlerini şöyle bitirir: "Buna rağmen, ben bu ikinci kocamın bana verdiklerinin hepsini bir araya toplasam, Ebu Zer'in en küçük kabını dolduramaz." Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Aişe Validemize: "Ben sana Ebu Zer'in Ümmü Zer'e nisbeti gibiyim. Şu farkla ki Ebu Zer, Ümmü Zer'i boşamıştır, ben

seni boşamadım. Biz beraber yaşayacağız.”¹ diyerek gönlünü alır.

Bu hadis bana, kadınların kocaları gıyabında –müsbet veya menfi- konuşmalarının, belki beşeriyet tarihi kadar eski bir uygulama olduğu dersini veriyor. Bundan dolayı muhali talep edip konuşmayın demektense, bari Ümmü Zer’ misali kocalarınızın hep müsbet taraflarını konuşun demeyi daha akıllıca bir tavsiye olarak algılıyorum.

Yanlışın müdafaasını yapmak da yanlıştır. Hane içinde kalması gerekli olan şeyler hane içinde kalmalıdır. Söylediğimiz her kelimededen, yapıp ettiğimiz her amelden ve seviyesine göre akla gelen her menfi ve müsbet düşünceden hesap vereceğimiz bir durağa doğru yolculuk yaptığımızın farkında olmalıyız. Ama unutmayalım; orası bir durak. Onun bir adım sonrası yolculuğun nihayete ereceği yer; Cennet ya da Cehennem.

---

1 Buhari, Nikâh 82 ; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe 92.

TERK EDİLEN BAYAN VE KIRILAN ONUR

Bir bayan söz konusu olan. 3 yıla yakın beraberlikleri sürmüş. Aynı iş yerinde çalışıyorlarmış. Erkeğin rehberliği -dinî hayata daha erken uyanması sebebiyle- altında, hayatında radikal değişiklikler yapmış bayan. Çevresinden kopmuş, çokları konuşmamış kendisi ile bu radikal değişikliklerden dolayı. Sonra evlenmeye karar vermişler. Devreye aileler girmiş, dünlük olmuş; bayanın babası 3-4 ay sonra olsun demiş söz ve nişan. Kendi aralarından nihaî kararı verdikleri için, bayan: “Bir şey fark etmez, madem babam böyle istiyor, onun da gönlü olsun, nasıl olsa biz kararımızı verdik.” demiş ama erkek bunu hazmedememiş; beklemem demiş, başka bir şey dememiş. Pasiflikle suçlamış 3 yıldır tanımakta olduğu muhtemel eşini. Ardından başka küçük şeyleri mazeret göstererek bu defteri kapattığını, evlilik için onu kendine layık görmediğini, bu karakteri ile iyi bir eş ve anne olamayacağını söylemiş.

Şimdi diyor ki bayan: “Ağzında Kur’an, elinde tesbih, bana rehberlik yapan ve kendisi için, aşkımız ve sevgimiz için bir çok fedakârlığa katlandığım insan tarafından bu şekilde terk edilmek onuruma çok dokundu. Hâlâ olayın şoku ve tesiri al-

tındayım. İsyân edesim geliyor. Hayatımın akışı değişti, intiharı dahi düşündüğüm anlar oldu.”

Önce bayana şunu söylemek istiyorum: Bir; dinî değerlere uyandıktan sonra, o istikamette yapmış olduğun her şey sadece Allah içindir. Namazdan, giyim kuşama, oradan hayat tarzındaki sair değişikliklere varıncaya kadar her şey, O'nun rızasını kazanmak adına olmalıdır. Eğer bu aşamada başkaları devreye girerse bu, girilen o farklı sürecin ve bu süreçte yapılan amellerin hulüsiyetine zarar verir. Belki Allah bununla size bir mesaj veriyor, niyet temizliği, kalb balansının yeniden ayarlanması için mecburi bir istikamet tayin buyuruyor.

İki; hayat sadece dünyadan ibaret değil. Bunun bir de ukbası var. İnançımıza göre zaten dünya, ukba için var ve biz o ebedi yurdu kazanmak için burada çeşitli imtihanlara tâbîi tutuluyoruz. İmtihan konuları ise her şey. Sıhhten, hastalığa, zenginlikten, fakirliğe, insan hayatının her bir karesi bir imtihan vesilesi. Ve en önemlisi, Allah kulunu gücünün üzerinde bir şeyle imtihan etmez. O'nun engin rahmetine ve merhametine muhaliftir bu. Öyleyse, sizin başınıza Allah'ın takdir buyurduğu böyle bir hadise geldi ise, demek ki buna güç yetirebilirsiniz. Güç yetiremeyecek olsaydınız, Allah sizi bununla imtihan etmezdi. Hadiseye bu gözle bakmanız, –başka örneklerden hareketle diyorum- hayata küsmekten, -Allah muhafaza- intihara kadar uzanan olumsuz bir kulvara girmekten sizi koruyacaktır. Hem unutmayın, bir hadisten mülhem, imtihanın çetinliği, o kulun, Allah katındaki derecesini gösterir. Çünkü imtihanların en zor olanı, Allah'ın en sevgili ve müstesna kulları olan peygamberlere verilmiştir.

Üç; Beşer olarak bizim olaylara bakışımız, tek buudlu ve kendi ilmî ihatamız ölçüsünde olmaktadır. Arzularımız, bek-

lentilerimiz ve hayallerimiz, düşüncelerimizi ve amellerimizi yönlendirmektedir. Ama belki de çoğu zaman bu hayaller, gerçeklerle örtüşmemekte, hatta çoğu zaman çakışmaktadır. Tabii neticede, realiteler her zaman hayallere, arzu ve isteklere galebe çalmaktadır. Bu noktada insan, çoğunlukla hayattan bezmektedir; ama onu asıl bezdiren, hayatın gerçekleri değil, kırılan, yıkılan hayal ve ümitleridir. İhtimal, muhtemel eşi tarafından terk edilen bayan da bu pozisyonda bulunmaktadır şimdi.

Fakat; bizi bizden daha çok seven Allah, hadiselerle küllî ilmiyle, her şeyi ihata eden bakışı ile bakmakta ve ona göre takdirde bulunmaktadır. Bu mevzuda “Mümkündür ki nefret ettiğiniz/hoşlanmadığınız bir şey sizin için iyi olabilir ve yine mümkündür ki sizin hoşlandığınız bir şey sizin için kötü olabilir. Allah bilir, siz bilmezsiniz.” (2/216) diyor Kur’an. Hem de hiçbir tevil ve tefsire ihtiyaç bırakmayacak ölçüde. O hâlde, şöyle düşünmeli bu bayan bence: “Belki de böylesi hayırlı. Madem O takdir etti, bana da itaat etmek düşer. Belki evlilik gerçekleşseydi menfi şeyler olacaktı. Mesela...” demeli ve kafasında olumsuz yüzlerce ihtimali sıralayarak şükretmeli Yaradanına. Belki de Allah, bu adaydan çok daha iyi birisini karşısına çıkarır yakın bir gelecekte.

Ve son nokta; onur meselesi. Elbette her insan şeref ve haysiyeti ile yaşar. İnsanı hayvandan ayıran bu onur ve şerefidir. Kırılan onurun tamir edilmesi, yerine göre uzun, yerine göre kısa zaman alır; bazen da imkânsız olur. Ama olsun, Allah’a, ahirete, kadere imanla dopdolu bir sine, bunu da aşar ve hiçbir şey olmamış gibi hayatına devam eder, edebilir.

Gelelim erkeğe; bu çerçevede söz söyleyebilmek için hadiseyi bir de onun cephesinden dinlemek lazım. Böyle bir şan-

sım yok. Dolayısıyla bir değerlendirme yapmak da zor. Ama görüldüğü kadarıyla, 3 yıl beraber olduğu, evlilik hayalleri kurduğu, bu istikamette adımların dahi atıldığı bir meselede, sadece 3-4 aylık bir gecikmeden dolayı, her şeyi inkâr edersesine geri dönmesi çok izah edilebilir gibi değil. Fakat şurası kesin ki; bayanın yıkılan ümitleri ve hayalleri bir kenara, özellikle bayanın aile çevresi açısından, temsilcisi olduğu İslam dini adına hiç de iyi bir imaj bırakmamış durumdadır bu kişi. Çünkü, bayandaki radikal değişikliklerin sebepler açısından vesilesi odur. Akrabalık ilişkilerini kesecek kadar, İslamî çizgideki değişikliklere tavrı olan o insanlar, öyle zannediyorum ki: “Bunlar zaten böyledir.” gibi genellemelerle Müslümanlar hakkında konuşuyorlardır şimdi. O bayan için de: “Biz zaten dememiş miydik, böyle olacağı belliydi, beter olsun.” tarzı lanetlerle vakit öldürüyorlardır.

Pekâlâ, bu uhrevî açıdan mes’uliyeti mucib midir dersenez cevabım şu: ‘Sizce değil midir?’

BABASIZLIK

ABD’de üç çocuktan sadece birisi 18 yaşına anne ve babası ile birlikte giriyor. Diğer ikisi ise, ya anne ya da babası ile yaşamayı tercih etmek zorunda. Bu üçte iki çocuğun çoğu zaman da tercih şansı olmuyor.

ABD’de anne-baba beraberliğinden, tabiri diğerle sıcak bir aile atmosferinden, yuva huzurundan yoksun büyüyen çocukların sebebiyet verdiği suçların had ü hesabı yok. Bunun kadın, çocuk psikolojisi ve toplum sosyolojisine yönelik tesirleri, ilmî araştırmaların konusu şimdilik. Ama ilmî araştırmalar, istatistikler ne derse desin, ferd, toplum, devlet ve büyük ölçekli düşünürseniz bütün insanlık bunun ceremesini bir şekilde çekiyor şu an. Bedelini ödüyor ve ödüyoruz şimdi istesek de istemesek de.

Hele dul kadınlara yönelik tecavüz vb. suç oranlarındaki artış, hadisenin bir başka boyutu.

Babasızlığın, çocukları sosyal hayatta pasifleştirdiğini söylüyor uzmanlar. Çünkü diyorlar: “Çocuklar sosyal, fizikî ve entellektüel/aklî alanlarda babadan besleniyorlar ağırlıklı olarak. Model olarak babalarını alıyorlar. Baba da olmayınca...”

Bu gerçeğin bir zamanlar farkına varan ABD, 50-60'lı yıllarda "Father Knows Best/Baba en iyisini bilir." diye bir aile dizisi yayımlamış yıllarca TV'lerinde. İşlenen ana tema, babanın aile içindeki yeri ve konumu imiş. Ama özgürlük rüzgârı mı çarptı bilemiyorum; tam aksi bir istikamette yol alıyor şu an ülke. İstatistikî rakamlar da bunun göstergesi.

Neden anlattım bunu? Şunun için; şimdiye kadar şahit olduğum nice boşanma hadiselerinde -birkaç tanesi hariç-pişman olmayan çift görmedim ben. Hepsi de keşke diyorlar! "Keşke bir şans daha verseydim! Keşke bu kadar acul karar vermeseydim. Keşke çocuklarımın geleceğini daha çaplı olarak düşünseydim! Keşke bu kadar hissî davranmasaydım! Keşke, keşke!.. Sonu olmayan 'keşke'ler bunlar. Ama zamanı geriye işletmek mümkün olmadığı için, geride halli imkânsız veya zor onlarca-yüzlerce problemle pişmanlık kuşağında yaşanan bir hayat hepsinin yaşadığı.

Bu safhada benim ABD ve babasızlık eksenli bir iki hususa temas etmem ortaya net ve somut bir manzara koymaktan ibaret; vâki geçimsizliklerinden dolayı boşanmayı düşünen çiftlere. Özellikle çocukları varsa, er veya geç bir gün mutlaka karşılaşacakları hayattan bir kesit sunmak. Nihaî kararı verirken, hadiseyi bir de bu gözlükle değerlendirmelerine yardımcı olmak.

İslamî perspektiften boşanma hadisesinin en önemli boyutlarından biri, elbette bu çerçevedeki ahkâmdır. Bununla alâkalı bir hususu belirtmeden önce, bir hakkı teslim edelim: Bugün itibariyle Müslüman ülkeler arasında boşanma oranı, Batılı ülkelere nisbetle az. Ayet, hadis ve İslam tarihindeki örnek şahısların beyan ve uygulamalarının bütününden oluşan, aile eksenli İslamî değerlerin, söz konusu ettiğimiz oranın dü-

şüklüğünde payı büyük. Ama, bu oranın gün geçtikçe arttığını da ifade etmeden geçmek hakikate karşı kadirnaşınaşlık olur. Neden? Eğer boşanma oranının azlık sebebi, bağlayıcı İslamî değerler ise, bunlardan verilen taviz de, oranı yükselten esas unsur. Azıcık dünya gerçeklerine vâkıf hemen herkes de zannedirim bu yargıya katılır.

Neyse boşanma ile ilgili değerlerden söz ediyorduk; şimdi bağlamından kopuk bilgiler ve haberler, gerçeğin parçalı bulutlu görüntüsünü arz eder. Körlerin fili tarifi misalinde olduğu gibi, hakikatin sadece bir yanını ve yüzünü gösterir bu türlü bakış, haber ve bilgiler. Bunlara bağlı yapılan yorumların ve eğer veriliyorsa hükümlerin de bütünü yansıtmaktan uzak olduğunu söylemeye gerek yok sanırım.

Bu zaviyeden hadiseye bakınca; boşanmanın Hz. Peygamber beyanıyla ifade edecek olursak 'Allah'ın en çok gadab ettiği helal' olduğu hemen her Müslüman'ın mâlumu. Bu çizgide onlarca-yüzlerce beyan, hadise, hikmetli söz sıralayabiliriz. Öyle ki bunların her biri, tek başına inançlı insanın sinesinde derin tesirler uyandıran, yaptırım gücü yüksek hususlardır.

Fakat, İslamî değerler gerek ferd gerekse toplum tarafından bir bütün olarak hayata tatbik edilmezse bizim yaptırım gücü yüksek dediğimiz emir ve yasaklar gerçek fonksiyonunu icra etmez ve edemez. Zaten bugün İslam dünyasındaki İslamî temellere ters her türlü uygulamanın altında yatan sebep budur. Yani parçalı yaklaşım. Yoksa Allah'a ve ahiret gününe inanan bir Müslüman'ın, içki içmesini, kumar oynamasını, karısını dövmesini başka türlü izah edemezsiniz.

Hâsılı; boşanmanın taraflarından olan bayanın, bu hayatî kararı almadan önce, kocasızlığın, babasızlığının başına neler

açabileceğini hatırlatma masadıyla serd-i kelam edelim diye klavyenin tuşlarına dokunmaya başladık; ama söz bizi başka yerlere götürdü. Seyyid Kutub'un o hayatî sözünü hatırlatmak isterim: "İslam bir bütündür. Onu, ya bir bütün olarak al ve kabul et, ya da bırak."

Evet; 'her taş yerinde ağırdır.' Kimse taşları yerinden oynatmaya kalkmasın. Aksi hâlde bir taşın yerinden oynaması, başka taşların da oynamasına sebep olur. Yerinden oynayan taşlara sahip bina ise, mutlaka yıkılır.

EŞ ARAYANLARA

Evlenme öncesi karar safhasında bulunan genç damat ve gelin adaylarıdır bu sözlerim; bir eşte aradığınız vasıflar adına net bir karara varınız. Çünkü geri dönülmez ya da dönülmesi imkânsız denecek ölçüde zor bir sürecin adıdır evlilik. Tabii evlilik kurumuna bakış açısı, dinî, ahlakî ve örfî değerlerin şahıs üzerindeki bağlayıcılığına göre değişir bu hüküm. Ben kendi zaviyemden hadiseye bakarak bunu söyledim. Yoksa, gömlek değiştirme rahatlığı içinde, yetim ve öksüz bırakma bahasına çocuklarını hiç nazara ve kâle almadan eş değiştiren insanlar da var aramızda. Özellikle popüler kültürü benimseyenler arasında. Neyse, konumuz bu değil. Biz asıl eş adayları üzerinde net bir görüş ve kanaate sahip olmanın gerekliliğini anlatmaya çalışacağız.

Şöyle bir metod tavsiye ederim umumi kabul gören gerçeklerden de hareketle. Genelde erkekler ve bayanlar neyi ararlar muhtemel eşlerinde? Sırasıyla gidelim:

1- Güzellik; yakışıklılık. Soru; fizikî güzellik mi- eskiler bunu melahat-ı vech diye ifade ederlerdi- yoksa ruh güzelliği mi? İkisi de. Amenna; ama ya ikisinden biri varsa. Hangisi? İşte nihaî kanaate varılacak ayırım noktası burasıdır. Bence, ...

2-Asalet. Asalet ya nesep ile kazanılır ya da terbiye ile. Soru; asil bir aileden gelmiyor veya asil aileden olsun- olmasın, aldığı modern kültür ve terbiye(!) onu tanınmaz hâle getirmiş; bu kavşakta ne yapacağız? Bence...

3-Servet. 'Menkul veya gayri menkul zengini olsa da, biraz kayınpeder parası ile ahir ömrümüzde rahat etsek!' Böyle düşünenler olabilir. Kabul ediyorum, Soru; bayan veya erkek zengin bir aileye mensup ama zenginliğin verdiği şımarıklık, laubailik vb. her türlü vasıf üzerinde. Öte tarafta da tam anlamıyla Anadolu terbiyesi almış, fakir bir eş adayı var ve işin garibi başka aday yok. Yol iki görünüyor; ya terbiyeli ama fakir veya zengin ama şımarık. Hangisi? Bence...

4-Dindar. Soru; dinin yap ve yapma diye insanların önüne koyduğu her emir ve yasağa uygun hayat sürmeyi kendine hedef edinmiş bir bayan/erkek veya Allah'a inandığını, peygamberi kabullendiğini söylese de, hayatında buna ait bir iz ve eserin görülmediği, giyim-kuşamdan, insanî ilişkilerine kadar apayrı kulvarda yürüyen bir insan. Hangisi? Bence, ...

5-Tahsil. 'Üniversite mezunuyum. Eşimin de üniversite mezunu olmasını isterim.' Yerinde bir istek; ama soru şu; üniversite mezunu ama hayat kültürü sıfır, halkımızın enfes teşbihiyle dile getirdiği 'diplomalı kara cahil' denilen cinsten, doğruyu yanlıştan ayırt etme kapasitesine bile sahip değil. Böyle bir eş mi, yoksa, lise mezunu, hatta ilkokul mezunu ama hayat mektebinde ders almış, bir yuvayı, bir ocağı çekip çevirebilecek tecrübeye, ferasete sahip bayan/erkek mi? Bence...

6-Ev hanımı ya da çalışan bayan. Bu genelde damat adayları için geçerli ve günümüze ait bir problem. Bazı erkekler adına söyleyeyim, ekonomik zorluklara birlikte göğüs germe maksadından çok daha öte tam anlamıyla bir takıntı. "Sigortalı çalışan bir eş isterim, hangi devirde yaşıyoruz kardeşim!" Buna

da amenna. Soru: Sabah 8, akşam 5 mesai yapan -nerede çalıştığı, ne iş yaptığı, iş ortamı vb. unsurlar ayrıca ele alınmalı-bayanla, ev hanımı bayanın getiri ve götürüleri iyi hesap edildi mi? Maddî ve manevî her türlü teferruat, önümüzde duran yüzlerce-binlerce örnekten istifade ile iyice incelendi mi?

7-Karakter. Eş olarak tercih edeceğimiz kişinin karakteri geçim, huzur ve mutluluk için en önemli özelliklerden biri. Karamsar mı-iyimser mi; sabırlı mı-tezcanlı mı; evhamlı mı-evhamsız mı; mütevekkil mi-değil mi; kıskanç mı-kıskanç olmayan mı; bencil/egoist mi-diğergam mı; fanatik mi-değil mi; dikkafalı mı- yumuşak huylu mu; duyarlı mı-vurdumduymaz mı; hayalperest mi-realist mi; tembel mi-çalışkan mı; kindar mı-affedici mi; geveze mi-nerede, ne konuşacağını bilen mi... Daha sayabilirim fakat meramım anlaşıldı umarım. Şimdi soru şu: Bunlardan hangileri. Bence....

Bir galerici oldukça iyi giyimli müşterisini kapıdan karşılıyor. Zengin ve alıcı olduğu her hâlden belli. Araba alacağım diyor müşteri. Dükkan sahibi soruyor: "Sıfır kilometre birinci el mi yoksa kullanılmış ikinci el araba mı istersiniz? Birinci el ise, hangi marka, hangi model, rengi, motor gücü vs. İkinci el ise ilave sorum, kaç bin kilometre civarında." Araba almaya gelen müşteri bunların hiçbirini düşünmemiş. Soru; araba alması mümkün mü?

Bitirelim; bence, her sorunun sonunda 'bence' deyip koyduğum üç noktalardan sonra uzayıp giden boş satırlar var ya; işte o satırların evlilik yolculuğuna çıkmadan önce gelin ve damat adayları tarafından doldurulması lazım. Çünkü ne aradığımız, nerede aradığımız, nasıl aramamız gerektiği hep bu sorulara verilecek net cevaplarla belli olacak.

Sizce de öyle değil mi?

ROTASIZ EVLİLİK

Titanik ve emsali gemileri değil, kıta ölçüğünde büyük ve geniş kara parçalarını yutan, yerkürenin coğrafyasının değişmesine neden olan dev dalgaların bulunduğu uçsuz-bucaksız okyanuslarda yol alan rotasız bir gemiyi düşünün; o geminin sahil-i selamete çıkabilmesi imkânsız denecek ölçüde zordur. Ama rotası belli olsa, o gemi hedefine kısa zamanda varabilir.

Evlilik hayatı da aynen böyledir; adına dünya denilen uçsuz bucaksız bir okyanusta yol alan bir gemidir aile. Eğer o gemi sahiplerinin ulaşacakları yer adına belli bir hedefleri yoksa, rotaları da belli değil demektir. Bu durumda o gemi kendisini, okyanusta rüzgârın, dalgaların insafına bırakmıştır. Haricî sebeplerle sürekli yön ve rota değiştirir böyle bir yuva. Hadiselerin akışına ve akış hızına göre mesafe alır dünyada; alır ama aldığı mesafe dönme dolapları çeviren –affedersiniz- atların aldığı cinstendir. Mâlum onlar, yüzlerce-binlerce kilometre yol yapar fakat bir arpa boyu mesafe katedemez; çünkü aynı daire etrafında dönmektedirler. Hani ‘az gittik, uz gittik, dere-tepe düz gittik, bir arpa boyu yol aldık’ denir ya masal edebiyatımızda; aynen bunun gibi.

Bu sözleri söylememe sebep olan, birisinin eşi ile alâkalı bir problemini bana intikal ettirmesi. Bayan, evliliğinin şu an içinde bulunduğu durumdan alabildiğine memnun; hem maddî, hem de manevî olarak. Fakat ileriye ait herhangi bir plan ve programlarının olmaması onu ciddi düşündürüyormuş. Eşi ile kaç defa konuşmuş, konuşmayı denemiş; dinlememiş bile. “Ne gerek var böyle şeylerle kafa yormaya.” demiş, “her şeyimiz yerli yerinde, Rabbe şükret” diye karşılık vermiş. Hatta kızmış, odayı terk etmiş, ‘bir daha açma böyle mevzuları’ diye de tembih üstüne tembihte bulunmuş.

Bayan böyle düşünmüyor, onun düşünceleri şöyle; “Allah’a iman ve tevekkülüm yerinde zannediyorum. Geleceğe ait maddî endişelerden dolayı da bunu söylüyor veya düşünüyor değilim. Ama eşimde gördüğüm bir şey var benim; o hâlihazır durumun ebediyen devam edeceği saplantısına sahip. Ben öyle yorumluyorum; yanılıyor da olabilirim. Hâlbuki bu tür bir yaklaşım doğru değil bence. Rica ederim; iki yüzyıl önce ABD var mıydı? İngiltere, Fransa’ya bugünkü ABD’yi anlatsaydınız o günlerde, gülerlerdi sizin hâlinize değil mi? Ölümlü varlıklarız hepimiz. Bugün varız ve yarın yokuz. Öyleyse hayatı daha şuurulu hissedip yaşamalı değil miyiz? Eşimin işiyle alâkalı olarak kısa, orta ve uzun vadeli planları var. Doğrusu o, olmalı ve olmak zorunda. Hatta o planlar günün gelişine göre sürekli revize edilmeli. Ekonomik yatırımları yönlendirmek için, değil ülke, dünya siyaseti takip edilmeli. Benim dediğim, aynı zihniyetin ve yaklaşımın aile hayatımıza da intikalinden ibaret. Haksız mıyım?

Pekâlâ, “Ne gerekçe gösteriyor?” dedim. Verdiği cevap şu imiş kocanın: “Sen elinin hamuru ile erkek işlerine karışma, ben her şeyin en iyisini bilir ve yaparım.”

Siz ne düşünürsünüz bilmem ama bu cevap bana problemin sathî bir bakışla görünmeyen başka yüzlerinin olduğunu gösteriyor. Yoksa mesele bayanın akıl dolu tekliflerini kabul veya red değil. Çünkü iş hayatına ait hem de başarılı bir şekilde uyguladığı planlar, söz konusu tekliflere –ki ne olduğunu bilmemekle beraber tahmin edebiliyorum- yabancı olmadığını gösteriyor.

Hudeybiye ve emsali birçok yerde eşleri ile istişarede bulunan ve makul bulduğu teklifleri hemen hayata geçiren bir Peygamberin ümmeti, bu uygulamaların yoğurduğu hamur ile yapılan ekmeği yemek zorundadır bana göre. Onun için tavsiye edilen tavrı kabullenmek de, anlamak da çok zor. Eşinin, dediğim gibi, akıl dolu tekliflerini sırf kadın olduğu için kâle almama, hatta dinlememenin izahını hiç kimse yapamaz. Bazı feministlerin dediği gibi; 'kaçıncı yüzyılda yaşıyoruz' falan demiyorum; tam aksine, sözü söyleyenden hareketle, söze değer vermeyen bahsediyorum. Altın, pırlanta hükmünde sözler, eğer bunu söyleyen bir kadınsa, 'geeeeeec', ama bir erkekse 'kabuuuuul' olacak şey değil!

İslâmî değerlerde olmayan ama tarihin akışı içinde İslâmî toplumlarda bir şekilde uygulama alanı bulan bu tip davranışların geride kaldığı hem de çok gerilerde kaldığını düşünüyordum; meğer ki yanlışmışım.

Şimdi ne yapılacak? Bir; namazında-niyazında olan bu kocaya, her şeyden önce Kur'ân ve sünnet perspektifinde kadının yeri ve konumu anlatılmalıdır. Bunlara, tarihî süreçteki sapmaları nazara almadan, teorik ve Asr-ı Saadet'teki tatbikatlarının anlatıldığı kitaplar okutulmalıdır. Ben öyle inanıyorum ki, koca, ataerkil kuralların çok keskin, net ve tavizsiz bir şekilde uygulandığı bir ailede yetişmiş. Genetik demeyeceğim ama karak-

terinin şekillendiği yaşlarda örnek aldığı ataerkil manzaralar, onun şuuraltına işlemiş. İşte o şuuraltı bilgiler fırsatını bulduğunda, akıl-mantık, çevre, muhatap, doğru-yanlış dinlemeden hortluyor maalesef.

Korka korka, acabalarla yaptığım bu tahlilin ne kadar doğru olduğunu merak da ediyordum aslında ve sordum muhatabıma. Gerçekten eşinin yetişmiş olduğu aile ve çevre ortamı aynen çizmeye çalıştığım resimdeki gibiymiş.

O zaman ikinci tavsiyeye geçebiliriz. İki; birinci maddede yapılan teklifin eksiksiz, kusursuz yerine getirilmesi ve takibinin yapılması. Eğer bir üçüncü, dördüncü, beşinci madde ilave etsem yine aynı şeyi söylerim; birinci maddenin yerine getirilmesi. Neden? Çünkü, bir Müslüman, herhangi bir meselede, Allah'ın emri, Hz. Peygamber'in beyanı ve uygulamasını duyunca, her türlü muhalif düşünce, inanç, örf, âdet, alışkanlıklarını bir kenara bırakan ve Efendimiz'in yürüdüğü hayat kulvarında yürümeyi kendine şiar edinen insandır. Eğer burada bir aksama olursa, iman kökeninde ele alınması gereken daha ciddi bir problem vardır.

Unutmadan, bayanlardan gelen tekliflerin de makûl olması lazım. Çünkü öyle teklifler oluyor ki bunlar; bazen, düşünceden nasibi olmayan, baştan sona hissiyat kokan, bütüncül gözle bakıldığında hiçbir mana ihtiva etmeyen şeylerden ibaret.

Gördüğünüz gibi rotasız evlilik diye söze başladık, nelerden çıktık. Zaten hayat dediğiniz şey de böyle bir yolculuk değil mi?

PIECE OF PAPER/BİR KÂĞIT PARÇASI

Evliliğe ‘bir kâğıt parçası’ nazarıyla bakana ne diyebilir, ne anlatabilirsiniz ki?

Geçenlerde bir çiftle karşılaştım. İki yıllık evliler. Anne-babalarından okyanus aşırı uzaklarda bir yerde hayatlarını sürdürüyorlar. Severe evlenmişler. Üniversiteden beri beraberlikleri devam ediyor. Nişanlılık döneminde, küçük bir tartışma hariç hiçbir problemleri yok. Evliliğin cicim aylarında da sıkıntı yok. Kim haklı, kim haksız şimdilik önemli değil. Mühim olan hadiseyi kavramak. Evliliğin daha ilk haftasında şeytan devrede. Öyle fit vermiş ki eşler arasına, düzeltebilene aşk olsun!

“Ne olacak; evliliğimiz alt tarafı bir kâğıt parçasından ibaret. Beni eşime bağlayan tek şey bu. Bunun haricinde hiçbir kayıtle bağlı değilim. Saygım zaten kalmadı. Sevgi, aşk diyecek olursanız, bir zamanlar belki ama şimdi, içimi yokluyorum, onun da yok olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.”

İtiraf edilen, için dışa yansımasından ibaret bu düşüncelere bakarak son sözü yani “Bu evlilik yürümez, boşanma tek çare” hükmünü şimdiden verebilirsiniz. Ama işin acı tarafı, diğer eş tam aksini söylüyor. Diyor ki: “Ben eşimi seviyorum. Se-

verek evlendik biz birbirimizle. Evliliğimizi, aramızdaki gönül bağıny bu seviyeye getirecek hiçbir hatırı sayılır hadise hatırmalıyorum ben. Her evlilikte olan/olacak türden basit tartışmalar, anlaşmazlıklar. Hepsi bu. Ne olur, bir çare bulun.”

Bu işin sonu nereye varır bilemem çünkü nihaî kararları kendileri verecekler. Medeni iki insan gibi bir araya gelip oturup konuşacaklar. Tıpkı evlilik kararı aldıkları günlerde olduğu gibi. O zaman nasıl evlilik kararı aldılarsa şimdi de boşanma kararı alacaklar, eğer boşanmayı son veya tek çare olarak görürlerse.

Bununla beraber bir-iki hususa işaret edeyim; öncelikle evlilik ‘bir kâğıt parçası’ndan, haydi eşin ifadesiyle söyleyeyim ‘a piece of paper’den ibaret değildir. Zannediyorum burada kastedilen evlilik cüzdanı. Ama insaf etmek lazım, evlilik kurumu basit bir cüzdana indirgenmemeli. Kaldı ki indirgense bile, o tek başına bir anlam ifade eder. Şöyle ki; araba alıyorsunuz, trafik idaresinden ruhsat veriyorlar: bir kâğıt parçası! Arsa, ev alıyorsunuz, tapu dairesi elinize tapu veriyor; bir kâğıt parçası! 8 yıllık ilk öğretim, 3 yıllık lise ya da 5 yıllık üniversiteden mezun oluyor ve diploma alıyorsunuz; bir kâğıt parçası! Bunlara kâğıt parçası nazarıyla bakabilir misiniz? Elbette hayır. Evet, onlar bir kâğıt parçasıdır ama bir şeylerin delilidir; arabanın, evin, arsanın, tahsilinizin delili, sizinle onlar arasındaki irtibatı gösteren, aidiyet ifade eden bir delil hem de.

İşte evlilik cüzdanı da bir kâğıt parçası olmakla beraber aynen eşler arasında aidiyet ilişkisini beyan eden bir delildir. O, kadın ve erkeğin birbirleri ile olan özel ilişkisini anlatan belge. O kadar çok getirisi var ki o belgenin hem kanunlar hem vicdan hem de Hak önünde. Ailevî münasebetinize onunla cevaz bulur, kanunen suçlu olmaktan kurtulur, hak katında da

şehvet duygusunu usulünce kaza ettiginiz için sevap kazanırsınız. Çocuklarınıza onunla anne-baba olursunuz. Mirasa onunla hak kazanırsınız. Kadın-erkek aynı evde birlikte yaşamınıza, meşruiyet açısından ancak bununla izah getirirsiniz. Ve daha neler...

Sözü uzatmaya gerek yok, evlilik cüzdanına bir kâğıt parçası olarak bakma, bu bakış açısına sahip kişinin evlilik kurumunu ciddiye almadığının bir göstergesidir. Her şey beklenir bu tiplerden. Eşini başkaları ile aldatmadan, mutluluk ve huzuru her hâlükârda dışarıda aramaya varıncaya kadar.

İki; çok açık ve net; tek taraflı sevgi, saygı, hürmet ve aşkın var olduğu bir yuvada, evlilikten maksut olan mutluluk ve huzur yakalanamaz. Çünkü -teşbih babında haydi oyun diyelim evliliğe- bu kadın ve erkek iki kişi ile oynanan ciddi bir oyundur. Bir tarafın mızıkçılık yapması oyunu bozar. Yolun başında, ortasında, sonunda neresinde olursa olsun, tek taraflı bir irade ile kadın veya erkeğin "Ben yokum, oynamak istemiyorum." demesi gibidir bu. Bu safhada karşı tarafın ısrarla oyuna devam etmek istemesi bir anlam taşımaz.

Eşlerin geçimsizliğine sebep teşkil eden hadiselerden hiç dem vurmaya gerek görmüyorum. Çünkü bu ailede asıl problem, tek taraflı sevginin ve saygının kaybedilmiş oluşu. 'A piece of paper' bu bakışın ortaya çıkardığı bir sonuç. Dikkatinizi çekerim, sonuç diyorum, sebep değil. Karıştırmamak lazım.

Başta söyledim, bir kere daha söyleyeyim; nihaî karar eşlere kalmış. Kendilerini evliliğe götüren nişanlılık döneminden boşanmaya kadar geldikleri 2-3 yıllık süreci birlikte gözden geçirsinler ve nereden nereye ve neden deyip mevcut duruma izah getirmeye çalışsınlar. Eğer gerçek sebebi bulabilirlerse izalesi yoluna gitsinler. Aksi takdirde cehennemnümün

bir azap hayatını sonlandırmak için Kur'anî prosedürü takip ederek ayrılmayı masaya yatırırlar.

Sadece bir hatırlatma: Kur'an buyuruyor ki: "Onlarla hoşça, güzelce geçinin. Şayet onlardan hoşlanmayacak olursanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur." (Nisa 4/19)

ÖZGÜRLÜK, BAĞIMSIZLIK VE FAKİRLİK

Başlığı okuyunca ne alâkası var bu üç kavramın birbiri ile diye düşünenleriniz olmuştur sanırım. Haklılar. Önce bu üç kavramı kısaca tarif ve izaha, ardından konumuzla alâkasını açıklamaya çalışalım.

Özgürlük; Arapça aslıyla hürriyet –ki bizim dilimize de bu şekliyle mâl olmuştur- tarifi en zor hatta imkânsız olan kelimeler/kavramlar arasında zikredilir ilim adamları tarafından. 100’u aşkın hürriyet tarifi var sözlüklerde/kâmuslarda. En meşhuru “bir insanın başkasına zarar vermeme şartıyla istediğini yapması.” İslam uleması buna bir ilavede bulunur ve der ki: başkasına olduğu kadar, kendisine de zarar vermemeli insan. Çünkü bir insanın maddî ve manevî varlığı Allah tarafından kendisine verilen bir emanettir ve insan emanete hıyanet etmemelidir. Bunun içindir ki birçok fukaha insanın maddî ve manevî varlığına, sağlığına zarar verici şeyleri haram kategorisi içine koyarlar. İçki, kumar vb. kötü alışkanlıkların, intiharın haram kılınmasını da kıyasta delil olarak kullanırlar. Uyuşturucunun, sigaranın haramlığını genelde buna bağlarlar.

Bağımsızlık; bir insanın başkasına zarar vermeyecek ve hür düşüncesi ile yapmak, etmek, tutmak, kılmak, kısaca hayata geçirmek istediği projeyi hiç kimseye sormadan yapması, etmesi, tutması, kılmasıdır. Tabii pratiğe dökülen hareketlerin dünyevî ve dahi uhrevî bedeli vardır. Bağımsız ve hür bir şekilde yapılan hareketlerin bedelini o kişi mücazat veya mükâfat olarak almayı da kabullenmiştir demektir.

Şimdi soru şu, evli insanlar yani karı ve koca, evlilik ilişkileri itibariyle hür ve bağımsız mıdır? İslâmî açıdan boşanmayı gerektirecek meşru sebepler olmadan dünyevî ve uhrevî hayatlarını birbirlerine rabt etmiş ve ancak nikâh bağıyla birleştiğinde bir bütün olan bu iki cins, evlilik ahd ü peymanında buldukları gün, saat, dakika ve an itibariyle hem hürriyetlerine gönüllü olarak kısıtlama getirmişler, evlilikle gelen tabii kısıtlamayı kabullenmişler, hem de bağımsızlıklarını kayıt altına almışlardır.

Şunu mu demek istiyorsunuz diyebilirsiniz; evli kişiler hür ve bağımsız değildir? Hayır, böyle demek istemiyoruz. Bizzat böyle diyoruz.

Geçenlerde fakirlik canına tak etmiş bulunan bir bayan\ aile bütçesine yardımda bulunmak maksadıyla kocasından habersiz- siz buna izinsiz de diyebilirsiniz- bir iş yerinde çalışmaya başlamış. İş saatlerini kocasının haberi olmayacak şekilde ayarlamış. Ondandan sonra evden çıkıyor, ondan önce eve giriyor. Belli bir müddet sonra ev işlerinde aksamalar, erken yatmayı gerektirecek seviyede göze çarpan yorgunluklar, stres, çocuklara olur-olmaz meselelerde bağırıp çağırılmalar birbirini izleyince koca bir değişikliğin olduğunu fark etmeye başlamış. İşe başlamayı takip eden bir aylık süre içinde yani daha bir maaş bile almadan iş yerinde meydana gelen büyük

bir problemin çözüm safhasında koca iş yeri sahibi tarafından haberdar edilmiş. Tabii kıyamet o zaman kopmuş.

Şimdi yaşanan problem, o problemde eşin rolü, suçluluğu ve suçsuzluğu bir kenara, eşin kocası ile istişare etmeden böyle bir girişimde bulunması ne kadar doğrudur? Bayan “Ben hür ve bağımsızım. İstedığimi ve dileğimi düşünürüm. Allah bana da akıl ve fikir vermiş. Düşündüğüm şeyi de hayatı geçiririm. Kocam yaptığı her işi bana soruyor mu ki?” türünden mazeretlere sığınabilir mi?

Bu sorunun siyah-beyaz netliği içinde bir tek cevabı var, ortası yok. Ya evet ya hayır. ‘Belki, ama’ ile başlayan cevaplar kabul edilmiyor. Vicdanınıza danışın ve cevap verin şu aşamada, ağızınızda hangi kelime dökülüyor?

Cevabınız hayır ise doğru düşünüyorsunuz. Evet ise yanlış. Neden; çünkü başta dedik, evlilik ciddi bir müessesedir. Sadece iki kişinin ferdî hayatlarını değil koskoca bir toplumun hatta bütün insanlığı alâkadar eden yanları vardır o kurumun. Bediüzzaman Hazretlerinin yaklaşımı ile sorumluluklar iç içedir dairevî halkalar gibi. Bazı dairelerde sorumluluklar devamlı ve sık, bazılarında ise muvakkattır. Evli çiftler birbirlerini alâkadar eden hiçbir meselede hürriyet ve bağımsızlık kavramlarının arkasına sığınıp birbirlerinden habersiz bu tür şeyler yapamazlar, yapmamalıdır. Müşterek problemlerine müşterek çözümler bulmalı; danışarak, görüşerek, konuşarak, anlaşarak yapacakları şeyleri yapmalıdırlar.

Ama fakirlik canına tak etmiş diyecekseniz şayet; birçok İslâm uleması, ailenin maddî sorumluluğunu üstlenen kocanın evini geçindirecek ölçüde para kazanamamasını boşanma sebebi olarak sayar. Hakikaten böyle bir durum söz konusu ise, örnek aldığımız problemde olduğu gibi eşin dayanmaya

tahammülü kalmadı ise anlaşarak uygun bir işte çalışmaktan, boşanmaya kadar uzanan yol açık.

Ama şunu demeden de geçemeyeceğim: Efendimizin beyanıyla “Fakirlik neredeyse küfür olacaktı.” Yine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) fakirlikten Allah’a sığınmıştır birçok duasında. Ferdî ve içtimai planda fakirliğin getirdiği neticeler açısından gördüğümüz, bildiğimiz, okuduğumuz yüzlerce, binlerce örnek, Efendimiz’in bakış açısının, duasının ehemmiyetini göstermektedir bizlere. Onun için canına tak etmiş o kadının hisleri anlaşılır durumdadır aslında. Ama ne olursa olsun, eşlerden birinin aile hayatını bir bütün hâlinde etkileyecek bir kararı kocasından bağımsız alması ve hele hür ve bağımsız kavramlarının arkasına sığınması hiçbir açıdan tasvip edilemez.

MARATON

Siz hiç maraton yarışlarında buldunuz mu? Bulundu iseniz maratonun; diğer yarışlardan, mesela 100 metrelik, 400 metrelik yarışlardan farkını görmüşsünüzdür. İlla bedenen ve ceseden bulunmanız da şart değil, teorik bilgi de yeterli bu mevzuda. Maratonun en temel iki özelliğinden biri 42,195 metrelik uzunluğunda oluşudur. Yani 100, 400 metrelik yarışlarla mukayese edilemeyecek kadar uzun bir mesafe. İkincisi ise, maraton yaya koşusudur. Demek maratona katılan kadın veya erkek yarışmacı, bu kadar uzun bir yolu hem yaya olarak kat edecek hem de bunu yarış havasında yapacak. Zor ve sabır isteyen bir iş değil mi?

Her şeyin olduğu gibi bu yarışın da kendine göre kuralları var. Mesela; kulvar dışına çıkıp söyle kestirmeden gideyim istediniz; yarıştan atılırsınız. Yani kural dışı davranışlarınız, niyetiniz ne olursa olsun, sizin diskalifiye edilmenize yol açar. Diskalifiye; kural dışı davranışlarınız sebebiyle yarışın ortasında bile olsanız söz konusu yarış için aranan özellikleri haiz olmadığınızı ifade eden İngilizce bir kelime. Öyleyse sonuç; bir; sabırlı olacaksınız. İki; yarış kendi kuralları içinde bitireceksi-

niz. Üç; yarış başlangıcında var olan ehil olma özelliklerinizi yarış sonuna kadar koruyacaksınız.

Geçenlerde bir yılı nişanlı, iki yılı da evli olarak geçmiş, çocukları henüz olmayan, geçimsizlik sebebiyle ayrılmak isteyen bir çifte verdim bu misali. Eften püften sebeplerle, birlikte girdikleri evlilik maratonunu bitirmeye karar vermişler. Belki son şans, faydası olur düşüncesi ile hakemliğime müracaat ettiler.

Öncelikle bir hususu tashih edeyim: Kur'an'ın boşanma prosedürü içinde hakem/hakem heyeti tavsiyesi vardır ama o hakem/hakem heyeti tarafların akrabalarından tecrübeli, bilge kişilerden oluşmalıdır. Dolayısıyla bu hadisedeki hakemlik ile Kur'an'ın tavsiye buyurduğu hakemliği karıştırmamak lazım. Nitekim birlikte olduğumuz süre içinde eşlerin konuşmaları da -pardon tartışmaları, atışmaları diyecektim- bunu gösterdi. Her iki tarafın önceden beni kabullenmesi, kendi haklılıklarını bana tasdik ettirmek içinmiş. Ben ne kadar ilkeler bazında konuşalım desem de, verilen misallerle eskiye, yaşanan hadiselerle gidildi ve ortam 'sen-ben' kavgasının verildiği bir düello alanına döndü.

Geriye dönelim, maratonu misal verdim demiştim onlara. Evet, evlilik bir maraton yarışıdır. Tıpkı maraton yarışı gibi, bunun da kendine has kuralları vardır.

Bir; bu maratonun uzunluğunu ölçen birim metre değil. Metre olsaydı şunu rahatlıkla diyebilirdik; evlilik koşusu 42,195 metreden daha uzun bir mesafedir. Sene ile, yaş ile de ölçülüyor evlilik maratonu. 5,10,40,50 yıl denemiyor; çünkü İslâm inancına göre bu işin ahireti de var. O hâlde şu kabullenilmeli; ölçü birimi belli olmayan bu evlilik maratonunun ne kadar süreceği baştan bilinmiyor. Belki 15 yıl, belki 60 yıl, belki de ebedî.

İki; sonu belli olmayan bu yarışın galibi de olmaz. Olmaması da lazım. Kadın-erkek birlikte girilen bu parkur, birlikte yürümeyi, ama sürekli yürümeyi gerekli kılıyor. Her yeni gün, her yeni akşam, her yeni dakika sözleşme kendiliğinden yenileniyor. Sonuna kadar el-ele, omuz omuza birlikte yürünülecek diye. Kuralı bilmemek mazeret olarak da kabul edilmiyor üstelik. Onun için bu yarışta eşlerden birinin önde gitmesi yarışın kurallarına aykırı. Bırakın önde gitmeyi, üstün olmayı, üstünlük taslamak bile yasak. Zaten sıkıntılar, geçimsizlikler, anlaşmazlıklar o zaman başlamıyor mu? “Ben senden üstünüm! İktidar benim!” havaları sonun başlangıcını oluşturan tavır ve tutumlar değil mi? ‘Kefâet’ yani denklik, işte bu yüzden ortaya konan ve aranan örfî bir şart.

Üç; yarış ortasında canınızın sıkılması, kural dışı davranışlarınız tıpkı maratonda olduğu gibi sizi yarıştan diskalifiye eder. Pekâlâ nedir bu kurallar denecek olursa; iki tip kural var. Bir; umumî, herkes ve her zaman için geçerli bunlar. Eşinizi bir başkası ile aldatmamak gibi mesela. İki; her bir evli çiftin kendi aralarında birlikte konuşarak, görüşerek, anlaşarak oluşturdukları kurallar. Objektif değil, subjektif. Yani umumî değil, kendilerine özgü. Üçüncü şahısların karışamayacağı, neden deyip müdahalede bulunmayacağı, karşılıklı rıza ile gündeme getirilen aile içi kaideler bunlar. Kaide, direk demek. Çadırın orta direği nasıl çadırın ayakta kalmasını sağlıyorsa bu kurallar da, ailenin varlık ve bekâsını sağlıyor.

İnsan ne melektir ne de şeytan. Ne ruhanî bir varlıktır bütün bütün, ne de cismanî. İnsan, adı üzerinde insandır. Onu meleklerden ayıran özellikler olduğu gibi, şeytandan, şeytanî varlıklardan ayıran özellikler de vardır. Kadın da böyledir, erkek de. Çünkü kadın ve erkek, insan cinsine ait iki ayrı varlıktır.

Ama ayrılıklarında gayrılığın olmadığı, teker teker ele alındıklarında birbirlerine üstünlük taslayabilecek farklı kabiliyetleri olan ve ancak bir araya gelip bu kabiliyetleri birleştirdiklerinde mükemmelliğe ulaşabilecek iki ayrı cins. Evlilik bu bir araya gelişin İlahî formülü. Geriye kalan, birlikte çıkılan maraton yarışını iradeleri ile tamamlamak. Yolda yarışı terk eden, bu terkin neticelerine katlanır. Katlanmak zorundadır hem dünyada hem de ukbada. Sadece kendisi katlansa iyi; eşini de, varsa çocuklarını da ve toplumu da bu sıkıntılı neticelere ortak eder. Onun içindir ki boşanma, ferdî olmaktan ziyade toplumsal bir hadisedir İslâm'da. Ve yine onun içindir ki "Allah'ın gadap ettiği helaldir boşanma." Efendimiz'in beyanında.

İyi düşündümüz mü; son kararınız mı boşanma?

ANA BABA RIZASI VE EVLİLİK

25 yaşına girmiş bir erkek veya bayan, İslâm'a göre evleneceği kişi ile alâkalı nihaî kararı kendisi veremez mi? Bu karar anne-babasına rağmen olsa, insan günahkâr olur mu?

Çok net iki cevabı var bu iki sorunun İslâm'a göre; evet verebilir, hayır günahkâr olmaz. Zira o yaşa gelmiş bir insan, yaptığı her türlü fiilin, dünyevî ve uhrevî sorumluluğunu kendisi üstlenir, anne babası değil. Yalnız anne-baba ile çocuk arasında illiyet bağı ilelebed devam ettiği için, dünyaya bakan vechesi ile iyi işlerinden dolayı anne-baba mutlu olur, toplum nezdinde itibar kazanır; kötü işlerinden dolayı ise yüzleri yere bakar. Ukbada da çocukları adına üzerlerine düşen görevleri yaptılarsa sevap kazanır, yapmadılarsa hesaba çekilirler. İyi eğitim ve öğretime rağmen çocuk belli bir yaştan sonra yol ve çizgi değiştirdi ise, sorumluluk bütünüyle çocuğa aittir.

Bütün Müslümanlar tarafından bilinen bu özeti, evet ve hayır cevabının açıklaması olsun diye yaptım. Şimdi mevzuya geri dönecek olursak; 25 yaşına gelmiş birisi, hayatını birleştireceği kişi ile alâkalı nihaî kararı anne ve babasına rağmen verebilir ama acaba hayatında bereket bulabilir mi?

Onların rızalarını almadığı için çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya gelir mi?

Bu soruların cevabı adına söyleyeceğim şeyler tamamıyla bize ait ve yine bütünüyle subjektif; hayır, bir Müslüman o kararında bereket bulamayabilir, eğer anne-baba izah edilebilir gerekçelere sahipse. Çocuklarının gençlik hissiyatı ile göremedikleri şeyleri görüyor, hayat tecrübelerini konuşturuyor, kör bir inat adına konuşmuyorlarsa. Hele bu, seçilen kişi yabancı ve gayri müslim ise, bu görüş subjektiften objektife yükselen bir ivme izler.

Bu düşünceleri kaleme almamızın sebebini anlatalım isterseniz şimdi de; İstanbul'dan diyar-ı gurbete babasının güç-bela denkleştirdiği ve aksatmadan gönderdiği aylık para ile master yapmaya gelir. Daha ilk aylarda bir yabancı kızla tanışır. Halk tabiriyle 'abayı yakar' ona. Birlikte aynı evde kalma kararı verirler önce. Ateş-barut yan yana gelince ortada yangının çıkacağı kesin. Yangın çıkar evde ve bu ikili, hayatlarını karı-koca olarak birleştirmeye karar verirler. Küçüklükte almış olduğu dinî ve kültürel eğitim tam bu aşamada kendini gösterir ve anne-babaya danışılır. Verilen cevap alabildiğine nettir; hayır. Yakın akrabalarda yıllarca önce görülen yabancı evlilik örnekleri verilir. Gerçek hayat hikâyelerinden çıkartılan derslerdir aslında sözü edilen. Ama aşkın gözü kör olsun. Gençlik hissiyatı sebebiyle her türlü aksi düşünceye kapalıdır bizim oğlan ve evlilik anne-babaya rağmen gerçekleşir. Bir yıl sonra çocukları da olur çiftin.

Aradan tam 3 yıl geçer. Hayatın gerçekleri her gün ayrı bir vechesi ile gün yüzüne çıkar. Kültürel farklar hayatın hemen her bir karesinde kendini gösterir. Birbirlerine karşı besledikleri hisler, bu farklılıkları absorbe edemez ve önce küçük çaplı,

ardından büyük tartışmalar başlar. Küslüklere, dargınlıklara, kavgalara bir de maddî sıkıntılar eklenince artık hayat yaşanmaz hâle gelir, özellikle Müslüman koca için.

Bu arada evdeki bu huzursuzluk, kocayı başka arayışlar içine sürükler. Kendini dine verir koca. Küçükken taklidî olarak öğrenip uyguladığı, delikanlılık döneminde unutmaya yüz tuttuğu şeyleri, şimdi tahkike başlar. Her tahkik onun imanını ziyadeleştirir. Namaz, oruçtan, giyim kuşama, TV’de program seçiminden, yiyecek, içilecek şeylerin muhteviyatına azami dikkat göstermeye kadar her şey ama her şey değişir hayatında. Tabii bu değişiklik kendi dininde sabit kalan bayanı rahatsız eder. Çünkü her geçen gün kocası değişmekte, her geçen gün hayat daha da çekilmez hâle gelmektedir. Ayda-yılda bir gidilen lokanta problem, buzdolabına girecek yiyecekler problem, çocuk maması problem. Bitmez tükenmez bir süreçtir bu kadın için ve nihayet kadın isyan eder. “Dindar birisi ile evlenmedim ben. Boşanacağım.” diyerek annesinin evine çocuğu ile birlikte gider.

Şimdi mevzu, dindar Müslüman kocanın bu safhada ne yapacağıdır. Kendisine göre bu sürece gelmesinin sebebi anne-baba sözü dinlememektir. Olabilir ama şimdi ortada fiilî bir durum var ve buna karşı nasıl tavır takınılacaktır? Erkeğin zihnini meşgul eden iki soru var: Bir; çocuk, iki; bu safhada boşanmanın ahiretteki mesuliyeti.

İkincisinden başlayalım; İslâm hukukundaki içtihadî yaklaşımlara göre insanı ahirette, Rab huzurunda hesaptan kurtaracak boşanma sebepleri şunlardır: Taraflardan birinin başkası ile zina yapması veya eşlerden birinin diğerine zina ithamında bulunması, zevcî münasebeti uzun bir süre terk, buna mâni olacak devasız hastalıklara düşer olma, öldürme teşebbüsü,

gaybubet dediğimiz eşlerden birinin uzun süre kaybolması, hayatından haber alınamaması, evlilik öncesi anlattığı konumunda yalanının ortaya çıkması ve şiddetli geçimsizlik. Her bir sebebin boşanma prosedürü farklı. Zikrettiğimiz örnek ancak şiddetli geçimsizlik kategorisine girer. Bunun boşanma prosedürü ise şöyle; tahammül ve hoşgörü ile yaklaşma, konuşma ve nasihat yoluyla uyarma, cinselliği bir koz olarak kullanma düşüncesine karşı bunu onun elinden almak için aynı yatağı paylaştığı hâlde zevci ilişkiye iradî olarak ara verme, her iki taraftan hakem tayini ve zamanlamasına uyararak son çare de-yip boşanma. Zamanlama derken kasdım “İddetlerini dikkate alarak boşayın.” ayetindeki incelik.

Hakem hadisesi hariç bunların hepsini yaptığını düşünüyor erkek ve kültür farklılığından kaynaklanan şeylerin geçici değil daimî olduğu kanaatinde. “Her şeye rağmen bir çocuklu yuvamı kurtarayım, sevdiğim eşimle bir ve beraber olayım.” düşüncesi yok. Sevdiğinin varlığı bile şüpheli şu an, bende de, onda da. Zaten açık ifade ediyor, ‘Sen benim evlendiğim sen değilsin, böyle dindar olsaydın evlenirken zaten tercihim olmazdın.’ diyor erkek karısının düşüncelerini anlatırken. O hâlde başka yol gözüküyor.

Ama diyor erkek: “Çocuğumu Müslümanca yetiştirmek için katlanmalı mıyım?” Şimdi soru sorma sırası bende: “İçeriğinden dolayı mamasına müdahaleni kabul etmeyen karın, senin çocuğunu Müslümanca yetiştirmene izin verecek mi?” Cevap: “Hayır?” İzin verse bu yabancı kültürde, ev, okul ve çevre faktörleri içinde –ki bunların hepsi senin duygu ve düşüncene ters istikamette akıp gidiyor- sen, geçimsizliğin had safhada olduğu bir aile ortamında eşine, işine rağmen ne kadar beraber olabileceksin çocuğunla? Oldun diyelim, ne ka-

dar başarılı olabileceksin bu mevzuda? Çocuğum deyip katlandığın Cehennemnümün hayatı ne kadar götürebileceksin? Sen götürdün farzedelim, acaba eşin ve çocuğun götürecekm i bu hayatı?

Tabii, bütün bu soruların cevabı malum-u meçhul. Onun için, bence bu durumda bulunan aileye, medeni ölçüler içinde evlendikleri gibi, medeni ölçüler içinde ayrılmaları tavsiyesi yapılabilir. Yalnız bazı şeyleri kararlaştırmaları şartıyla. Mesela, boşanmayı tâkiben çocuğun kimin yanında kalacağı, eşlerin önümüzdeki yıllarda yapacağı muhtemel evliliklerde çocuğun pozisyonunun ne olacağı, onun istikbaline ait kararları birlikte verme gibi şeyler konuşulmalı. Bence eğer böyle bir yaklaşıma evet diyorsa eşler karşılıklı olarak, boşanma ile ucu ve önü belirsiz, ne olacağı belli olmayan, anne-baba ve çocuk herkesi her gün ayrı bir sıkıntıya düşür edecek karanlık bir süreç girilmemiş olur.

Son tahlilde karar onlara ait. Anne-babaya rağmen, gençlik hissiyatı ile içine girilen bir yol bu ve şimdi kavşaktayız. Yol ayrımında eşler. Umarım en sağlıklı kararı verirler.

TESHIŞ YANLIŞLIĞI

'Makineli tüfek gibi' derler halk arasında; bilmem bu tabiri hiç duydunuz mu? Başkalarının sözünü kesme çabalarını boşa çıkartarak arka arkaya konuşan insan için derler bunu. Gerçi 'dertli syleğen olur' zaviyesinden de bakabilir; 'demek ki dertliyimiş, bırakın konuşsun, bırakın iini dksn' türünden yaklaşımlarda da bulunabilirsiniz. Fakat şu unutulmamalı ki her makineli tüfek gibi konuşan dertli değildir. Her dertlinin derdini ulu orta her yerde ortaya dökmesi de çare değildir.

Mevzumıza dönelim; kadın, kocasının nankrlğnden dem vuruyor ve kayınpederi ile kayınvalidesine yaptığı hizmetlerle, aile bütçesine yıllardan beri yaptığı maddi katkıları konuşuyor: "Gideyim de bu evden bir görsün o gününü. Nankr adam ne olacak! Aslında beni sırtında taşıması lazım. Bu devirde, hangi gelin bakıyor kayınpeder ve validesine? Hem de yıllardır, hiç de yüksünmeden yapıyorum bunu ben. Kızlarından te severler; oğlanlarına tercih ederler beni. İnanmıyorsanız gidin onlara sorun!"

Haklı olduğu hâlde iki yerde yanlış yapıyor bu bayan. Bir; öncelikle 'yapacağım, edeceğim, gideceğim' türü tehditler

savuran insanlar genelde savurdukları o tehditleri yapamazlar. Zaten o yüzden bu tehditler için şuurluca 'savuran' tabirini kullandım. Neden? Çünkü bana göre, karı veya koca böylesi hayatî bir meselede –evlilik hayatının geleceğini belirleyecek bir davranış hayatî değil midir Allah aşkına!- üzerinde uzun uzadıya düşünmeden karar veremez. İstişare edeceği arkadaşlar, büyükler, akrabalar, danışmanlar, doktorlar vs. varsa istişaresini yapar ve o kararı ciddiyetle uygular. Muhatap olduğum bayanın böyle bir şeyi yapmadığı, aklî ve mantıkî değil, tamamiyle hissî konuştuğu her hâlimden belli idi zaten. Nitekim ilerleyen safhalarda, çocukların akıbeti, bunca yıllık evlilikten sonra nereye gidileceği, aslında gönlünün derinliklerinde kocasına olan sevgisini, çok kötü bir adam da olmadığı, bunu karşısına çıkardığı için Allah'a şükrettiğini de gündeme getirdi.

Bayanın ikinci yanlılığı ise; kocasının anne babasına bakma, aile bütçesine katkıda bulunma gibi işlerine dikkatini çekme metodu yanlış. Aslında bu cümle ile sorunu da söylemiş olduk. Şöyle ki; bayanın kayınvalide ve kayınpederinin bakımını üstlenmesinde bir gocunması yok. Onlara 'vazifem' nazarıyla bakıyor ve zevkle yapıyor. İhtimal burada kayınpeder ve validenin gelinlerine kızları gibi davranmasının da rolü var. Aile bütçesine mütevazı katkılarını da minnet etme, başa kakma gibi bir tavırla ele almıyor. Kocasının bunlardan dolayı kendisini takdir etmemesi asıl problem ve o bu problemi çözmek için evden ayrılacağı tehdidini yapıyor. İhtimal, bu tehdit kocasına ulaşmamış, ulaşsa o da erkeklik gururu ile ne hâli varsa görsün diyecek. Zaten hanım da bunu tahmin ettiği için düşündüğü şeyi hayata geçiremiyor.

Şimdi, yazının başına 'teşhis yanlıslığı' dedim. Problemi net olarak teşhis edememe ve tabii olarak çare ve tedavi adına başka kulvarlarda yürüyerek zaman kaybetme, strese girme söz konusu burada. Şahsî kanaatim burada asıl problem yapılan, yapılması gerekli olduğu kabullenilen vazifeler değil, yapılanlara kocanın dikkatini çekmek. Doğru teşhis bu ise, o zaman buna çare bulmak lazım. Bu sorunun çaresi de, katiyen evi terk etmek olmaz ve olmamalı.

Buradan hareketle bir genellemede bulunayım, her genellemenin doğru olmadığını bile bile; genelde karı-koca arasındaki geçimsizliklerde bu türlü teşhis yanlıslığını çok sık görüyoruz. Tabii teşhis yanlış olunca tedavi de yanlış oluyor ister istemez.

Tavsiyem o ki; gerçekler detaylarda gizlidir denir ya; bir problemi teşhis ederken sadece bir tek hadiseye odaklanmak gerek. Hadiseyi değil, hadiseler kümesini ele almak, hangi hadiselere ne tip tepkiler verildiğini çaprazlama müşahede etmek, bay veya bayanın çocukluktan itibaren sergüzeşt-i hayatını teşhis masasına yatırmak, huy, tabiat, karakter hepsine birden bütüncül gözle bakmak, maddî-manevî içinde bulunulan ortamı hesaba katmak problemin doğru teşhisi adına şart ve elzem hususlar.

Mesela, başkasına ait bir meselede, aile bütçesini dikkate almadan harcama yapan bir bayanın, çocukluğunda babası ve annesi tarafından kendisine hiç harçlık verilmediği ortaya çıktı. Lüzumlu-lüzumsuz sorumsuzca harcama yapmasını buna bağladı. Kim mi? Bizzat o bayanın kendisi. Yani itiraf diyebilirsiniz buna.

Onun için diyorum hissiyata kapılmadan, acele etmeden, hayat tecrübesine sahip kişilerle mutlaka görüşerek ve bütüncül nazarla teşhis çabası şart.

Örnek hadisedeki bayana gelince; aslında onun elinde öyle büyük bir koz var ki fakat farkında değil. Birileri var yakınında, hem de kendisini çok seven birileri. Kim mi? Gelinlerini oğlanlarından daha çok sevdiklerini söyleyen, kendisini kızlarından ileri tutan kayınpederi ve kayınvalidesi. Daha ne diyeyim?

SORUMLU OLMAK VEYA SORUMLULUĞUN FARKINDA OLMAK

Başlık olarak seçtiğim bu yarım cümle, düşünen insana çok şeyler anlatıyor. Gerçekten 'sorumlu olmak' farklı, 'sorumlu olduğunun şuurunda olmak' farklıdır. Sorumluluğunun şuurunda olmayan sorumlu insanlar, kelimenin tam anlamıyla sorumsuz insanlardır. Vurdumduymazdır bu tipler. Umursamaz ne etrafında olup bitenleri, ne de kendi yapıp ettiklerini. Zarar verir aslında bu yaklaşımları ile sorumlu olduğu her şeye ve herkese. Ama şuuru ona taalluk etmediği için, idrak edemezler bu tavrın muhtemel kötü neticelerini.

Buna karşı bir de sorumlu olduğunun şuurunda olanlar vardır. Sorumluluklarının gereğini yerine getirmeseler bile, bu 'şimdilik' kaydıyla kayıtlıdır onların lügatlerinde. Çünkü 'getirmeme' diye, son tahlilde iradî bir tercihin ifadesi olan bir fiil yoktur onların ne duygu ve düşüncelerinde, ne de hayal ve rüyalarında. Onun için fırsat arar, fırsat kollarlar sürekli olarak yerine getiremedikleri sorumlulukları yerine getirmek için. Vazifelerini ifa etmek de diyebilirsiniz buna. İsterseniz vazifelerini

yapmak deyin; netice değişmeyecektir zira. Bunlar basit isimlendirme farklılıklarından ibaret. İsim farklılıkları ise vazifenin asliyetine de, mahiyetine de dokunmaz.

Öte yandan hiç kimsenin şüphesi yoktur sorumluluk şuuruyla vazifesine sarılan insanlar hakkında. Çünkü gözle görünür, elle tutulur ızdırıp, çile, üzüntü nümeyandır onların vicdanlarında. Elbette vicdanın dışı yansıması da olacaktır. Hani derler ya “Bal küpü dışına bal, sirke küpü de sirke sızdırır.” diye. Sorumluluk şuuruyla dopdolu olan sine, ızdırıp ve kalakla kanayan vicdan, dış dünyaya elbette bunları sızdıracaktır. Bütün bunlar ilgili şahsın suretine de, hâl, tavır ve davranışlarına da, konuşmalarına da aksedecektir.

Çıkış yolu arayacaklardır bu insanlar karşı karşıya oldukları engelleri aşmak için. Allah da karşılıksız bırakmayacaktır bütün bu vicdanî kalak ve ızdırapları. Mutlaka çıkış yolunu, hayır yolu değil yüzlerce, binlerce yolları gösterecektir bu dertli sinelere. Hiç akıllarına gelmeyen, hayallerine misafir olmayan, örneği insanlık tarihinde görülmemiş nice yollar onların önünü açacaktır yeri ve zamanı geldiğinde. Kalbler elinde olan Allah, başkalarının kalblerini, duygu ve düşüncelerini, hislerini, sevgi ve saygılarını, hâsılı maddî ve manevî tüm varlıklarını âdeta bir akarsu gibi akıttıracaktır, bu eli-kolu bağlı ama sinesi dertli gönüllere.

Bir üçüncü tip daha var; hiç bahsetmek istemezdim ama sorumluluktan bahsettiğimiz bu yerde bunlardan bahsetmezsek yazı eksik kalacak, hece vezniyle yazıldığı hâlde bir mısrasının hecesi eksik şiir gibi duracak. Gönlüm razı olmaz böyle bir eksikliğe. Üçüncü tip, bir aileden, bir iş yerinden, bir departmandan, bir ülkeden vs. sorumludur ama sorumlu değil de ‘sahip’ gibi davranır. ‘Sorumluluk sahibi’ terkibi içinde ele

almayın meseleyi. Onu kasetmiyorum. 'Sahip' diyorum, 'malik' anlamında. Sanki o için 'mine'l bab, ile'l mihrab' sahibidir, yegâne malikidir o. Eğer bir devlet başkanı ise bu kişi, nihaî söz kesen odur. Kimsenin ne fikri ne tecrübesi ne tavsiyesi bu tiplere tesir eder. Kendi bildiklerini okurlar. 'Astığım astık, kestiğim kestik' insanlardır bunlar. "Ben yaptım, oldu." mantığı hâkimdir bütün işlerinde. Ne hukukîlik, ne kanunîlik, arasan da bulamazsın bunların yaptıkları icraatlerde. Hani diktatörler için söylenir ya: "İnsanların kaderi onun iki dudağı arasında." İşte onun modern versiyonudur bu. Heyetler, kurullar, toplantılar, nutuklar, demeçler, haklar, özgürlükler, demokrasiler, ilkeler, standartlar, kararlar, hepsi ama hepsi dostlar alış verişte gör-sün kabilinden tribünleri tatmin için ortaya konan oyunlardan ibarettir.

Bu üçüncüsü, ilk olarak ele aldığımız sorumsuzluk ölçüsünde, hatta bazen ve bazı sonuçları itibariyle sorumsuzluktan çok daha kötüdür. Derin yaralar açar ilgili alanda; ailede, iş yerinde, toplumda, millette. Onun için tez elden tedavisi gerekir bu hastalığın. Evet, bir hastalıktır bu. Bazı hastalıklar gibi bulaşıcı hem de. Yakın dairedeki, yüzünü, gözünü, aklını, fikrini bu yana çevirmiş, örnek, model peşinde olan herkesi ve her şeyi kendine benzetebilir. Zira mahiyetlerinde mündemiç dönüştürme, başkalaştırma gücü de vardır bunların. Dönüştürse yine iyi; hiç olmazsa hayatta kalacak, tedavi şansı olacak, uzun asırlar alsa dahi. Asıl tahrip güçlerinden, öldürücü, yok edici özelliklerinden bahsetmek lazım. Öldürür, yok eder, tarih sahnesinden ebediyen siler insanları, aileleri, toplumları, devletleri bu tipler. İnanmıyorsanız, tarihe bir de bu gözle bakın. Ne demek istediğimi anlayacak, hatta daha ötesini söyleyeceksiniz.

Öldürme, yok olma ölçüsünde bir başka tehlikeli sonucu da vardır bu tip yaklaşımın; gruplaşma veya ekolleşme. Kardeşi kardeşe düşman eder er veya geç bu tipler, sorumluluk altında bulunan kişileri veya grupları. Sun'î bölünmeler olur önce, ardından kalıcı ayrılıklar, düşmanlıklar. Ya sonra! Sonrası malum! Zikre gerek var mı?

Nereden çıktı bu diyeceksiniz şimdi. Öyle aile liderleri gördüm ki ben şu orta yaşları yeni aştığım ömrüm içinde; kimisi sorumsuz kişiler. Karısına da, çoluk-çocuğuna da yazık ediyorlar. Üzülüyorsunuz, fırsatını kolluyor, yardımda bulunmaya çalışıyorsunuz. Laf anlamaz, söz dinlemez bir tipse, 'bari karısı, çocukları' diyorsunuz, onlara yardım eli uzatıyorsunuz.

Sorumluluk şuuru yerinde ama eksik ve gedikleri var. Bir problem yok bunlarda. Aile içinde birlik ve beraberlik ruhunu yakalamış bu insanlar. Maddi-manevi küçük desteklerle düzlüğü çıkabilirler.

Sahiplik taslayanlara gelince; işte işin sarpa sardığı yer burası. Aynı çatı altında kaldığı insanlar, sanki karısı ve çocukları değil. Ya nesi? Tek kelime ile köle ve cariyeleri. Alternatif her türlü teklife kapalılar. Çünkü her şeyin en iyisini, en güzeli, en doğrusunu onlar biliyor. O hâlde, başkalarının görüş ve kanaatleri ile zaman kaybetmeye değer mi? Değmez elbette! Yalnızlığa da mahkûmlar bunlar. Kendileri böyle olduğu gibi, ailelerini de sürüklüyorlar peşlerinden. Acımak geliyor içimden böylelerine. Sadece acımak. Acıyor ve üzülüyorum. Keşke, keşke türü temennilerle vakit öldürüyorum uykusuz geçen gecelerimde onları düşünerek. Ve dua ediyorum Rabbime, doğru yolunu gösterebilirsin bunlara diye.

Sahi, siz de bir aile reisi misiniz? Hangi gruba giriyorsunuz?

ERGENLİK ÇAĞI

Eşini hiç bu kadar kızgın görmemiş bir akşam eve geldiğinde Nihat. Şaşırılmış önce, mana verememiş bu kızgınlığa, öfkeye, nefrete ve ağızdan çıkan sözlere. 19 yıllık evlilik hayatlarında ilk defa bu tür şeyler duyuyormuş kızı ve oğlu hakkında karısının ağızından. Hadis diye duyduğu ama hadis olmasa bile doğruluğuna vicdanen inandığı beyanı hatırlatmış eşine ve bu onun ilk tepkisi olmuş. Malûm o beyanda, anne-babanın ağızından çıkan her sözün çocukları için dua olacağı ve eşref saati ile keşiştiğinde bunun kabul olacağı ifade ediliyor. Eşinin sinirinin yatışmasına yetmemiş bu. Eşini almış ve odasına götürmüş sakinleşmesini sağlamak için. Bir saati bulan ağlama, dışarı çıkmak için yapılan hazırlıkla son bulmuş.

Nezih bir lokantada yenen baş başa bir yemekte pandoranın kutusunu açmayı başarmış Nihat; mevzu iki kardeşin geçimsizliği, sürekli kavgaları ve nihayet annenin sabır taşının çatlaması imiş. Şimdi soruyor Nihat: “Bu durumda anne-baba olarak biz ne yapacağız? En azından ben de eşim kadar rahatsızım çocuklarımin birbirlerine karşı olan bu tutumlarından.”

diye de ilave ediyor ve teferruatlı bilgiler veriyor meseleyi çözmeye yarayacak.

Konu iki kardeşin birbirini sevmemesi değil; ergenlik çağı ve anne-babanın bundan dolayı davranış şekilleri değişen çocuklarını anlayamamaları. Yani büyük bir ölçüde problem ebeveynde. Şöyle ki; ergenlik döneminde boy uzaması, kasların gelişmesi, kol ve bacakların büyümesi, vücutta kıllanma, erkeklerde ses kalınlaşması, ergenlik sivilceleri çıkması gibi fizikî değişiklikler herkesin malûmu. Ama bunun yanı sıra bir de ruhî alanda meydana gelen değişiklikler var bunlara bağlı olarak gelişen.

Ruhî değişiklikler alanında en önemlisi 'ben' eksenli düşünce yapısının ağırlık kazanmasıdır. Şöyle ki; fizikî değişiklikler öncelikle çocuğun dikkatini kendi fizikî bedenine çeker. Arkadaş grubu ile mukayeseler yapar. "Onun boyu uzun, benimki kısa." hemen her anne-babanın çocuğundan duyduğu mukayese neticesi olan cümlelerdendir. Zaman zaman dış görünüşünü beğenmez çocuk veya beğenir. Her ikisi de tehlikeli. Çünkü bu fizikî hâli kabul veya red, beğenme veya beğenmeme onun kimliğinin, şahsiyetinin oluşmasında müsbet ve menfi tesiri olan bir güce sahip. Sırf bu yüzden arkadaş çevresi oluşmayan gençler var örnek olarak verebileceğimiz. Beğenilmeme korkusu onu toplumdan uzaklaştırıyor ve içe kapanmasına yol açıyor. Ya da kendini çok beğendiğinden arkadaşsız kalabiliyor genç kız ve erkek bu dönemde.

İkinci önemli özellik; ergenlik döneminde bağımsızlık düşüncesinin oluşum ve gelişimidir. Gençliğe adım atan kız veya erkek bağımsızlık düşüncesi bağlamında, ciddi bir ikilem içindedir. O her şeyden önce evde model aldığı anne-babası gibi bağımsız olmak ister. Onun bu safhada bağımsızlıktan anladığı şey, kendi kararlarını kendi veren/vereabilen bir şah-

siyet olmaktır. Bu da onun artık çocukluk döneminde olduğu gibi anne-babasının her dediğine itaat eden bir kişi olmasını engeller. “Ben artık çocuk değilim.” itirazları bunu gösterir. Yap denileni yapmaz zaman zaman; ya makûl bulmadığından dolayı ya da dünün çocuğu olmadığını göstermek için. Eğer anne-baba bu durumun ergenlik ve bağımsızlık düşün-cesinden kaynaklanan normal bir durum olduğunun şuurunda değilse ve bu yüzden dayak atmaya kadar uzanan tepkilerle cevap verirse çocuğuna, o evde yangın var demektir. Nitekim bunu idrak edemeyen nice ebeveynlerden duymuşuzdur şu cümleleri: “Huy değiştirdi; dün yapıyordu bugün yapmıyor; laf anlamaz söz dinlemez, haylaz, haydut gibi birisi oldu vs.” Zaten Nihat’ın eşini -tabir caizse- çıldırtan da bu olmuş. İki de ergenlik çağına girmiş iki kardeşin -aralarında bir yaş varmış- kendi aralarındaki tartışmaya annenin de girmiş olması.

Unutmadan; bu bağımsızlık döneminde bazıları annesinin nazlı bebeği makamını kaybetmek istemez. Getirileri vardır o konumun çünkü ona. Himaye ve desteklerinin devamı sanki buna bağlı gibi gelir. Tabii ki bağımsızlık ve nazlı bebek arasında gelip gitme, genç kız ve delikanlıda davranış ve tutum bozuklukları meydana getirir. İkili, çiftte standartlı bir yapı, şahsiyet sergilemeye başlar. Bazen anne-babayı bırakın, dünyayı dinlemeyen bağımsız genç, bazen anne-babasının himaye kuağına kendini salar ve “baş üstüne anneciğim, babacığım” diyen bir çocuk olur. Burada ebeveyn dengeli, dikkatli ve istikamet üzere bir tutum takınmalıdır çocuğuna. Çünkü, zaman zaman çocuk muamelesi yapma, zaman zaman da, “Artık yaşını başını aldın, çocuk değilsin, şöyle yapman lazım.” türünden ikili bir tutum izlerse, bu, çocukta sözünü ettiğimiz ikili karakterin oluşmasına yardım anlamını taşır.

Ne yapacak ergenlik dönemine gelen çocukları olan anne-baba? Alt alta akla gelen hususları sırasıyla ifade edelim:

1-Genç kız ve delikanlıyı, çocuk yerine koymamalı ve çocuk gibi onlara muamele etmemelidir. Çocuklarının kendini ispat için sigaradan, makyaja davranış değişikliklerini olgunlukla karşılamalı ve yanlış olan şeylerin yanlışlığını, onları muhatap alarak sakin bir ortamda aklî ve ikna edici delillerle anlatmalıdır. Aksi bir tutum inadına aynı şeyleri yapmaya sevk eder onları.

2-Ergenlik dönemi fizikî ve ruhî değişiklikleri A'dan Z'ye onlara anlatmalı ve muhtemel sorunlar karşısında anlayışlı davranacaklarını ve yardımcı olacaklarını deklare etmelidirler. Bu yaklaşım onların bazen farkında olmadan yaptıkları ani çıkışlara, neticesi itibariyle kırıcı ve incitici davranışlara karşı 'suçlu' pozisyonuna girmelerini engelleyecektir. Çünkü karşılarında bu dönemleri geçirmiş, şuurlu ve anlayışlı davranacaklarına söz vermiş anne-baba vardır. Tabii ki bu durum söz konusu çıkışları yapan gençlerin daha rahat özür dilemelerine zemin hazırlar, ani ve yanlış çıkışların önünü alır.

3-Cinsellik noktası Müslüman aileler için bir tabudur herkesin bildiği gibi. Ama cinsellik ergenlik döneminde en çok merak edilen ve doğru bilgilendirilmenin yapılması gerekli olan alandır aynı zamanda. Burada anne kızına, baba oğluna mutlaka cinsellikle alâkalı hususları belli bir edeb dairesi içinde anlatmalı türünden kararlı bir tavsiyede bulunacak değilim. Keşke anlatabilseler/anlatabilsek ve o tabuyu parçalayabilseler/parçalayabilsek. İslâmî açıdan bakıldığında Efendimiz'in cinsellik eğitimine ne kadar önem verdiğini ana kaynaklarda görüyoruz. Fakat asırlık tabuların bir çırpıda yıkılamayacağı realitesini bildiğim için daha mantikî, daha

uygulanabilir bulduğum şu tavsiyeyi dile getireceğim: İster kendisinden üç-dört yaş büyük, kısmen arkadaş sayılabilecek bir abla, ağabey ister çok iyi anlaştığı bir öğretmeni perde arkasından yönlendirip bu konuları anlatmasını sağlamalı ya da cinsellik meselesini belli bir üslup içinde ele alan kitapları okumasını temin etmelidir. Ergenin kendi başına, kontrolsüz bir şekilde bu bilgileri elde etmesi hayatı boyunca hem onu hem de aile ve toplumu etkileyecek çok çeşitli meşru ve gayri meşru yanlışlara kapı aralar. Buna imkân ve fırsat vermemeli hiçbir aile.

4- Kendini isbat düşüncesini her daim aklında, zihninde tutan ergene yapılacak en büyük iyiliklerden bir tanesi de, anne-babanın kendisine güven duyduğunu hissettirmesi, açıklaması ve bunu fiileri ile göstermesidir. Küçük çaplı alışverişlerden, mutfakta tezgâhı teslim e kadar, aile içindeki işlerde iş bölümü ile yapılması gereken nice sorumluluk alanlarından birinin veya birkaçının ona havale edilmesi, tam anlamıyla yerine getirdiğinde taltifler, ödülleri; yerine getiremediğinde ise kızmadan, bağırmadan tavsiyeler, nasihatler, düzeltmelerle onlara yön vermek gerekmektedir. Bu erken tecrübe kişilik gelişmesinde ergen için çok önemli bir adımdır. Evlenme çağına geldiği hâlde hâlâ yemek yapmasını, bulaşık yıkamasını bilmeyen, onu ne ilgi ne de sorumluluk alanı kabul eden kızın evlendiğinde ne yapacağını, kocasıyla muhtemel ilişkilerini bir hayal edin. Veya yine evlenme çağına geldiği hâlde hâlâ babasının verdiği harçlıklarla gününü gün eden, hayatın gerçeklerine karşı alabildiğine kapalı bir delikanlının evlendiğinin ve eşiyle beraber anne-babadan uzak bir mekânda hayat geğirdiğini tahayyül edin. Her ikisinde de karşınıza çıkacak tablonun sizleri memnun etmeyeceğini rahatlıkla söyleyebilirim. O hâlde...

5- Bir insanın sosyalleşmesinin ilk köklü adımları yine bu dönemde atılır. Ergenlik öncesi anne-babasının sosyal çevresinin genişliği ile çocuğun bir tecrübesi olsa da, bunun istiklalîyet kazanması gerekmektedir. Bu da ilgi alanına göre ergenin spordan, müziğe, sanattan çeşitli kültürel faaliyetlere kadar katılmasını temin ve teşvik ile olur. İlgi alanını çok sık değiştirmesi kişilik gelişiminde, kendini tanımada yol ayrımında olduğunu gösterir gencin. Burada anne-babanın sabırlı olması ve çocuklarına o zamanı tanınması lazım.

Bu aşamada “Bizim zamanımızda böyle şeyler yoktu.” tarzında bazı anne-babalarda gördüğümüz vurdumduymaz tavır, okul ve iş hayatına ait beklentilerin sürekli gündemde tutulması, aslında ergenin o alanlarda da başarılı olamamasını netice verir. Onun için ergen, bu tip faaliyetlere mutlaka zaman ayırmalıdır. Sağlıklı bir kişilik, sağlıklı bir çevre ve dengeli bir hayat ile mümkündür. Spor, sanat, kültür, müzik de bu hayatın gerçekleri olduğuna göre, bunların dışlanması gerekir. Kaldı ki bu tip aktiviteler, gencin belki de farklı bir arkadaş çevresi oluşturmasını sağlayacaktır. İçtimai dokunun bir parçası olma, uyum içinde rolünü oynama imkânı verecektir ki bu, sosyal huzur için olmazsa olmaz bir şarttır.

6- Bu devrede anne- babanın yaptığı en büyük hatalardan birisi ergeni dinlememek, onu anlamaya çalışmamak; “Sen giderken, biz bu yollardan geri dönüyorduk oğlum/kızım! 30 yıl önce yaşadık biz bu dönemleri.” türünden çıkışlarla bir genç için alabildiğine sıkıcı gelen uzun konuşma ve nasihatlerdir. Dinlemeden, anlamadan, anlamaya çalışmadan yapılacak her türlü nasihat, gencin reaksiyon göstermesine sebebiyet verecektir; velev ki anne-baba %100 haklı olsa bile. Bu meseleler üzerinde kafa yormayan klasik ailelerde

bizim gördüğümüz dinleme, anlama çabası içinde bulunma yerine, bağırma, çağırma, baskı kurma ve yerli yersiz, gerekli gereksiz, ölçülü ölçsüz cezalandırmadır. Hâlbuki ortada ebeveyne göre bir problem varsa önce o problemi doğru teşhis etmek gerekmez mi? Problemin doğru teşhisinde ise problemin ana unsuru ergenin dinlenmesi şart değil mi? Bence bütün kartları masanın üzerine açarak çok net bir şekilde konuşmalı ergenle. Ardından karşılıklı istekler nazara alınarak anlaşma yapılmalı ve peşi sıra açık takiple kontrolle sıra gelmelidir. Burada takip ve kontrolün FBI, CIA, MİT, MOSSAD benzeri gizli servislerin rol aldığı filmlerdeki gibi gizli-kapaklı değil de, açıkça yapılması ayrı bir önem taşımaktadır gencin sorumluluk şuurunun gelişmesinde, anlaşmaya sadık kalmasında.

Anne-babanın çocuğuna bu derece yakın olması, halk tabiriyle ifade edelim “yüz-göz olması” onların otoritelerini sarsar mı? Pek çok anne-baba sırf bu korku ve endişeden dolayı çocukları ile yakın ilişki içine girmekten imtina ediyor. Bu ayakları yere basmayan, temelsiz bir düşüncenin hâsil ettiği yersiz bir korku ve endişedir. Belki o anne-baba kendi ebeveyninden öyle görmüştür ama artık devrin değiştiğinin farkında olunması lazım. Yine halk diliyle diyeyim “zamane çocukları” çok şeyin farkında. Hem de zamanından önce. Eğer çocuk biraz kendini dinleyen, etrafına, etrafında cereyan eden hadiselerle şuurluca bakan, yorumlar yapan, mukayeselere giden bir çocuksa, hemen sorgulamalara gidebilmektedir. Kaldı ki biz burada ergenlik çağına gelmiş genç kız ve delikanlıdan söz ediyoruz. Onun için ergenle açık iletişim, arkadaş gibi olma anne-babanın otoritesini sarsmadığı gibi, ona kazandırmak istediği kişilik açısından da büyük bir mesafe almasını sağlar.

Sonuç, ergenlik çok bilinmeyenli bir denklem gibi karşımızda duruyor. Bu denklemin bazı parçaları ilmî çalışmalar ve tecrübelerin kâğıda dökülmesi ile çözülmüş olsa da, her insan ayrı bir âlem olduğu için denklemin hâlâ bütünüyle çözülmeyişi ve kıyamete kadar da çözülemeyeceğini söyleyebiliriz. Ama bunun yanında sözü edilen denklemin kendi çocukları için sağlıklı bir şekilde çözmek her anne-babanın hedefi olmalıdır. Öyleyse aman dikkat!

SIFIR PROBLEM Mİ DEDİNİZ?

11 Eylül sonrası terörle mücadelede ABD’li yetkililerin ağzından çıkan söz bana ilham etti bu başlığı. Onlar “zero tolerance; sıfır hoşgörü” diyorlardı terörle mücadelede kararlılıklarını ifade için. Ben de karı-koca geçimsizliklerinde ‘sıfır sorun’ beklentisi içinde bulunanlara bazı şeyler söylemek istiyorum. Çıkış noktam şu; geçenlerde karı-koca arasındaki vâki geçimsizliğe hakem olarak tarafların iradeleri ile tayin edildim. Yine mi dediğinizi duyar gibiyim; evet, ne yazık ki yine.

Bu davada sıfır sorun beklentisi içinde bulunan koca; ama başka vakalardan da hatırladığım kadarıyla bayanlar içinde de evlilik öncesi hayallerinde sıfır soruna, sürekli mutlu bir hayata kendilerini şartlandıranlar gördüm. Tek kelime ile yanlış; hem de çok büyük bir yanlış. Telifisi imkânsız değil ama neresinden bakarsanız bakınız y-a-n-l-ı-ş. Çünkü evlilik hayatında birliği sağlayıncaya kadar ufak tefek çekişmelerin, tartışmaların olması kaçınılmazdır. Birbirinden tamamiyle farklı, fıtraten farklı, kültürleri farklı, beklentileri farklı, alışkanlıkları farklı iki insan bir araya gelecek ve birlik oluşturacak. Amenna ama bunun zaman alacağı, eşlerin evlilik çatısı altında karı-koca

vasıfları ile birbirlerini tanıyıncaya kadar zamana ihtiyaçları olduğu unutulmamalıdır.

Hakem olduğumuz hadisede taraflar 12 yıllık evliler. Allah bağışlasın iki çocukları var. Bardağı taşıran son hadiseye kadar zaman zaman inkıtalar olsa da mutlular. Her iki taraf da itiraf ediyor bunu. Çünkü seviyorlar birbirlerini. Zaten hakiki sevginin olduğu yerde adavet mecazî olur demiyor mu Bediüzzaman Hazretleri. Bu açıdan gayet makûl bir süreç izlemiş evlilik hayatları. Ama gel gör ki son hadise evliliği bitirmenin eşiğine getirmiş. Her iki tarafı, hatta hadiseye müdahil olan yakın akrabaları da dinledim; ulaştığım netice zihinlerdeki “sıfır sorun” beklentisi. Ben de barıştırma nasihatlerinde vurgulamayı hep bu noktada yapmaya çalıştım. Mesele mutlu sonla kapandı. Eşlerin yekdiğerinden özür dilemesi, sarılmaları, ağlamaları, sevgi ve saygı cümleleri, bir daha olmayacak şekilde söz vermeleri görülmeye değer bir manzaraydı. Bunu geçelim ve umumî anlamda bunu fırsat bilerek bazı şeyler söyleyelim:

“Fehm etmeyen vehm eder.” derler. Enfes bir sözdür bu. Mânâsı; anlamayan, anlama gayreti, içinde olmayan, hatta anlama niyetini taşımayan, zihninde oluşturduğu kurgulara, ön yargılarına göre hareket eder. Muhatabını zihnindeki bu verilere göre bir yere oturtur, ardından onun davranışlarını, sözlerini hep bu istikamette yorumlar ve vehimlere, vesveselere, hayallere, kurgulara mevcut ve vâki gömleği giydirir. Sonra? Sonrasını izaha gerek var mı?

Şahsî değerlendirmeme göre; öncelikle ne insanî ne de İslâmî bir davranış şekli bu. Büyük haksızlıklara kapı aralayan bir yaklaşım. İnsanı insanlardan izale edecek bir yöntem. Sonra psikolojik bir hastalık bu. “Vur Abalıya” mantığının hayattaki

tezahür şekli. En yakın dostlarını düşman kabul eder böyleleri. Aynı yastığa baş koyduğu eşlerine bile zamanla şüphe ile bakar hale gelir bu tipler. Hayatı kendilerine, kendi elleriyle zehir ederler.

Çözüm ne o zaman? Empati yapmanız. Kendinizi muhatabınızın yerine koyup şüphelendiğiniz, kabullenmekte, anlamakta, yorumlamakta zorlandığınız davranışları anlama çabası içinde olmanız. Bu bir.

İkincisi; yiğitçe, erkekçe, mertçe muhatabınızla konuşmak. Eşiniz ise eşiniz, arkadaşınız ise arkadaşınız. İçinize kapanmakla bir yere varamazsınız. Aksi hâlde kurgularınızın sizi sürüklediği yerde karardîde olursunuz ki buranın, hayatı insana Cennet edecek yer olmayacağını rahatlıkla söyleyebilirim.

Üç; insafı elden bırakmamanız. Maksat adalet ise, maksat muhatabınızdan problemlerinin sebeplerini öğrenmek ise insafa mutlak ihtiyaç var.

Sıfır sorundan neden bu türlü şeylere geçtik diyecek olursanız; fehm ve vehm, spesifik hadiseler içinde sıfır sorun haline destek vermede hayatî bir rol oynuyor da onun için.

BABA SORUMLULUĞU

“Vicdan mı dayanır buna.” derler ya; aynen öyle vicdan mı dayanır buna Allah aşkına! Sorumsuz; sorumsuzluğunun farkında olamayacak kadar sorumluluk duygusu, düşünce ve şuurundan uzak, hayata hep kendi maddî zevk ve menfaatleri perspektifinden bakan güya bir baba, çocuğu ile buluşuyor, çocuğunu terk edişinin 14. yılında. Dile kolay tam 14 yıl ve bu süre zarfında ne eşini ne de çocuğunu aramış, sormuş. 14 yıl sonra aklına düşmüş bizim sorumsuz babanın ve yolunu düşürmüş eşi ve çocuğunun yaşadığı şehre. Amca sahip çıkmış bu süreçte hem yeğenine hem ağabeyinin hanımına. Ziyaret düşüncesini açınca kardeş ağabeyine, ağabeyi çok zorlanmış kardeşinin eşini ikna etmede. Nihayet kabul etmiş kadın; “Gelsin bir haftalığına, senin hatırın var, babasıdır, görsün çocuğunu ama ben görüşmem.” demiş ve bir haftalığına başka bir yere gitmiş.

Sözünü uzatmayacağım; 5 gün baba-oğul sıcak bir atmosferde beraber olmuşlar. Yılların verdiği babasızlık hissini atmaya çalışmış çocuk. Yüzlerce soru sormuş, aldığı cevaplarla tatmin peşinde koşmuş, zihninde yıllardır yargıladığı, ceza

verdiği babasını affetmek için, onun eline beraat senedi vermek için deliller bulmaya çalışmış anlattıkları cümleler arasından. Tam da babasını kendisini ve annesini terkenden dolayı affedip vicdanen rahatlayacağı bir zamanda, baba: “Ben gidiyorum.” demiş tekrar bir sabah erken. Bu defa çocuk tarifi imkânsız duygular içinde yeniden yıkılmış. Benim yukarıda buna vicdan mı dayanır derken kasdını ettiğim de zaten resmin işte bu karesi.

Öncelikle insaf diyeyim müsaadenizle. İnsaf! Baba olmak sorumlu olmak demektir. Bu sorumluluğun farkında olmayanlar lütfen baba olmasın! Oynamasın ne kendi sulbünden meydana gelen çocukların hissiyatları, gelecekleri ile ne de kocasız, himayesiz sokağa bıraktığı eşlerinin hayatları ile. Kul hakkıdır her şeyden önce bu. Hani Cenab-ı Hakk'ın mahşer yerinde, herkesin hesabını verdiği o mekânda, halk tabiriyle arz edeyim: “Kendi aranızda anlaşın, hesaplaşın.” dediği kul hakkı. Ayetin ifadesiyle hesabın ağırlığından, sorumlulukların tam anlamıyla yerine getirilemediği endişesinden dolayı anne-babanın evladından, karının kocadan kaçtığı o mahşer yerinden bahsediyorum. “Her gelecek yakındır.” der bir Arap atasözü. Gerçekten her gelecek yakındır. Şimdi gündelik hayatın hayhuyu içinde bu geleceği yakın görmesek, nefsî arzu ve isteklerimizin zebunu olarak hayatımızı sürdürsek bile, bu hesap günü mutlaka ama mutlaka gelecek, ‘büyük buluşma’ gerçekleşektir.

Bence bu sorumsuz insan, belki de bir hiç uğruna terk ettiği, zahirî şartlar itibariyle dünyalarını kararttığı eşi ve çocuğu ile karşılaşacağı o anı düşünmeli ve hiç olmazsa bundan sonraki münasebetlerini, çok yakında karşılaşacağı ortamda başına geleceklere göre düzenlemelidir.

Sonra, kul hakkının başka bir boyutu var bu misalde: toplum hakkı. Usulde bizim Allah hakkı dediğimiz hak yani. Zira eşi ve babası tarafından terk edilmiş kadınlar, çocuklar, içinde yaşadıkları toplumda normal aile düzenine sahip kişiler gibi bir hayata sahip değillerdir ve hiçbir zaman da olmayacaktır. Hatta o kadın başka bir erkekle çok mutlu bir yuva kursa da, yeni koca o çocuğa üvey babalıktan çok daha öte bir babalık sergilese de, netice büyük oranda değişmeyecek; yaşanan menfilikler mutlaka kendilerini ve o toplumda yaşayan herkesi bir şekilde etkileyecektir. Köprü altı çocukları kavramı bu zaviyede sanırım bizlere çok şeyler anlatıyor. Fuhşa kendini kaptıran dul kadınlar desem cümlenin gerisini istemezsiniz umarım. Devletin, bu konumda bulunan kişiler için ayırdığı ödenek, harcadığı para, açtığı bakım ve rehabilitasyon merkezleri, ya da görevlendirdiği emniyet mensubu, gardiyan, hapishane görevlisi desem neleri ima ettiğim çok net anlaşılacaktır. Pekâlâ bütün bunlar, kul hakkı içinde mütalâa edilmeyecek mi öte tarafta? Elbette. O toplum içinde yaşayan her bir fert, teker teker hesabını soracak, sebebiyet verdiği maddî ve manevî bütün olumsuzlukları önüne dönecek ve alacağını isteyecektir öte tarafta.

Dikkat ederseniz, sosyal bir probleme sadece kul hakkı deyip ahiret endeksli bir cevap vermeye çalıştım. Neden? Çünkü bu baba (!) Allah'a iman etmiş, ahirete can u gönülden inanan, yerine getirdiği namaz, oruç gibi ibadetlere bakılacak olursa ahiret endişesi, Cennet umudu, Cehennem korkusu da olan bir şahıs. İyi ama nasıl? Yani nasıl bu iman ve amele sahip bir kişi, böylesi bir sorumsuzluk örneği sergiler diyorsanız, benim de aklımın ermediği yer orası ya! Yoksa bu iman ve amel Allah muhafaza, ayetin ifadesiyle insanı "fuhşiyat ve

münkerattan nehy etmeye,” uzaklaştırmaya yetmeyen bir iman ve amel mi? Eğer öyleyse koskoca bir ömr-ü heder değil mi?

Hollywood filmlerinde gördüğümüz tarzda bir hayat şeklini Müslüman'ın benimsemesi onu başka yere değil, sadece Cehennem'e sürükler. Hz. Peygamber'in "Allah'ın Emaneti" diye nitelendirdiği eşlerinize sahip çıkmak, hem insanî hem de İslâmî bir vazifedir. "Geçici bir zevk uğruna varlığına sebebiyet verilen çocuklar" ise, Cennet'e veya Cehennem'e girişin anahtarları hükmündedir. Ne buyuruyor Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Çocuklarınıza ikramda bulunun ve onları iyi bir şekilde eğitin ki sizin bağışlanmanıza vesile olsun." (İbni Mace, Edeb,3) Fazla söze hacet var mı?

EŞYA VE ZAMANA HÂKİMİYET

Önce duyduklarıma inanamadım. Muhatabımın yalancılığından değil inanamamam. Aksine anlattığı hadisenin ben-
ce imkânsızlığından, kabullenilemez oluşundan dolayı muhab-
bette zaman ilerleyince bendeki şaşkınlık yerini hayrete bıraktı
ve inanmaya başladım, hatta inandım çünkü başka çarem kal-
mamıştı. Zira vakadaki suçlamaya muhatap taraf, isnad edilen
suçlamayı/iddiayı kabullenince bana başka bir şey düşmezdi
inanmaktan başka.

Hadiseyi kısaca anlatacağım ama bir endişemi ifade ede-
yim önce; erkek oluşumdan dolayı erkek cânibini tutan bir
taraf izlemiyorum, en azından izlememeye çalışıyorum. Ailevî
geçimsizliklere dinî açıdan bazı çözüm teklifleri sunan bir in-
san olarak tarafsız olmaya, tarafsızlığımı korumaya özen gös-
teriyorum. Buna rağmen erkek cânibini tuttuğum istikametinde
bazı suçlamalardan da kurtulamıyorum.

Niçin araya koydum bunu; çünkü anlatacağım hadisede
suçlamaya muhatap olan kişi bayan da onun için. Kocasını di-
yor ki: “Ben eve geldiğimde evimi derli toplu istiyorum. Eşim,
işte kendisi burada, ev hanımı. Akşama kadar evde. Çocuğu-

muz da yok şimdilik. Ev işleri ve iki kişinin yiyeceği akşam yemeğinden öte bir işi yok bana göre. Sosyal ve kültürel alanda bazı işleri olsa da, evini düzeltmeye her zaman vakit ayırabilir. Ama bazen oluyor ki evde yerdeki eşyalara basmadan yürümek için zorlanıyorum. Parmak uçlarımı kullandığım oluyor çoğu zaman.”

Benim en başta, “Duyduklarıma inanmadım.” dediğim nokta işte burasıydı. Çünkü benim anlayışıma göre bu tür bir manzara, ancak filmlerde olabilirdi veya aklî dengesini yitirmiş kişilere ait olan çöp evlerde. Sizin aklınıza başka alternatif geliyor mu?

Bayan; “Evet Atif’in dediği doğru, fakat her zaman değil. Zamanımın olmadığı, bazen de kavgalı olduğumuz ve bu yüzden moralimin çok bozuk olduğu günlerde.” Atif devreye girdi burada: “İyi ama ev dağınıklığı haricinde kavgamıza sebebiyet veren başka bir şey oldu mu şu iki yıllık evlilik hayatımızda? Zamanım yok mazeretine gelince, ev hanımısın, çocuğun yok, haftada bir-iki gün o da topu topu üç-dört saat süren arkadaşlarıyla beraberliğin var. Nasıl zamanım yok dersin? İnsaf Allah aşkına!” Elmas Hanım sadece sustu bu çıkış karşısında.

Mesele anlaşılıştı; kimin söylediğini bilmiyorum ama enfes kelimelerle cümle kalıbı içine dökülen enfes bir tesbit var: “Zamana hükmedemeyen, eşyaya hükmedemez.” Onların problemi öncelikli olarak eşyaya müdahale değil, zamana müdahale; dolayısıyla evin dağınıklığı değil, zamanın dağınıklığı. Zira zamanı, zamanın kıymetini, mahiyetini bilmeyen, idrak etmeyen/edemeyen bir insan, eşyanın da kıymetini bilmez. Yapacağı günlük, aylık, yıllık programlarla, hedeflerle zamanına söz geçiremeyen, onu bu hedefler istikametinde düzenleyemeyen, elbette ve hiç şüphesiz evine de müdahale edemez,

evindeki eşyaya da. Efendimiz'in sıhhat ve boş vakti, insanların aksi ile yani hastalık ve meşguliyet ile karşılaşmadıkları müddetçe kadru kıymetlerini bilemeyecekleri şeyler olarak anlatması boşuna değil. Genel yaklaşım adına bu hakikatin unutulmaması lazım.

İkinci husus, bahsi geçen probleme yönelik direkt ve müşahhas bir çözüm önerisi; bence bu çift evlilik hayatlarındaki sorumlulukları, yükümlülükleri ve yetkileri, bir başka tabirle hak ve vazifelerini yeniden belirlemeli. Her ne kadar örfen bazı şeylerin çok açık ve net bir şekilde kimin görevi olduğu belli olsa da, aile hayatı adına bu çift her şeyi yeniden masaya yatırmalı. Söz gelimi ev hanımı bayan, evin tertip düzeninden sorumludur; ailenin ekonomik masarifi erkeğin sorumluluğundadır; tamam, genel kabuller bunlar ve bu aile modeline birebir uyan kaideler. Böyle olmasına rağmen bunlar bile yeniden konuşulmalı, üzerinde mutabakata varılmalı. Anlaşmaya konu olan mevzular üzerinde anlaşmazlıklar, tartışmalar çıktığında, genel örf ve âdetler değil, tabii iş bölümleri değil, bu ikili anlaşma gündeme gelir ve böyle anlaşmamış mıydık diyebilir eşler birbirlerine. İhtimal bu tip bir anlaşma, vicdanlar üzerinde daha baskıcı, yaptırım gücü daha yüksek bir vazife icra eder.

Belki rencide edici, belki üzücü ama bunu ifade etmeden yazıyı noktalamayacağım; bu çift, kendilerini huzursuz eden, bir hakem arayışına kadar iten problemin büyüklüğünü veya küçüklüğünü düşünseler. Yaşları 30'a gelmiş, dünyevî ve uhrevî beraberlik adına Allah'a halk önünde sözler vermiş bu irade sahibi insanlar, iradelerinin hakkını veriyorlar mı acaba? Aynanın karşısına geçsinler bence; hâkim olsunlar kendi problemlerine. Davacı ve davalının karşılıklarına aynı gerekçelerle geldiğini hayal etsinler. İddia sahibi iddiasını, savunma

savunmasını yapsın, bunlar da dinlesinler ve iki hâkim birbirine danışarak nihaî kararı versin! Hükümleri ne olurdu acaba? Başımızda öylesine ciddi problemlerin olduğu bir zamanda, bu gibi eften püften şeylerle vakit öldürmenin, enerji kaybetmenin, şeytanın melabesi olup karı-koca kavgasına tutuşmanın yerini söylesinler?

Evet; son söz onlarda. Cevaplarını merak ediyorum. Yoksa siz etmiyor musunuz?

EV HANIMININ TEBERRUSU

Hadiseyi duyunca sevinip sevinmeme hususunda müte-reddit kaldım. Ev hanımı olan bayan, kocasının kendisine ver-diği mutfak harçlığından bir kısmını, kocasından habersiz fakir talebelere hibe ve teberruda bulunmuş. Kocasının hadiseden haberi olması kısmen de olsa huzursuzluğa sebebiyet vermiş. Kısmen diyorum çünkü kocası maddî imkânları dahilinde za-ten bu teberruyu yapıyormuş. Karısının din eksenli bu iyi niye-tinden dolayı bazı şeyler söylese de, bunu geçimsizliğe bâdi olacak büyük bir problem hâline getirmemiş.

Beni bu hadisede sevindiren şey, hem hanımın hem de kocanın tavrı. Üzen şey ise, İslamî açıdan meselenin taraflar-ca bilinmemesi. Zaten hadisenin bana intikali bunun fikhî vec-hesini öğrenme maksadına matuf.

Direkt konuya girecek olursak; Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bu meyandaki beyanlarını sunalım önce: "Kadı-nın, kocasından izinsiz teberruda bulunması câiz değildir."² Bu hadiste teberruda bulunulan malın kime ait olduğu belir-tilmemektedir. İkinci hadis; "Kadının evlendikten sonra kendi

2 Ebu Davud, Buyu, 84; Nesai, Zekat, 58; Müsned, 2/179,184,207

malından kocasından izinsiz tasarrufu câiz değildir.”³ Burada malın aidiyeti konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Mal kadına aittir.

İslâm hukukçuları tarafından çok çeşitli tartışmalara konu edilen kadının kendi malındaki tasarrufu meselesini bir kenara bırakıyorum; çünkü başta ifade ettiğimiz konu ile bunun alâkası yok. Ben sadece konumuz etrafında cereyan eden hadislerin bilinmesi ve bütüncüllüğün yakalanması açısından diğer hadisi de zikrettim. Çözüm aradığımız meselede, kadın ev hanımı olduğu için, her ne kadar evlilik bağı itibariyle bir ortaklıkları olsa da, mali hususlarda tasarruf erkeğe ait ve bu erkek ‘mutfak harcamaları’ deyip alan belirlemesi hatta sınırlaması yaparak karısının tasarrufuna para vermektedir. Şayet kadın çalışan ve bu açıdan kendi malında tasarruf eden bir konumda olsaydı bunları hiç dile getirmezdik. Belki o zaman ikinci hadis etrafından dönen içtihadî yaklaşımlardan söz ederdik. Bu ayrımı işaret etmek maksadıyla, yazının başlığına ev hanımının teberrusu dedim.

Herhâlde hiç kimse erkeğin ontolojik bakımdan kadından üstün bir varlık olduğunu iddia etmiyordur. Bu, bizi içinde yaşadığımız çağdan cahiliye dönemine, hatta ondan çok daha gerilere götürür. Kadın ve erkek ontolojik olarak eşit ve birbirlerini tamamlayan varlıklardır. Birçok âyette kadınların erkeklerle beraber çeşitli emir ve yasaklara muhatap kılınmaları zaten bu yaklaşımı isbatlamaktadır.⁴

Kadın, teberru ehliyeti dahil bütün hukukî konularda ehliyeti haiz müstakil bir varlıktır. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) kadınları da erkeklerden ayrı olarak tasadduk ve teber-

3 Ebu Davud, Buyu, 84; İbni Mace, Hibât, 7.

4 Bkz, Tevbe,9/104; Nisa ,4/14; Bakara,2/263; Ahzab,33/35.

ruya teşvik buyurmuştur. Efendimiz'in bu tavsiyesini ise onlar ziyinet eşyaları başta olmak üzere sahip oldukları başka malları ilave edip tasadduk ederek uygulamışlardır.⁵

Dolayısıyla rahatlıkla denilebilir ki, kadın kendi malından ya da mutlak anlamda tasarruf yetkisi ile kocası tarafından kendisine bırakılmış olan mallarda tek başına ve kocasından izinsiz tasarrufta bulunabilir. Fakat alan sınırlaması olan hususlarda o alanın dışına çıkmaması esastır.

Bu yetki sınırlamasını kadının özgürlüğüne vurulan bir pençe olarak görmek feministçe bir yaklaşım olur. Tam aksine bu, aile fertleri arasındaki birlik ve beraberlik ruhunun ihdas ve inşası ya da devamı adına vazgeçilmez bir şarttır. Malî konulardaki tutumu sebebiyle karısına güvenmeyen/güvenemeyen bir erkeğin hâlet-i ruhiyesini düşünün lütfen. Her ne isim ve unvan ya da hangi sebep ve gerekçe ile olursa olsun eşler arasında güven bunalımına yol açacak böyle bir husus, her ne kadar başlangıç olsa da son olmayacaktır. Surda açılan gedik misali, güvensizlik zamanla başka alanlara da sıçrayacak ve karşılıklı münasebetlerde gedikler çoğalacaktır.

Türlü handikaplara gebe olan bu ve benzeri meselelerde yapılması gerekli olan tek şey açıklık ve şeffafilettir. Madem koca da aynı pencereden hayata bakmaktadır; o da eşi gibi dinî his, heyecan ve şuura sahiptir. O hâlde karşılıklı oturup konuşmalı, aile bütçesi ile yapılması gerekli olan teberrularda denge sağlanmalı ve alınan karar harfi harfine tatbik edilerek güven bunalımına yol açılmamalıdır.

Dikkat ederseniz câiz değildir, haramdır, günahtır, vebaldir gibi hukukî ve ahlakî yaptırımlar içeren şeyler söylemedim mevzu ile alâkalı olarak. Bu; Allah için yapılan, yapılmak is-

5 Buhari, Zekat, 44; Muslim, İydeyn, 1-4.

tenen bir hibenin kudsiyetinden kaynaklanıyor. Elbette Allah niyetlere göre muamele edecek. Ama bu niyetlerin İslâmî genel-geçer kurallara uygun olmasını ayarlamak bizim işimiz.

HAYAT DERSLERİ

-Eşinle müzakere ettiğin veya tartıştığın mevzu üzerinde dayatmalara gitme ey oğul! Kararlı bir erkek tavrı sergileyeceğim diye, yarın özür dilemek, geri adım atmak zorunda kalacağın davranışlar içine girme. Böyle yaparsan, sen hane içindeki konumunu tartışılır kıalarsın. Hayat sadece bugünden ibaret değil. Bugünün yarını da var, yarın Hakkın divanı da var. Öyleyse ona göre davran!

-Yapılmasını istediğin, başta eşin hane halkının mutlaka uymasını arzu ettiğin kuralların fikrî temellerini ortaya koy. Aklen ve mantıken isbat et ve muhataplarını ikna et ey oğul! Söz konusu kurallara uyulduğunda muhtemel faydaları, uyulmadığında muhtemel zararlarını anlat onlara ki nedenleri ve hikmetleri ile kavrasınlar. Aile yuvası, asker ocağı değildir ey oğul! Emir komuta zinciri ile işler yürümez orada. Gönüllülük esası hâkimdir aile ocağında. Öyleyse muhataplarını ikna etmek öncelikli vazifendir. Bunu unutma!

-Unutma ey oğul, sen de bir insansın. Erkek, hane reisi, baba, zamanı gelince dede olman seni hata yapmayan bir insan makamına çıkartmaz. Peygamberler hariç herkes hata

yapar. Erdem, hatanın hata olduğunu anladığın an, geriye dönebilmendir. Hatandan geri dönmesini bil oğlum! Çünkü hatasını kabullenmeyen veya zamanında geri dön/e/meyen kişiler, hatalarını meşrulaştırma çabası içine girerler farkında olarak veya olmayarak. Sen bunlardan olma! İtiraf et yanlışını, hatanı, dile özrünü, göster erdemini eşine, çocuklarına ve çevrene karşı! “Dediğim dedik, çaldığım düdüğü” denen inad insanlardan olma! İnadın insana verilmiş gayesi hakta sebat etmesi içindir, yanlışta ısrar için değil!

-Gerektiğinde “hâkim benim” de evde, ama “sadece ben hâkimim” deme! “Ben Efendiyim” de istersen, ama sizler benim kölemsiniz deme! Öyle bir havaya girme. Hele “Ben ne dersem yapmaya mecbursunuz.” hiç deme! Toptancı ve heptenci mantığı terk et oğul. Toptancılık ve heptencilik muhakeme mahrumu, muhasebe mahrumu, mukayese mahrumu insanların başvurduğu bir kolaylıktır. Girme bu kolaycı yola. İnan bataklığıdır onun sonu. Bunca senedir bu yola girip de sağ salım hayata geri dönen kimse görmedim ben. Aman dikkat oğul!

-Yaşadığın hadiselerle ‘nasıl’ sorusundan daha ziyade ‘neden’ sorusunu sor ey oğul. Çünkü bu sorunun cevabı/cevapları, senin sebeplerle sonuçlar arasında bağlantı kurmanı sağlayacak, analiz ve sentez kabiliyetini genişletecektir. Çıkaracağın dersler de, bundan sonraki hayatında sana yol gösteren reflektörler misali yol gösterici mürşid olacaktır.

-Eşinle yaşadığın her tartışmadan sonra hayata hemen küsme ey oğul! Bu kadar kırılman olmaya hakkın yok. Hayat eksisi ile artısı ile bir bütün. O hâlde, yaşadığın her krizi, her tartışmayı daha iyiyi, daha güzeli yakalayabilmek için bir fırsat bil! Karanlığın en son noktası, nasıl fecrin ve aydınlığın ilk

emareleridir; aynen öyle de, kimbilir belki de aranızdaki tatsızlıklar nice hayırlı kapıların açılmasına vesile olacaktır. Öyleyse Allah'a itimat et, saye sarıl, hikmete râm ol. Vardır beni bana bırakmayan Kudreti Sonsuz Rabbimin bir muradı de, benim bunu bilmemem, olmamasını göstermez de, kendini O' nun sonsuz merhamet kucağına at. Teslimini, tevekkülünü, imanını yeniden gözden geçir ve "Allah'ım!" de ey oğul! İster avazın çıktığın kadar bağır ve yeri göğü inlet, ister ne insan ne hayvan ne nebat canlı- cansız varlığın duymayacağı sessizlikte Rabbine yalvar! Hele sen bu atmosferi bir yakala, bak gör arkadan neler olacak ey oğul! Sen de şaşacaksın Rabbinin engin lütuflarına. Hepinizi rahmete boğacak sağanak sağanak yağmurlarına.

-Sana son bir tavsiyem daha var bugünlük ey oğul! "Eğri ağacın gölgesi düz olmaz." demiş bizim atalarımız. Nasıl eşini seçerken ince eleyip sık dokudun, yedi göbek sülalesini araştırdın; unutma bak senin de kızın var şimdi. Yarın da elin oğlu, senin kızın için seni araştıracak. "Anasına, ailesine bakıp kızını almak" için kapına dayanacaklar. Uzak görme o günleri oğul!. "Her gelecek yakındır" derler. Ömür bu, ha deyince hemen geçiveriyor. Dünürçüler kapına gelip dayanmadan, iyi yetiştir kızını oğul. El ocağı yakacak gözüyle bak hep ona. O el ocağı onun evi olacak sonra de; de ve ona göre davran ona.

KISKANÇLIK ETRAFINDA

Diyar-ı gurbette yaşayan Müslümanların işi gerçekten zor. Kadınıyla zor, erkeğiyle zor, çocuklarıyla zor. Dinî hayatıyla zor, kültürel hayatıyla zor, ekonomik hayatıyla zor. Zorları çoğaltabiliriz; çoğaltabiliriz ama bu zorluklara bedel kolaylıkları da sıralayabiliriz. Meselemiz zorluk-kolaylık değil; kıskançlık. Yanlış duymadınız, eşlerin birbirini kıskanmasından dem vuracağız bu yazıda. Özellikle yurt dışında hayatını sürdüren ve İslâmî değerlere göre hayat tarzını belirlemiş eşlerin kıskançlığından.

Önce işin tabî ve fitrî boyutuna işaret edelim; kıskançlık insanî bir duygudur. Dinler, insan fitratında var olan bu duyguyu, yerli yerinde kullanmaya yönelik ölçüler getirmiştir ki bu ölçüler, özünde ne kıskançlığın reddini ön görmekte, ne de kabulünü mübalağalı bir şekilde gündeme getirmektedir.

Kıskançlık duygusunun muhatabına göre değişen farklı tezahürleri vardır. Çok eşliliğin hâkim olduğu bir dönemde eşlerin birbirlerini kıskanması gayet tabî bir hâldir mesela. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) eşleri arasında bu türlü kıskançlık hadiselerine rastlanması, hatta Tahrim Suresinin ilk ayetlerinin inmesi-

ne sebebiyet veren türden hadiselerin kökeninde kıskançlığın olması bu açıdan hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Ümmü Seleme Validemiz, Efendimiz adına kendisine dünürlük için gelen Hatib b. Ebu Beltea'ya şunu söyler mesela: "Ben kıskanç bir kadını. Resulullah'ın da birçok hanımı var; imtizaçsızlıktan korkarım."

Kardeşlerin özellikle küçük yaşlarda, anne-babanın dedeninin kendilerine karşı olan sevgilerinin, ilgilerinin bölünmesine sebebiyet verdiği veya onlar öyle zannettiği için birbirlerini kıskanması da tabiidir, fitrîdir. Yüzlerce örnek sıralayabiliriz bu çizgide, fakat gerek olmadığı kanaatindeyim. Bu ve yüzlerce benzeri örneklerin bize anlatacağı tek şey, kıskançlığın fitrîliği, onun yanlış davranışlara insanı sürüklememesi ve bunun için bizim dinî, örfî, beşerî, insanî değerler ışığında yönlendirmeye ihtiyacımız olduğu hakikatidir.

İmdi, kıskançlığın en önemlisi elbette ve hiç şüphesiz karı-koca arasında olanıdır. Son sözü isterseniz başta söyleyelim: karı-kocanın birbirlerini karşıt cinsten kıskanması, karşılıklı sevginin, güvenin, yuva huzurunun sağlanması, aile kurumunun ilelebed devamı için bir önşartıdır, sigortasıdır, garantisidir. Kıskançlığın söz konusu olmadığı ailelere bir de bu gözle bakın isterseniz, genelde Batı dünyasında yaşanan gayri ahlakîliklerin temel sebeplerinden biri, kıskançlığın yokluğudur. Bu açıdan rahatlıkla denilebilir ki kıskançlık fert, aile, toplum ve insanlık hayatı için olmazsa olmaz bir duygudur ve Allah'ın insanoğluna lütuf ve ihsanıdır. Yeter ki onu yerli yerinde ve usulünce kullanalım. Yoksa farklı bir kullanım tam aksi neticelere yol açabilir, yuvanın sağlık ve selametle devamı yerine yıkımına sebebiyet verebilir, nitekim verdiği gibi.

Kıskançlık bağlamında bu dinî ve kültürel kodlara sahip Müslümanlar, Batı ülkelerinde sosyal, kültürel ve ekonomik ha-

yatın içinde iken isteseler de istemeseler de yolları o ülkenin yerleri veya kendileri gibi yabancı ülkeye mensup kişilerle kesişiyor. İş yerinde kesişiyor, mahallede kesişiyor, çarşı-pazarda kesişiyor. Bazen de Batılı insan tarafından yanlış bilinen, yanlış öğrenilen, yanlış yorumlanan kültürümüzü onlara anlatmak için kesişmeler iradi olarak düzenleniyor. Tanışma, görüşme, konuşma derken ikili ilişkiler, işin tabii seyrinin gereği olarak artıyor. Telefonla görüşmelerden, evde yemek ziyafeti vermeye veya evlerine yemeğe gitmeye hatta bazen ortaklaşa ülke içi ve dışı seyahatlara kadar uzanıyor.

Haklı veya haksız, doğru veya yanlış değerlendirmelerine girmeden ifade edeyim ki bu, bazı ailelerde kıskançlık özelinde problemlere sebebiyet vermektedir. Niçin böyle bir değerlendirmeye gitmiyorum, çünkü başta ifade ettim kıskançlık duygusunun mahiyetini ve yerini. İşte bu konuda size bir delil: Allah hanelerimizden uzak tutsun, eşini zina üzerinde yakalamakla alâkalı bir mesele gündeme geldiğinde Sa'd b. Ubade 'gidip dört şahid mi arayacağım' diyerek kıskançlığını açığa vurunca bu çıkışa şaşırان ashaba dönerek Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Sa'd'ın kıskanç bir adam olduğunu biliyoruz. Ama ben ondan da kiskancım. Allah da benden kıskanç."⁶ der ve hemen ardından Allah'ın kıskançlığının haram kıldığı şeylerin irtikap edilmesi olduğu açıklamasını yapar.

Fakat daha önce de ifade ettiğimiz gibi bunun yerinde kullanılması şart. Yerinde kullanma demek aşırılıklara gitmeme, vehimleri, vesveseleri fikir yerine koymama, hayalleri vakıa imiş gibi mütalâa etmeme demektir. Ama ne çare ki bu çerçevede üçüncü şahısların eşler arasına girmesi çok defa bir mânâ ifade etmiyor. Aşırılık, vehim, vesvese, hayal, vaka di-

6 Müslim, Li'an 16; Muvatta, Akdiye 17; Ebu Davud, Diyat 12.

yerek ifadeye çalıştığımız ve belki de objektif sayılabilecek bu ölçüler, subjektiflik ağına yakalanıyor ve işe yaramıyor. Onun için eşler arasında cereyan eden bu tip hadiseler karşısında nihaî bir değerlendirmede bulunmakta zorlanıyoruz.

Pekâlâ ne yapılacak o zaman? İki şey; ya içe kapanılacak, ekonomik, kültürel, sosyal, bütün ilişkiler bütünüyle koparılacak ve böylesi şüphelere sebebiyet vermeyecek ortamlarda yaşanacak. Dünya üzerinde böyle bir yer varsa şayet, eşler pılısını- pırtısını toplayıp oraya gidecek! İkincisi ise, eşler birbirlerinin kıskançlık hislerinin açığa çıkmasına sebebiyet verecek spesifik davranışlardan -dikkat ederseniz ortamlardan demiyorum, çünkü onun imkânsızlığına inanıyorum- uzak kalmaya özen gösterecek, güven duygusu işletilecek, vakîî şüpheler açık yüreklilikle hemen gündeme getirilecek ve açıklama istenilecek. Üçüncü bir çıkar yol şahsen benim aklıma gelmiyor.

Son söz; her nedense bazen eşlerin bu kıskançlık damarı sadece sosyal ve kültürel aktiviteler eksenli gündeme geliyor. Hâlbuki aynı eş, kültürel aktivitelerde içinde bulunduğu hemen hemen aynı ortamı, iş hayatında da yaşıyor. Hatta birlikte iş yapma zorunluluğu, beraber geçirilen vakitlerin çoğunluğu açılardan baktığınızda esas kıskançlığın devreye girmesi gereken yer orası ve daha tehlikeli bir zemin. Diğer ortamda bir dinin, bir kültürün temsilcisi olduğu için insan ister istemez daha dikkatli davranıyor. Ama ihtimal ekmek parası olduğu için birincisine bir şey denmezken, ikincisinde kızıl kıyametler koparılıyor. Ben bunun aklen izahının zor olduğunu düşünüyorum.

PARA SADECE PARA DEĞİLDİR!

Bilmem başlık olarak kullandığım cümlede ifade edilmek istenen ana fikre katılır mısınız? Ben buna can u gönülden inanıyorum; tıpkı futbolun sadece futbol olmadığına inandığım gibi. Çünkü para, güçtür, iktidardır, emniyettir, güvendir, kontroldür, bağımsızlıktır. Paranın getirileridir bunlar ve bunlar gibi daha nice, nice şeyler. Bu yüzden para eksenli kavgalar, görünüşte öyle olsa bile para için değil, iktidar içindir, güven içindir, özgürlük içindir.

“Para ile mutluluk olmaz.” der atalarımız. Binbir tecrübe ile sabit ne kadar doğru bir sözdür bu. Ben de sırf bu yüzden paranın getirileri arasına mutluluğu betahsis yazmadım. Ama şu da unutulmamalı; parasız da neredeyse bir şey olmuyor. Onun için buna hayatın inkâr edilemez bir gerçeği diyebilirsiniz.

Sadede gelem; nişanlılık döneminin akli bir karış havada âşıklarını bilirsiniz, belki sizler de böylesiniz veya bir zamanlar böyleydiniz; bu âşıklar hemen her gün saatlerce birbirleri ile konuşurlar. Ne konuştuklarını kendileri de bilmez ama konuşurlar. Hâlbuki her şeyin bir hikmet-i vücudu vardır; böylesi bir atmosferde konuşmanın hikmet-i vücudu ise nişanlıların, muh-

temel eşlerin birbirlerini daha iyi tanımalarına hizmet etmesidir. Kendilerini bekleyen evlilik hayatlarına ait prensiplerin belirlenmesi hedefini gütmelidir konuşmalar. Bir başka anlatımla geyik muhabbeti olmamalıdır.

Elbette her nişanlının konuşması böyledir gibi bir genelleme içine girmek istemiyorum, hatta bu tür bir genellemenin yanlış olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim; ama yetiştiği dindar ortamın baskısı ile karşıt cinsle olan irtibatını sürekli erteleyen insanlar, nişanlılık gibi meşru bir ortama kavuşunca bazen ne yaptıklarını bilmez oluyor. Âdeta yılların intikamını alırcasına konuşuyor, konuşuyor, konuşuyor. Bütün bu konuşmaların ihtimal götürülerinin, getirilerinden fazla olacağını göremiyorlar.

İstidradî olarak girdiğimiz bu faslı kapatarak para konusunda serd-i kelam edelim ve bazı hatırlatmalarda bulunalım nişanlılık döneminin akıllı bir karış havadaki âşıklarına. Batı ülkelerinde boşanma vakalarının gerekçeleri üzerinde yapılan istatistikler, boşanmalarda %75 oranında maddî mevzuların rol oynadığı gerçeğini söylüyor. Hatta ABD’de her kişinin bir anlamda maddî güvenilirliğini nazara veren kredi skoru (FICO skoru diyorlar kısaca) flört esnasında çiftin birbirine sordukları sorular arasında yer alıyor. Çünkü mevcut gelir, kredi kartı borçları, yalan söylenen mevzular arasında birinci sırada. Bunu çek etmenin, doğru ve yanlışlığını öğrenmenin en kestirme yolu; FICO skoru.

Batı’da böyle, bizde nasıl diyecek olursanız, romantik, platonik, her tarafından hissiyat kokan âşklarda ya da görücü usulü evlenmelerde para eksenli meseleler neredeyse hiç konuşulmuyor bizim dünyamızda. Evlilik sonrası, hayatın gerçekleri ile yüz yüze gelindiğinde ise konuşma değil, tartışmalar yaşanmaya başlıyor. Beklentilerin aksi bir malî yapı, ya da

malî yönetim bu tartışmaların başlangıç noktasını oluşturuyor. Tabii soğuk duş etkisi meydana getiriyor eşlerde bu durum. Bütün bunlar kimi zaman bir ömür boyu tartışmalara, kimi zaman da kısa veya uzun vadede boşanma ile neticelenecek sürece sokuyor eşleri.

Bence ikisi de yanlış. Baştan konuşmamak da yanlış, sonra tartışmak da. Doğrusu, nişanlılık esnasında başta ifade ettiğimiz gibi hedefsiz, havadan sudan konuşmalar yerine konuşulacak ciddi meseleler arasına maddi durum, para yönetimi, harcama kalemleri gibi şeyler de konulması. Şöyle bir teklif yapabilirim; nişanlılar ister hakiki, isterse sanal ortamdaki beraberliklerinde eş zamanlı olarak önem sırasına göre harcama kalemlerini birbirlerinden bağımsız olarak iki liste hâlinde sıralamalıdır. Bir kâğıda dökmeliler kendi bağımsız, özgür düşünceleri ile bu harcama kalemlerini. Eldeki mevcut veya muhtemel maddî kaynaklar arasında denge gözetilerek yapılmalı bu. Sonra her iki listeyi önlerine koyup birlikte mütalâ etmeliler.

Meselenin ehemmiyetine binaen isterseniz daha spesifik bir örnek üzerinde yürüyelim; yürüyelim ve bayanın şu listeyi yaptığını tahayyül edelim:

1-Aile bireylerinin ihtiyaçları, giyecek-yiyecek gibi rutin harcamalar

2-Ev eşyaları

3-Ev sahibi olmak için para tasarrufları

4-Çocukların eğitimi için yatırımlar

Erkeğin listesi ise şöyle olsun:

1-Aylık faturalar

2-Araba

3-Sportif aktiviteler

4-Ev aletleri

5-Eğlence ve yıllık tatil için para tasarrufu

6-Ev eşyaları

Siz ne düşünürsünüz bilmem ama harcama kalemleri böylesi bir sıralamaya sahip olan çiftin, evlilik sonrası maddî mevzularda anlaşması oldukça zor. Fakat nişanlılık esnasında bunu belli esaslara bağlama imkânı var; o da şu, öncelik ve sonralıkta fedakârlıklarda bulunarak iki listeyi bir liste hâline getirme. Söz gelimi;

1- Aylık harcamalar, faturalar, yiyecek-giyecek

2- Tamamlanıncaya kadar ev eşyaları

3- Çok lüks olmayan araba

4- Ev almak için para tasarrufu

5- Sportif aktiviteler, yıllık tatiller vs.

Tabii bu arada bayan çalışacak mı, ev hanımı mı olacak, çalışacaksa aldığı maaşın tasarrufu nasıl yapılacak, aile bütçesi açık verdiği veya fazla verdiği dönemlerde neler yapılacak gibi temel mevzuların daha önceden konuşulup anlaşmaya varıldığını hesaba katarak bu teklifi yapıyorum. Ne dersiniz, sizce de makûl değil mi?

RÖPORTAJ

1- Boşanmayı gerektiren sebeplerin başında ne geliyor.?

İstatistiklerin, genel değerlendirmelerin diliyle ifade edecek olursak birçok sebebi var boşanmanın. Uyumsuzluk, evlilikten beklentilerin bulunamaması veya tam anlamıyla karşılanamaması, dinî ve ahlakî değerlerin bilinmemesi, tatbik edilmemesi ya da hafife alınması, örf, âdet, gelenek ve göreneklerimizle çatışma hâlinde bulunan Batı'ya özgü güya modern(!) değerlerin hayatımızı büyük oranda kuşatması, karşılıklı güvensizlik, vefasızlık ve sadakatsizlik, evliliğin temeli olan fedakârlıktan ziyade “bencilliğin” merkeze alınması, kadınların ekonomik özgürlük, eşitlik vb. bir anlamda feminist söylem diyebileceğimiz düşüncelerden aşırı şekilde etkilenmeleri, teknolojik gelişmelerin tv, internet vb. isimler altında hayatımıza ürün olarak yansıttığı buluşlar ve bunların menfi kullanımı, çalışan kadınların bunalımı gibi maddeler başlıca boşanma sebepleri arasında sayılabilir.

2- Dinî açıdan insanı ahirette mesul etmeyecek boşanma sebepleri nelerdir?

İslam'da meşru, geçerli, ahirette insanı mesul etmeyecek boşanma sebepleri ayet, hadis ve bunlardan hareketle içtihadî yaklaşımlarla tesbit edilmiştir. Bazılarını ifade edelim; zina veya zina ithamı, zevcî ilişkiyi terk, iktidarsızlık veya zevci ilişkiye mâni daimi hastalık, gaybubet yani koca ve kadının akıbeti meçhul bir şekilde ortadan kaybolması ve şiddetli geçimsizlik. Şiddetli geçimsizliğin alt başlıkları eşlere, hadiselere göre değişir. Yani objektif değil, subjektiftir.

Günümüzde cereyan eden boşanmalarda bundan daha ziyade anlık fevri kararların, kızgınlık hâlinde verilen nihaî hükümlerin rol oynadığı söylenebilir.

3- Dinî bilgisizliğin boşanmada rolü olduğunu düşünüyor musunuz?

Kadın ve erkek bildikleri kadarıyla dini hep kendi hakları açısından ele alıyor ve hep kendi çıkarına olan şeyleri gündeme getiriyor. Bir başka tabirle vazifeler değil haklar çizgisinde meseleye yaklaşıyor. Genelde erkekler “Ben hane reisiyim, Allah bana bu hakkı ayetiyle vermiş, sen bana itaatla mecbursun: ‘Beşerin beşere secde etmesini emretseydim kadının kocasına secdesini emrederdim.” gibi sıhhatinde birçok tartışmanın olduğu hadis veya hadisleri öne sürüyor. Kadınlar da eski dönemlerde ilgili coğrafyanın örf ve âdetine dayanan bazı içtihadî hükümleri gündeme getiriyor. Meselâ: “Ben çocuk bakmaya, ev işleri yapmaya mecbur değilim. Hizmetçi ve süt anne tutma erkeğin sorumluluğu altındadır.” Bu tip yaklaşımlar önce karşılıklı tartışmalara, ardından eşleri boşanmaya kadar sürükleyen bir kapı olmaktadır maalesef.

Söylenen bu şeylerin elbette kendine özgü yerleri vardır ve belli şartlar altında doğruluğu tartışılmaz. Ama ailede birliğin sağlanması, “ikinin bir” olması anlamına gelen evliliğin gerçek anlamıyla hayata intikali, haklar yanında muhatabın da haklarını gözetmek, vazifelerin, sorumluluk ve yükümlülüklerin de nazara alınması ile mümkündür.

Dinî bilgisizlik çizgisinde ele alınacak bir diğer nokta; boşamanın/boşanmanın çok kolay bir prosedüre sahip olduğu inancıdır. Buna göre boşama hakkı sadece ve sadece erkeğindir ve evlilik bağı istediği an ağzından çıkacak bir “boş ol” sözcüğü ile koparabilir. Aile gibi toplumun temel taşı hükmünde olan bir kurumun bu kadar basit bir şekilde sona ermesini kabul etmek sathî bir bakışla mantıksız gibi görünmektedir.

Elbette her hukuk sistemin kendine özgü değerleri vardır ve İslâm hukuku boşanma hakkını erkeğe vermiştir ama bu demek değildir ki bunun hiçbir kaidesi, kuralı, ön şartı yoktur veya kadının boşanma hakkı yoktur. Hayır, bu yaklaşım doğru değil. Boşama hakkı erkeğin olmasına rağmen onun birçok şartı vardır ve kadının da boşanma hakkı her zaman mahfuzdur. Zaten aksi bir durum keyfiliğe kapı aralamak demektir, kadını erkeğin elinde oyuncak mesabesine düşürme demektir ki İslâm, cahiliyye dönemine ait bu uygulamaları bizzat red etmiştir.

İslâm’da boşama prosedürü gözlüğü ile hadiseye baktığınızda boşama/boşanmada mutlaka takibi gereken bir sıralama vardır. Buna göre önce Kur’ân’ın Nisâ Sûresi, 4/19’da anlattığı tahammül ve hoşgörü teklifi gelir. İki; geçimsizliğin kaynaklandığı tarafa nasihat edilmesi, barış yollarının aranması gerekir. Nisâ Sûresi, 4/34 ve 128. ayetler bunu âmirdir. Üçüncü olarak

araya akrabalardan oluşan hakemlerin devreye girmesi istenir Kur'ân tarafından. (Bknz.: 4/35). Bunlar bütünüyle yapılip hâlâ sonuç alınamadıysa o zaman boşamaya sıra gelir ki bunun da kendi içinde ayrı bir prosedürü vardır. Buna göre içinde zevcî münasebetin olmadığı temizlik müddetinin sonunda gerçekleştirilmelidir boşama. "Ey Peygamber! Eşlerinizi boşayacağınız vakit onların iddetlerini dikkate alarak boşayın ve iddeti dikkatle sayın. Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten, özellikle eşlerinizin hukukuna zarar vermekten sakının." (Talak, 1) ayeti bunu anlatır.

4- Boşanmaların yaşanmaması için önceden yani sözlülük ve nişanlılık döneminde yapılması gereken bir şeyler var mı?

Eşlerin halk tabiriyle A'dan Z'ye birbirlerini iyi tanımaları, evlilik öncesi mutlaka yerine getirilmesi gerekli olan bir şarttır. Evlilik hayatına hazırlık adına çok önemli bir süreçtir bu. "Yıldırım aşk"larıyla, "platonik aşk"larla evlilik kurumu kurulmamalıdır. Evlilik hissin, duygunun yanı sıra mutlaka mantığın da esas alındığı bir süreç sonrasında gerçekleşmelidir. Bu da nişanlılık döneminde muhtemel eşlerin birbirlerini fazla uzatmadan, makûl bir süre içinde tanımaları ile mümkündür. Ortak paydaların çokluğu evlilik kurumunun sağlam temeller üzerine oturacağına ölçüsü olarak belirlenebilir. İşte nişanlılık süreci bunun belirleneceği bir fırsat olarak algılanmalı ve iyi değerlendirilmelidir. Değerlendirilmeli derken kasdım, özür dileyerek ifade edeyim, boş sohbetlerle vakit öldürmek yerine nişanlılar birbirlerini tanımaya azami özen göstermeli ve bunun için zamanlarını kendilerini bekleyen evlilik hayatlarındaki beklentilerini, ümitlerini, korkularını paylaşarak geçirmeli, planlar yapmalıdırlar.

5- *Günümüzde özellikle bizim toplumumuzda çok rahat karar verilen boşanmaya İslâm nasıl bakıyor?*

İslâm'a göre boşanma Allah'ın (c.c.) gadab ettiği helaldir. Tahakkukundan Arş-ı Rahmanın titrediği ve bu sebeple tavsiye edilmeyen bir uygulamadır. Bir başka ifadeyle ne mutlak bir serbestiyet ne de yasaklama söz konusudur. Şartları, sebepleri oluştuğunda müracaat edilebilecek bir ameldir ama kadın-erkek her iki tarafa da dünyevî ve uhrevî sorumluluk yükler. Bu açıdan boşanma en son çare olarak düşünülmalıdır. Nitekim İslâm'daki boşanma prosedürü bunu çok net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Tahammül, nasihat, akrabalarından hakem heyeti teşkili, boşama zamanına riayet, şahit tutma, mahkemeye müracaat gibi sıralama söz konusudur. Yani halk arasında bilindiği gibi, yuvanın akıbeti kocanın iki dudağı arasında değildir. Yalnız bu demek değildir ki boşama hakkı erkeğe ait değildir. Hayır, boşama hakkı erkeğe aittir ama bu, onun keyfilik içinde hakkını kullanabileceği veya kadının boşanma hakkı yoktur gibi anlamlara gelmez. Meselenin fikhî boyutuna burada girmek istemiyorum.

6- *Boşanmada, "özgür ol, kimsenin kahrını çekme" tarzında yaklaşımları olan feminist örgütlerin tesirleri de var. Bu konuda tavrımız nasıl olmalı?*

Öncelikle anne-baba evlenmiş, yuva kurmuş, çoluk-çocuğa kavuşmuş çocuklarını bezler içinde debelenen dünün Ayşe'leri, Hasan'ları olmadığını kabullenmelidir. Aşırı korumacılık hissi, büyümüş, evlenmiş çocuklar için faydadan çok zarar getirebilir.

İkinci olarak; 'dumansız baca, çekişmedik karı-koca olmaz' der atalarımız. Anne-baba meseleye bu zaviyeden bakmalıdır.

Evet, çocuğunu sevmeyen, onun mutluluğunu düşünmeyen anne-baba olmaz ve olamaz. Ama bu sevgi atalarımızın ifadesiyle "Merhametten maraz doğar." sınırlarında olmamalıdır. Anne-baba çocuklarının tartışmalarına müdahil olacaklarsa boşanma değil tam aksi istikamette şefkatleri ve tecrübeleri ile boşanmayı engelleyecek şekilde yol gösterici olmalılar. Yerine, zamanına, hadiseye göre gerektiğinde devreye girmeli ve arabuluculuk rolü üstlenmelidirler. Tıpkı Efendimiz'in Hz. Ali ile Hz. Fatıma arasında cereyan eden bir dargınlığa arabuluculuk yaptığı gibi.

Üçüncü olarak; aile sırları dışarıda ifşa edilmemelidir. Kıyamet gününde insanların en şerlisi, Peygamber beyanına göre aile sırrını ifşa eden insanlardır. Anne-baba muttali olduysa şayet çocuklarının geçimsizliklerine, onu namusunu koruma hassasiyeti içinde saklamalıdır. Bugün birçok boşama hadisesinde gördüğümüz husustur bu. Yani ailevî meseleler sağda-solda çok rahat konuşulmuş, sonra bire bin ilave edilerek iş içinden çıkılmaz hâle gelmiştir.

7- Ailelerde zaman zaman çeşitli tartışmaların olması tabii mi?

Elbette. Evlilik 'ikinin bir' olması demektir. Yani iki ayrı cinsin, iki ayrı karakterin, iki ayrı dünyanın 'bir' olmasından bahsediyoruz evlilik derken. Her evlilik aslında işte bu birliğin ortaya çıkacağı bir doğumdur ve hemen herkesin bildiği gibi hiçbir doğum sancısız olmaz. Bana göre, aile içinde karı-koca arasındaki tartışmalar, sözünü ettiğimiz birlik ve beraberliği ortaya çıkartacak sancılardır.

8- Günümüzde yaşanan olumsuz hadiselere Asr-ı Saadet'te de rastlanıyor mu?

Tabii ki rastlanıyordu. Hem de sadece ashab-ı kiram arasında değil, peygamber hanesinde dahi gerek Efendimiz ile annelerimiz, gerekse annelerimizin kendileri arasında şiddet derecesi, sıklık oranı değişik benzeri tartışmalar yaşanıyor. Bu tecrübeler bugün bizim için paha biçilmez örneklerdir. Zira biz bunlara bakarak kendimize bir yol haritası çiziyor, çözüm yolları buluyor, 'Şöyle olmalı, böyle olmalı; zira Efendimiz böyle yaptı, Hz. Ömer şöyle dedi' diyebiliyoruz.

9- Tartışmalı ve huzurun boykot edildiği durumlarda aileyi oluşturan taraflara ne tavsiye edersiniz?

Umumî ve hususî olarak ikiye ayırmak lazım bu sorunun cevabını. Umumi açıdan; öncelikli olarak herkese sabretmesini, bazı problemlerin çözümünü zamana havale etmelerini tavsiye ederim. Zaman alternatifi olmayan bir ilaçtır her şey ve herkes için. Ama bazı problemler vardır ki zamana tahammülü yoktur, onlara hemen müdahale gerekir. Bunlar bahsimizin haricindedir.

İki; eşlerin samimi bir şekilde karşılıklı konuşmalarını öneririm. Eğer her iki taraf da evlilik hayatlarında ciddi ise, boşanmayı gerektirecek meşru, karı-kocayı ahirette mesuliyetten kurtaracak bir sebep ortada yoksa zaten anlaşmaktan başka çare yoktur ki? Bir kitabımıza isim olarak verdiğimiz gibi evlilik, evcilik değildir ki! O hâlde ciddi olmalı, fındık kabuğunu doldurmayacak hadiselerden dolayı ne kendimiz ne eşimiz ne çocuklarımız ne ailelerimiz ne de toplumun dünyasını karartmalıyız.

Üçüncüsü; “Amerika’yı yeniden keşfe gerek yok.” denir ya, bu felsefeden hareketle tecrübeli kişilerden ya da uzmanlardan yardım almayı tavsiye ederim. Bazen ola ki bir çift sözle gösterilen çıkış yolu yaşanan gerginliklere, tartışmalara bütünüyle son verebilir. Ön yargısız, hissiyattan uzak, ailede huzuru yakalamaya yönelik samimi düşüncelerle devreye girecek kişiler hadiseye taraf olan karı kocadan çok daha sâlim yaklaşabilir, çözüm alternatifleri üretebilirler.

Son olarak duayı tavsiye ederim. Bütün sebepleri yerine getirdikten sonra dua, çoklarının nazara almadığı, müracaat etmediği bir ameldir maalesef bugün bizim dünyamızda. Hâlbuki kalbler Allah’ın elindedir, sebeplere tesir gücünü verecek olan Allah’tır. Onun için dua katiyen ihmal edilmemeli ve sadece mutsuzluk anlarında ‘aramızı düzelt’ diye değil her zaman ama her zaman “Ey kalbleri evirip çeviren Allah’ım! Kalblerimiz telif eyle. Yuvamıza huzur ve saadet lütfeyle!” diye dua dua Rabbe yalvarmalı ve yakarmalıdır. Ne güzel duadır Anadolu insanının dilinde: “Allah aranızda sevi koysun!” Evet eşler, Allah aramıza sevi koysun diye dua etmeli her zaman ve her fırsatta.

Hususi açıdan ise; hadisesine ve muhatapların karakterlerine bakarak bir şey demek uygun olur. Yani objektif değil subjektif şeyler söylemek gerek.

10- Batı’da aile iflas etmiş durumda. Ailenin iflası ne anlama geliyor? Bu iflasın yaşanmaması için fert, aile, toplum ve devlet olarak neler yapılmalı?

Her genelleme gibi Batı’da aile iflas etmiş genellemesi de yanlış. Batı derken tabii ki kastedilen Avrupa ve ABD. Ben Avrupa’yı çok bilmiyorum. Kısa süreli iş seyahatleri ile gittiğim

Avrupa hakkında bir şey söyleyebilecek yeterlilikte kendimi görmüyorum, çünkü bilmiyorum, tanımıyorum. Ama ABD için ailenin iflası şeklindeki bir yargının yanlış olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Çok mazbut, çok muhafazakâr, insanî değerlere fazlasıyla önem veren o kadar çok aile var ki burada. Ama bunun yanı sıra evliliğin kâle alınmadığı birlikte yaşamalar da var, anne-babaya hürmetten yoksun binlerce kişi de var. İnsafla baktığımız zaman bu ve benzeri problemler keyfiyet ve kemmiyet derecesi, farklılığı, yoğunluğu mahfuz bizde de, İslam dünyasında da olduğunu görebiliriz. Onun için diyorum genelleme içine girmeyelim.

Ne yapılmalıya gelince; bu konuda mükemmeli yakalamak için ferde, aileye, topluma, devlete düşen görevler var. Bu unsurların her biri öncelikle ailenin iflası problemi üzerinde hemfikir olmalı. Bu fikir beraberliği yakalanamadığı sürece alınacak tedbirlerin bir ayağı eksik kalacak ve netice kamili mükemmel olmayacaktır. Ardından tedbirlerde ortaklaşa çalışma, birbirlerine destek verme şuuru geliştirilmeli, iş bölümü yapılmalı ve herkes üzerine düşeni eksiksiz yerine getirme gayreti içine girmelidir.

Bu görevler nelerdir diyecek olursanız bu, başlı başına bir yazı konusu.

11- Yer yer yaşanan yıkımlarda

“uzman desteği”nden bahsediyorsunuz. Bu uzmandan kasıt nedir? Nasıl özelliği olmalı bu uzmanın?

Malûm içinde yaşadığımız asır hemen her bir bilim dalında uzmanlaşmanın hâkim olduğu bir asır. Ailenin, daha doğrusu insanın söz konusu olduğu ailevî problemler, fert ve toplum

psikoloji ve sosyolojisi, ekonomi, din, ahlâk vb. birçok ilim dalını ilgilendirmektedir. İşte uzman derken öncelikle problemlere bu perspektiflerden bakan, bakabilen, ilgili alanların teorik eğitimini almış, bununla kalmayıp pratiğini yapmış ve yaşamış kişileri kasdediyorum. Batı dünyası ile bizim aramızda büyük bir farklılık var bu sahada. Batılılar bu çerçevede ihtisaslaşmış, “marriage consuler” adı altında pratik hayatın içine bu uzmanlarını koymuşlar. Muayene merkezleri var ilgili uzmanların. Eşler de, bazen aralarında hiçbir problem olmadığı hâlde, bazen problemlili zamanlarında bu uzmanlara müracatla destek alıyorlar. Bizde bu türlü şeyler daha yeni yeni gündeme geliyor. İhtimal biz “Aile mahremiyeti namustur.”, “Kol kırılır, yen içinde kalır.” kültürünün çocukları olduğumuz için sıkılıyorz bir uzmana gitmekten. Hâlbuki daha önce de belirttiğimiz gibi önyargıdan uzak, olaylara hissî değil mantikî ve aklî bir perspektiften kuşbakışı bakan ve nihaî amacı yuvayı kurtarmak olan kişilerin kararları, yol göstericiliği daha kuşatıcı olabilir.

Kur’ân’ın eşlerin kendi aralarında çözemedikleri anlaşmazlıkları, her iki tarafın ailesinden oluşacak hakem heyetine havale etmeleri emri veya tavsiyesi de çeşitli yazılarımızda uzman desteği derken kasdettiğimiz bir mercidir. Hatta rahatlıkla diyebiliriz ki bunlar evlilik danışmanlarından çok daha öte faydalı olabilirler eşlere. Çünkü onları çocukluklarından itibaren tanıyorlardır, karakterlerine vâkıftırlar, şefkatleri devrededir, yuvanın devamını arzuluyorlardır, tecrübeleri vardır, yuvanın devamı veya tamamı onların ait olduğu ailelerin itibarını etkileyecektir, çocuklu veya çocuksuz dul kalan kişilerin bazı durumlarda bakım ve görümleri öncelikle bunları ilgilendirecektir, akraba oldukları için en mahrem konular bile karşılıklı güven içinde bu hakemlere rahatlıkla anlatılabilecektir vs. O

hâlde uzman sadece piyasada muayenehanesi olup bu işi para karşılığı yapan kişiler değildir sadece.

*12- Her türlü tedbire rağmen yaşanan boşanmaya
dinimiz nasıl bakıyor ve boşanmış insanlara
ne tavsiye edersiniz?*

Birinci olarak; haklı ya da haksız gerekçelerle boşanma gerçekleşmiş ve geriye dönüş de söz konusu değilse, çiftin, boşanmış insan psikolojisinden kurtulmasını tavsiye ederim. Çünkü hayat devam etmektedir ve boşanma da dünyanın sonu değildir. İnanan insan ‘maziye kader, istikbale irade’ açısından bakar ve yoluna devam eder. “Rabbim hakkımda böylesini murad etmiş, takdiri benim takdirimin üstündedir, bana bu rolü oynamak düşer.” der ve hayata sarılır. Dolayısıyla bazı boşanmış çiftlerde gördüğümüz hayata küsmek, içine kapanmak, dünyadan elini eteğini çekmek, intihar etmek vb. şeyler görülmez ve görülmemeli Müslüman’ın hayatında. Maziyi bir çırpıda unutmak mümkün mü, elbette mümkün değil ama başka çıkar yol var mı? O zaman boşanmasaydınız, milyonlar, milyarlar gibi geçinseydiniz derler insana. Ne güzel bir deyiştir; “Başa gelen çekilir!” Öylese madem başa geldi çekecek ve yine atalarımızın ifadesiyle “günü gelişine göre kullanacak” boşanmış kişiler.

İkincisi; boşanmış eşlerin çocuklarının olması ve olmaması durumuna göre mükellefiyetleri farklıdır. Çocuk/çocuklar varsa ortada, hiç şüphesiz gelecek planlarının çocuklara göre yapılması şarttır. Yani bir başkası ile ikinci evlilikten tutun, yaşanılan beldeyi değiştirmeye kadar hemen her türlü gelecek tasavvurunda çocuklar öncelikli olarak gözetilmek zorunda-

dir. Zira o masumların hiçbir günahı yok ki? Yaptıkları yanlışlığa bir başka yanlışlık ilave etmemelidir eşler. Küçük yaşta el âlemin çocuklarından farklı olarak annesiz-babasız, yetim ve öksüz bıraktıkları çocuklarına hazır olmadıkları dünya yükünü yüklememeliler. Boşandıktan sonra mükemmel mutlu bir aile ortamını yakalamaları, çocuklarına bunu yaşatmaları mümkün değil. Kabul ama bu durumun hasıl ettiği zararı azaltacak uygulamalara girmeden de dür olmamalı boşanmış eşler. Medeni iki insan gibi gerektiğinde oturup anlaşmalı, çocuklarının istikballeri adına birlikte karar verebilmeli, birbirlerini kötüleyip çocukları iki arada bir derede bırakmamalıdır.

Üçüncü olarak maddî ve manevî evlenme engelleri olmadığı takdirde yeniden evlenmelerini tavsiye ederim. Çünkü herkesin bildiği, inandığı, gördüğü ve yaşadığı gibi fitrata rağmen hayat sürmek mümkün değildir. Allah kadın ve erkeği iki ayrı cins olarak yaratmış ve evlilik vesilesiyle birbirlerini tamamlamalarını murad buyurmuştur. Fizikî ve ruhî donanımlarımızın yaratılışları bunu açıkça göstermektedir. Boşanmak dünyanın sonu değil dedik. Her türlü tedbire, anlaşma çabasına rağmen eğer boşanma vâki olduyorsa eşler, artık sayfayı bir yaprak öteye çevirip yeni bir hayata merhaba demesini bilmeli. Kim bilir kadınıyla erkeğiyle ikinci evliliklerini yapan kişiler, eski evliliklerinden elde ettikleri tecrübeleri kullanarak daha mutlu ve huzurlu bir hayatın kapısını aralayabilirler.